

LIBER UICESIMUS SEPTIMUS.

q. 40 f. 378

I. R DE EXCUSATIONIBUS R

ESP

1 **M**ODESTINUS libro primo excusationum. Ἐρέννιος Μοδεστῖνος Ἐγνατίφ Δέξτρφ. συγγράφας Κ
cύγραμμα, ώς ἐμοὶ δοκεῖ, χρησιμώτατον, ὅπερ παραίησιν ἐπιτροπῆς καὶ κουρατορίας ὡνόμασα, **5**
1 τοῦτό σοι πέπομφα. Ποιήσομαι δὲ ώς ἀν οἶος τε ὁ τὸν περὶ τούτων διασκαλίαν σαφῆ, ἀφ-
γούμενος τὰ νόμιμα τῷ τῶν Ἑλλήνων φωνῇ, εἰ καὶ οὐδὲ δύσφραστα εἶναι αὗτα nomizomēna πρὸς
2 τὰς τοιαύτας μεταβολάς. Προσθίω δὲ τῷ τῶν λεγομένων διηγήσει αὗτα τὰ τῶν νόμων ψήματα,
εἴ που καὶ τούτου δεινείνι¹, ἵνα τὸν τε τῶν λεκτέων καὶ τὸν τῶν ἀναγνωστέων χρήσιν ἔχοντες²
3 τὸ ὄλοκληρον τοῖς δεομένοις καὶ τὸν ὠφέλειαν παρασχώμεθα. Λεκτέον τοίνυν πρώτον, τίνας οὐ 10
4 δεῖ χειροτονεῖσθαι. Ἀπελεγθερικοῖς ὄφρανοις εὔγενεις οὐ δώσογιν οἱ ἀρχοντες ἐπι- [B. 88, 1, 1]
τρόποις ἡ κουράτορας, πλὴν εἰ μὴ παντελής ἀπορία κατὰ τὸν τόπον ἀπελεγθέρων ἐctin· ἀπελεγ-
θερικοῖς γάρ ἀπελεγθέροις³ μόνοις δεῖν δίδοσθαι τοὺς ἐκ τοῦ ἀγύτου τόπου ὄντας θειού Μάρκου
ὅρατίων κελεύει. ἐάν δὲ δοθῇ, ὡς θειοτάτος Σεβήρος τῶν ἀφιλίκων προνοούμενος ὑπέγθυνον ἀγύτον
5 εἶναι τῷ ἐπιτροπῇ, ἐάν μὴ ἐμπρόθεμως δικαιολογήσηται, ἀντέγραψεν. Οὐκ ἔξεστιν κογ- [B. 88, 1, 2] 15
ρατορεύειν μνηστήρα μνηστήρις, ώς ἡ σύγκλιτος λέγει: χειροτονθείς δὲ ὁ τοιούτος ἀπολύθησεται.
2 **I**dem libro secundo excusationum. Ἀφίενται ἐπιτροπῆς καὶ κουρατορίας καὶ οἱ [B. 88, 1, 2] **E**
ἐβδομήκonta ἔτη πεπλήρωκότες. ὑπερβεβικέναι δὲ δεῖ τὰ ἐβδομήκonta ἔτη ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ
ἐν φ χειροτονεῖται, ἡ ἐν φ τῷ τῆς κληρονομίᾳ προσέρχεται τις, ἡ ἐν φ ἡ αἵρεσις ἡ τῇ διαθήκῃ
1 προσγραφεῖα πεπλήρωται, οὐκ ἐντὸς τῶν χρόνων τῆς παρατίσσεως. Ἡ δὲ ἡλικία δείκνυται ἡ ἐκ 20
2 παιδογραφιῶν ἡ ἐξ ἑτέρων ἀποδείζεων νομίμων. Ἀφίνεται ἐπιτροπῆς καὶ κουρατορίας καὶ πολγ-
3 4 παιδία. Νομίμοις δὲ παῖδας εἶναι δεῖ πάντας, καὶ μὴ ὧδιν ἐν ἔργοις. Δεῖ δὲ εἶναι τοὺς παῖ-
δας ὅτε οἱ πατέρες δίδονται ἐπιτροποι· οἱ γάρ πρὶν τελεγήτησαντες οὐ συναριθμούνται, οὔτε⁴
πάλιν βλάπτουσιν οἱ μετὰ τοῦτο ἀποθανόντες· καὶ ταῦτα φησι διατάξις τοῦ [cf. Ust. 247. C. 5, 66, 1] 25
θειοτάτου Σεβήρου. Τούτο δὲ δοκεῖ μὲν εἰρῆσθαι περὶ τοῦ κατὰ διαθήκας δεθέντος ἐπιτρόπου·
5 6 ἀρμόζοι δὲ ἀν καὶ ἐπὶ παντὸς ἑτέρου. Ό δὲ ἐν τῷ γαστρὶ ὥκιν εἰ καὶ ἐν πολλοῖς μέρεσιν τοῦ
νόμου συγκρίνεται τοῖς ἡδη γεγενημένοις, ὅμως οὔτε ἐν τῷ παρούσῃ ζητίσει οὔτε ἐν ταῖς λοιπαῖς
πολιτικαῖς λειτουργίαις συναίρεται τῷ πατρὶ· καὶ τοῦτο είρηται διατάξει τοῦ θειοτάτου Σεβήρου.
7 7 Οὐ μόνον δὲ γιοὶ ἀφεσιν ἐπιτροπῆς διδόσαντι καὶ θυγατρέσ, ἀλλὰ καὶ ἔγγονοι ἐξ γιών ἀρρένων
τεχθέντες ἀρρενές τε καὶ θύλειαι. Βοηθούσιν δὲ τότε, ὅποταν τοῦ πατρὸς ἀγύτων ἀποθανόντος 30
τὸν ἐκείνοι τόπον πληρώσωσιν τῷ πάππῳ. ὅσοι δὲ ἀν ὧδιν ἔγγονοι ἐξ ἐνὸς γιοῦ, ἀντὶ ἐνὸς
τέκνου ἀριθμούνται. ταῦτα δὲ καὶ ἐκ διατάξεων, αἱ περὶ τῶν τέκνων διαλέγονται, ἐctin συναγ-
γεῖν· οὐδαμοῦ γάρ ἐctin ῥάδιος εγέρειν, ὅτι περὶ γιών διαλέγεται διατάξις, ἀλλὰ περὶ τέκνων· ἡ
8 8 δὲ προσηγορία ἀγύτη καὶ ἐπὶ τοὺς ἔγγόνοις ἐκτείνεται. Τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν τέκνων [D. 50, 16, 104] 35
τὸν ὠρισμένον ταῖς διατάξειν εἶναι δεῖ ἐκάστῳ τότε, ὅτε χειροτονεῖται, οὐχὶ καὶ μετὰ τὸ χειρο-
τονηθῆναι γενιθῆ⁵ πρὸ τοῦ τὰ δίκαια τῆς ἀφέσεως παρασχέθαι· οἱ γάρ μετὰ τοῦτο γεγενημένοι

¹ Δενθείν (*Hercher*)? ² παρέχοντες? ³ ἀπελεγθέροις *det.* ⁴ οὐδὲ (*Hercher*)? ⁵ οὐχὶ μετὰ τὸ γειτονόνθηναι. καὶ γενῆν;

4 ιγνατιώ F 5 ωκομοσα F 10 παρασχό-
μεθα F 14 δοθή] δοθει F^1 | αφίλικων F
15 δικαιολογησται F^1 16 ωςνυγκάντος·ως·
λεγει (sic) F^2 17 αφειπται F 19 χειροτονιται F
21 πεδογραφιων F^1 | αφ' ειναι F^2 24 φασι F
27 γεγενημενοις F 28 λιτουργιαις F 31 πλη-
ρωσογιν F 34 εκτ' εινεται F^2 36 γεννηθη F |
γεγενημενοι F

9 οὐ Βοηθούσιν, ὡς διάταξις φίσιν Σεβίρου καὶ Ἀντωνίνου. "Ἐτι μὴν καὶ οἱ τρεῖς ἔχοντες ἐπιτρόπας ἢ τρεῖς κογρατίονας¹ ἢ ἀναμεμιγμένας τρεῖς κογρατορίας τε καὶ ἐπιτρόπας καὶ ἔτι μενούσας, τοῦτ' ἔστιν μήπω ἐκβάντων τὴν ἥλικαν τῶν ἀφιλίκων, οὗτοι ἀφίενται εἰς τετάρτην ἐπιτροπήν ἢ κογρατορίαν καλούμενοι. ἀλλὰ μὴν καὶν κογράτωρ τις ἢ μὴ ἀφιλίκος, ἀλλὰ μαίνομένος, 4 εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κογρατοριῶν || καὶ αὐτὴν ὑπολογιζθῆσται ἢ κογρατορία ὅπερ οὔτως ἔχειν f. 378' διάδεκτει διάταξις Σεβίρου καὶ Ἀντωνίνου. λέγει καὶ ὁ κράτιστος Οὐλπιανὸς περὶ τῶν τριών ἐπιτροπῶν ταῦτα.

3 ULPIANUS libro singulari de officio praetoris tutelaris. Tria onera Uat. 186. B. 38, 1, 3 E tutelarum dant excusationem². tria autem onera sic sunt accipienda, ut non numerus pupillorum plures tutelas faciat, sed patrimoniorum separatio: et ideo qui tribus fratribus 10 tutor datus est, qui indiuīsum patrimonium haberent³, uel quibusdam tutor, quibusdam cūrator, unam tutelam suscepisse creditur.

4 MODESTINUS libro secundo excusationum. "Ἐφαμέν⁴ τρεῖς ἔχοντας ἐπιτρόπας εἰς [B. 38, 1, 4] E τετάρτην μὴ καλεῖσθαι. ἐζητήθη τοίνυν, ἐάν τις ἐν δύο ὧν ἐπιτροπαῖς εἴτα εἰς ἐπιτροπήν τρίτην προβληθεὶς ἐκκαλέσηται καὶ ἔτι μετεώρου οὕχις τῆς δίκης τῆς ἐπὶ τῇ ἐκκλήσῃ εἰς τετάρτην 15 ἐπιτροπήν προβληθῆ, πότερον εἰς τὴν τετάρτην δικαιολογούμενος μνησθῆσται καὶ τῆς τρίτης ἡ παντάπασιν παραλείψει ἐκείνην. καὶ εύρισκω ὃτὸν τῶν θειοτάτων Σεβίρου καὶ Ἀντωνίνου διατεταγμένον μὴ δεῖν εἰς τετάρτην προχειρίζεσθαι τὸν ἀπὸ τῆς τρίτης ἐκκλήσης πεποιημένον, ἀλλὰ μετεώρου οὕχις τᾶς ἐπὶ τῇ τρίτῃ χειροτονίᾳ δικαιολογίας τὸ ἐκείνης τέλος περιμένειν ὅρον ἐσόμενον τῇ τετάρτῃ χειροτονίᾳ, ὅρῳ τῷ λόγῳ· εἰ γὰρ τὴν τῇ τάξει τετάρτην ὑποδέζεται τις ὡς 20 τῇ δυνάμει τρίτην, ἀλίκου τῆς ἐπὶ τῇ τρίτῃ ἀποφανθείσης τέσσαρι χρείαις ἐνκατασχεθῆσται παρὰ τοὺς νόμους. Ἐὰν πατέρη ἐν τρισὶν ἢ φρόντισιν ἢ ἐπιτροπῶν ἢ κογρατοριῶν, ὁ γιὸς αὐτοῦ οὐκ ἐνοχληθῆσται, καὶ τούτῳ οὕτω διατέτακται ὃπο τῶν θειοτάτων Σεβίρου καὶ Ἀντωνίνου. τούτῳ δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἔστιν, ὡς δεῖν⁵ τὰς τοῦ γιοῦ ἐπιτρόπας ἄνειν⁶ τῷ πατρὶ διδόναι καὶ πάλιν ἀμφοτέροις τὰς κοινάς, τοῦτ' ἔστιν μίαν τοῦ γιοῦ καὶ δύο τοῦ πατρὸς ἢ 25 εἰς τὸ ἔμπαλιν. τότε δὲ ταῦτα οὔτως ἔχει, ἐπειδὴν τὸ βάρος ἐνὶ οἴκῳ, οὐχὶ διακεχωρισμένοις διαφέρει. γράφει δὲ καὶ Οὐλπιανὸς ὁ κράτιστος ταῦτα.

5 ULPIANUS libro singulari de officio praetoris tutelaris. Tria⁷ onera Uat. 190. B. 38, 1, 5 E in domo una⁸ esse sufficit: proinde si pater alicuius uel filius uel frater qui est in eiusdem potestate tria onera sustineat, quae ad periculum patris sui spectent, quia⁹ uoluntate eius 20 administrant, omnibus excusatio a tutela competit. sed si non patris uoluntate ad- (Uat.) ministrent, non prodesse saepe rescriptum est.

6 MODESTINUS libro secundo excusationum. "Ἐὰν δύο ἔχοντι ἐπιτρόπας ἀλλαὶ δύο [B. 38, 1, 6] E ὁμοὶ ἐπαχθῶσιν, ἢ τῇ τάξει τρίτη Βοηθοῖς εἰς τὴν ἀφεσίν τῆς τετάρτης, καὶν ἀγτοκράτωρ ἢ ἡ τὴν τετάρτην ἐγχειρίσας, ἢ τὴν τρίτην, πρὶν μέντοι γνῶναι τὰ τοῦ ἀγτοκράτορος¹⁰ φθάσι 25 προβληθεὶς εἰς δλλην. Ἐὰν δὲ ἡ τάξις μὴ φαίνηται, ἀλλὰ ἐν μιᾷ ὥμερᾳ ἂι δύο χειροτονίαι προτεθῶσιν ἐν διαφόροις χάρταις, οὐχ ὁ χειροτονηθεὶς, ἀλλὰ ὁ χειροτονήσας ἐπιλέζεται, ὅποιαν δεῖ F(WDEIC)

¹ κογρατορίας (Hercher)? ² [Tria onera tutelarum excusatione]m tribuunt Uat. ³ habent Uat. ⁴ τοὺς ins. (Hercher) ⁵ δεῖ (Hercher)? ⁶ ἀφεσίν (van Alphen)? ⁷ autem ins. Uat.

⁸ una om. Uat. ⁹ sui spectent quia] pertinent quoniā Uat. ¹⁰ ἡ τὴν τρίτην ... ἀγτοκράτορος] ἡ τετάρτην εἰς τὴν ἀφεσίν τῆς τρίτης, ἐὰν μέντοι, πρὶν γνῶναι τὴν τρίτην, ὃπο τοῦ ἀγτοκράτορος?

3 αφ' εἰσται F¹ 4 μενομένου F² 5 καὶ || καὶ F³ 11 tutor quibusdam om. F⁴: καὶ τῶν μὲν ἐπιτροπεύη, τῶν δὲ κογρατωρεύη B(Απολ.) 13 τρεῖς F⁵ 14 δυω F⁶ | εἰς om. F⁷ 15 εκκαλεσται F⁸ 16 ἐπιτροπήν ... τετάρτην om. F⁹ 17 παραλείψει F¹⁰ | διατεταγμενω F¹¹ 24 ανεσσιν F¹² (c alteram deleuit f potius quam F¹³) 25 πατρεῖ F¹⁴ 26 επιπλιν F(em. f) 27 διαφερει F¹⁵ 29 ε'σσε F¹⁶ | fratres Uat. 35 ἡ τὴν τρίτην seq.] εἰ τῷ ἔχοντι δύο ἐπιτρόπας ἐπενεγδώσι 36 φαίνεται F | 'en' mia F¹⁷ 87 οὐχ F | επιλεζηται F

BACIΛΙΚΗΝ ΚΕΛΕΥΣΙΝ ΓΕΝΗΤΑΙ, εἰ δὲ τὴν τρίτην ἀγνοῶν καταδέζηται τὴν τετάρτην, ἀπολύτηται τῆς τρίτης B-(Απολ.): Ἐὰν τῷ δύο ἐπιτρόπας ἔχοντι δύο ἐπαχθῶσιν, ἢ τρίτη Βοηθεῖ ἀγτῷ εἰς τὸ μὲν δέζασθαι τὴν τετάρτην. εἰ δὲ BACIΛΕΥΣ ΤΑΥΤΗΝ ἐπιτηραῖ, εἰ μέντοι προεβάθη εἰς τὴν τρίτην BS (Cyr.). Graeci non uidentur aliter legisse: locum corruptum Anonymus ita constituit, ut sententiam efficeret per se non ineptiam, sed cum iis quae sequuntur uis conciliandam | φθασει Taur. 36 φαίνεται F | 'en' mia F¹⁸ 87 οὐχ F | επιλεζηται F

1 ἀγτὸν ὑποδέξαθαι. Γραμματικοί, σοφισταὶ ῥήτορες¹, ἱατροὶ οἱ περιοδευταὶ καλούμενοι ὡςπερ τῶν
 2 λοιπῶν λειτουργῶν οὐτωσὶ δὲ καὶ ἀπὸ² ἐπιτροπῆς καὶ κουρατορίας ἀνάπταγιν ἔχογιν. Ἐctin
 δὲ καὶ ὁ ἀριθμὸς ῥητόρων ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν³ τὴν ἀλειτουργικὴν ἔχοντων, καὶ αἱρέσεις τινὲς
 προσκείμεναι τῷ νόμῳ, ὅπερ ἀκλοῦται ἐξ ἐπιστολῆς Ἀντωνίνου τοῦ Ἐγεβοῦ γραφεῖς μὲν τῷ
 κοινῷ τῆς Ἀcias, παντὶ δὲ τῷ κόσμῳ διαφερούσης, ἃc ἐctin τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὑποτεταγμένον.⁴
 'Αι μὲν ἐλάττογες πόλεις δύνανται πέντε ἱατροὺς ἀτελεῖς ἔχειν καὶ τρεῖς σοφιστὰς καὶ γραμματι-
 κοὺς || τοὺς ἰcoyc: αἱ δὲ μείζοις πόλεις ἐπτὰ τοὺς θεραπεύοντας, τέσσαρας⁵ τοὺς παιδεύοντας f. 879
 ἑκατέραν παιδείαν· αἱ δὲ μέρισται πόλεις δέκα ἱατροὺς καὶ ῥητόρας πέντε καὶ γραμματικοὺς τοὺς
 ἰcoyc. ὑπὲρ δὲ τούτον τὸν ἀριθμὸν οὐδὲ ἡ μεριστὴ πόλις τὴν ἀτελείαν παρέχει'. εἰκὼς δὲ τῷ
 μὲν μεριστῷ ἀριθμῷ χρίσασθαι τὰς μητροπόλεις τῶν ἐθνῶν, τῷ δὲ δευτέρῳ τὰς ἔχογινας ἀγορὰς 10
 8 δικῶν, τῷ δὲ τρίτῳ τὰς λοιπάς. Τοῦτον τὸν ἀριθμὸν ὑπερβαίνειν μὲν οὐκ ἔξεστιν οὔτε ψηφίσματι
 Βογλίης οὔτε ἄλλῃ τινὶ παρεγρέσει, ἐλαττοῦν δὲ ἔξεστιν, ἐπειδὴ πέρ τῶν πολιτικῶν λειτουρ-
 4 γιῶν φάίνεται τὸ τοιοῦτο γινόμενον. Καὶ μέντοι οὐκ ἄλλως τὴν ἀλειτουργικὴν ταύτην καρπώ-
 5 σαται, ἐλλὰ μὴ ἀργματι Βογλίης ἐνκαταλεγώσιν τῷ ἀριθμῷ τῷ συγκεχωριμένῳ καὶ περὶ τὸ ἔργον
 ὀλιγώρως μὴ ἔχωσιν. Καὶ φιλοσόφοις δὲ ἀπολύεσθαι ἐπιτροπῶν Παῦλος γράφει οὐτως· Philo- 15
 sophi oratores grammatici, qui publice iuueniis prosunt, excusantur a tutelis. Nam et
 Ulpianus libro quarto de officio proconsulis ita scribit: Sed et reprobari [cf. Mod. 50, 4, 11, 8
 medicum posse a republica, quamuis semel probatus sit, imperator noster cum patre Laelio
 7 Bassus rescripsit. Περὶ δὲ τῶν φιλοσόφων ἡ ἀγτὴ διάταξις τοῦ Πίου οὐτω λέγει· 'Φιλοσόφων δὲ
 'οὐκ ἐτάχθη ἀριθμὸς διὰ τὸ σπανίογες εἶναι τοὺς φιλοσοφούντας· οἵμαι δὲ ὅτι οἱ πλούτῳ ὑπερ- 20
 'βάλλοντες ἐθελονταὶ παρέχογιν τὰς ἀπὸ τῶν χρημάτων ὠφελείας ταῖς πατρίσιν· εἰ δὲ ἀκριβο-
 8 ἀροῦντο περὶ τὰς οὐcias, ἀγτόθεν ἡδη φανεροὶ γενίονται μὴ φιλοσοφούντες'. Ἐctin δὲ καὶ ἐn
 ταῖς τοῦ Βασιλέως Κομμόδου διατάξειν ἐνεγραμμένον κεφάλαιον ἐξ ἐπιστολῆς Ἀντωνίνου τοῦ
 Ἐγεβοῦ, ἐn ὡς ἀκλοῦται καὶ φιλοσόφοις ἀλειτουργικὴν ἔχειν ἀπὸ ἐπιτροπῶν. Ἐctin δὲ τὰ ῥή-
 9 ματα ταῦτα· 'Ομοίως δὲ τούτοις ἀπασιν ὁ θειότατος πατέρος μου παρελθών εὐθὺς ἐπὶ τὴν ἀρχὴν 25
 διατάξματι τὰς ὑπαρχούγες τιμὰς καὶ ἀτελείας ἐβεβαίωσεν, γράφας φιλοσόφοις ῥητόρας γρamma-
 tikoὺς ἱατροὺς ἀτελεῖς εἶναι γυμνασιαρχῶν ἀγρονομῶν ιερωσύνων ἐπισταθμιῶν σιτωνίας ἐλαιω-
 10 νίας καὶ μήτε κρίνειν μήτε πρεσβεύειν μήτε εἰς στρατείαν καταλέγεσθαι ἀκόντας μήτε εἰς ἄλλην
 ἀγτὸγες ὑπηρεσίαν ἐθνικὴν ἡ τινὰ ἄλλην ἀναγκάζεσθαι'. Ἐcti κάκεινο εἰδέναι χρή, ὅτι ὁ ἐn τῇ
 11 ίδιᾳ πατρίδι διδάσκων ἡ θεραπεύων τὴν ἀλειτουργικὴν ταύτην ἔχει· ἐλλὰ γάρ Komaneyc's ὧν ἐn 30
 Νεοκαισαρείᾳ σοφιστεύῃ ἡ θεραπεύῃ ἡ διδάσκη, παρὰ Komaneyc's ἀλειτουργικὴν οὐκ ἔχει. Καὶ
 10 τοῦτο οὐτω νεομοθέτηται ὑπὸ τῶν θειοτάτων Σεβίρου καὶ Ἀντωνίνου. Τοὺς μέντοι ἄλλαν ἐπι-
 11 τογρήτογες Παῦλος γράφει, λέγων τὸν θειότατον Ἀντωνίνον τὸν Ἐγεβοῦ οὐτω κεκελεγκέναι. Τὸν
 ἐn 'Ρώμη σοφιστεύοντα ἡ σαλαρίφ⁵ ἡ καὶ χωρὶς σαλαρίου ἀφεσιν ἔχειν νεομοθέτηται ὑπὸ τῶν
 θειοτάτων Σεβίρου καὶ Ἀντωνίνου, οὐτως ὡς ἀν εἰ ἔτυχεν ἐn ἴδιᾳ πατρίδι διδάσκων. Άc nomo-
 12 θεσίας δύναται τὶς ἐκείνων προσαγαγεῖν τὸν λόγον, ὅτι κοινῆς οὐcης τε καὶ nomizomēnhs πατρίδος
 τῆς Βασιλευόγης εἰκότως ἀn⁶ ὡς ἐn ίδιᾳ πατρίδι χρήσιμον ἀγτὸν παρασχών ἀλειτουργικὴν καρ-
 13 πούσται. Νόμων δὲ διδάσκαλοι ἐn ἐπαρχίᾳ διδάσκοντες ἀφεσιν οὐκ ἔχογιν⁷, ἐn 'Ρώμη δὲ διδά-
 14 σκοντες ἀφίένται. Ulpianus libro singulati de officio praetoris tutelaris ita scribit: Athletae 40
 habent a tutela excusationem, sed qui sacris certaminibus coronati sunt. "Εθνογες ιεραρχία,
 F(WDEIC)

¹ ῥητορες del.   ² ἀπὸ del. (Hercher)   ³ ῥητόρων ἐn ἑκάστῃ πόλει τῶν] ῥητὸς τῶν ἐn ἑκ. π.?

⁴ δὲ τοὺς σοφιστὰς καὶ τέσσαρας ins. (u. i.)   ⁵ σαλαρίου (Hercher)?   ⁶ ἀn del. (Hercher)
⁷ ἔχογιν (Krueger)?

1 ἱατροὶ καὶ οἱ περιοδευταὶ B (Διον.)   2 λει-
 2 τουργεῖων οὐtωc' F²   3 ἀριθμοῖc F²
 7 τέσσαρας τοὺς παιδεύοντας ἑκατέραν παιδείαν
 (παιδιάν F²) τέσσαρας διδάσκαλος ῥωμαϊκοὺς
 καὶ ἀλληνικοὺς καὶ τέσσαρας σοφιστὰς B (Διον.):
 cf. C. Th. 11, 16, 12: rhetores atque grammaticos eruditio-
 nis utriusque et 13, 3, 11: rhetores et grammaticos Atticas Romanasque
 doctrinas, item C. Th. 6, 21, 1 = C. Iust. 12,

15, 1 9 πολ'εἰc F? 12 παρερεγει F² 16 iu-
 benib[us] F¹ 17 ab ulpiānus l. inc. F 19 δια-
 ταξεὶc F² 20 φιλοσοφογεῖτας F² 27 γυμνα-
 siarχεῖων F² | ιεροσύνων F 28 κρ'εἰnein F²
 31 νεοκαισαρίᾳ σοφιστεύει καὶ θεραπεύει καὶ διδάσκει
 F | αλ'ειτουργικὴν F² 32 σεγνρού F 36 σεγν-
 ρού F 40 athletae ... 41 sunt repetit in
 marg. f: uerba u. 40 ulpiānus ... 41 iεrархia
 hodie aegre reliqua, extremum eadem uocabiliū.

|| οίον Ἀστική, Βιθυναρχία, Καππαδοκαρχία, παρέχει ἀλειτογρησίαν ἀπὸ ἐπιτροπῶν, τοῦτ' ἔστιν § 379
 15 ἕως ἣν ἄρχῃ. Tutela non est rei publicae munus nec quod ad impensam pertinet, sed ciuiile:
 16 nec provinciale uidetur tutelam administrare. Ἀφίενται ἐπιτροπής καὶ κούρατορίας¹ στρατιοῖ
 17 τῶν πόλεων. Διάωσιν ἀφεσιν ἐπιτροπής καὶ κεφαλικῆ ἔχθρα τῷ χειροτονηθέντι γενομένην πρὸς
 τὸν πατέρα τῶν ὄρφανῶν, ἔκτος εἰ μὴ κατὰ διαθήκας φανεῖ δοθεῖς ὁ ἐπιτροπος, πλὴν εἰ μὴ
 18 μετὰ τὸ γραφῆναι τὴν διαθήκην κεφαλικός ἀγών αὐτοῖς πρὸς ἀλλήλους συνέστη, ἢ εἰ μὴ πρεσβύ-
 τέρᾳ μὲν ἔστιν τῆς διαθήκης ἡ ἔχθρα, διὰ τούτο δὲ δοκεῖ δίδοσθαι ἐπιτροπος, ἵνα ὑποβληθῇ
 19 ἐνοχῇ καὶ πράγμασιν· καὶ τούτῳ ἐξ ἐπιστολῆς Σεβίρου βασιλέως δείκνυται. Ἐτι ἀπολύεται ἐπι-
 τροπής, ὅποταν ἀμφιβύθισίν τις τῷ ὄρφανῷ περὶ τῆς καταστάσεως κινῇ, φαίνεται δὲ τούτῳ μὴ
 20 συκοφαντίᾳ ποιῶν, ἀλλ' ἐκ καλῆς πίστεως· καὶ τούτῳ οἱ θειότατοι Μάρκος καὶ Βῆρος ἐνομοθέ-
 21 τισαν. Περὶ τῶν ἀργοίκων καὶ τῶν ταπεινῶν καὶ τῶν ἀγραμμάτων γράφει Πάγλος οὕτωσι·
 Mediocritas et rusticitas interdum excusationem praebent secundum epistulas di- Uat. 244
 uorum Hadriani et Antonini². eius qui se neget litteras scire, excusatio accipi non (Uat.)
 debet, si modo non sit expers negotiorum.

7 ULPIANUS libro singulari excusationum³. Paupertas sane⁴ dat ex- Uat. 185. 240. B. 38, 1, 7 E
 cussionem, si quis imparem se oneri iniuncto possit probare⁵, idque diuorum fratrū re-
 scripto continetur.

8 MODESTINUS libro tertio excusationum. Οἱ πάλαι στρατιώται οἱ ἐπιτίμως πληρώ- B. 38, 1, 8 E
 cantec τὸν τῆς στρατείας χρόνον ἀφεσιν ἔχογιν ἐπιτροπῶν πρὸς πάντας τοὺς ιδιώτας. πρὸς δὲ
 τοὺς πάλας τῶν τῆς αὐτῆς τάξεως κεκοινωνηκότων ἡ πάντων⁶ πάλαι στρατιωτῶν ἐντὸς μὲν 20
 ἐνιαγτοῦ τοῦ ἀποστρατεύσασθαι ἀφεσιν ἔχογιν, μετὰ δὲ ἐνιαγτὸν οὔκετι. τὸ γάρ ισότιμον τῆς
 στρατείας ἰσχυρότερον ἐνομίσθι τῆς τῶν πάλαι στρατιωτῶν προνομίας, εὰν μὴ ἀριστερά
 δίκαια πρὸς παραίτησιν ἐπιτροπῆς, οἷον ἀριθμὸν ἐτῶν ἡ τι τοιούτο, ὅποιον καὶ τοῖς ιδιώταις πρὸς
 πάντας συναίρεσθαι εἴωθεν. ταῦτα δὲ περὶ γιῶν, οὐχὶ περὶ ἐκγόνων τῶν πάλαι στρατιωτῶν· οἱ
 γάρ ἐκγόνοι τῶν πάλαι στρατιωτῶν ἐν τῷ αὐτῷ⁷ χώρᾳ τῶν λοιπῶν ιδιωτῶν εἶναι πιστευθίσσανται. 25
 1 Οἱ μέντοι ἀτίμως ἀποστρατεύσαμένοι ὅμοιοι τοῖς μηλέ στρατεγάμενοι νομίζονται, καὶ διὰ τούτο
 οὔτε αὐτοὶ ἔχογιν προνομίαν οὔτε τοῖς τούτων παίσιν⁸ πάλαι στρατιώται ἐπιτροποι δοθέντες
 2 κατασχεθίσσανται. Ἐεθί⁹ ὅτε δὲ οὐ πληρούγι τίνει τὸν τῆς στρατείας χρόνον καὶ διμως ἔχογιν
 ἀφεσιν ἐπιτροπῶν κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς πληρώσασιν· ὁ γάρ εἰκοστὸν ἐτοῦ τῆς στρατείας ὑπερβάς
 3 διμοιος εἶναι πιστεύεται τῷ πληρώσαντι τὸν τῆς στρατείας χρόνον. Ὁ δὲ ἐντὸς τούτων τῶν ἐτῶν 30
 ἀφεθεῖς οὐκ ἔχει διηνεκή τὴν ἐπί ταις ἐπιτροπῆς ἀλειτογρησίαν, ἀλλὰ πρὸς χρόνον, ὥσπερ καὶ
 τῶν λοιπῶν πολιτικῶν λειτογριῶν ἀφεσιν ἔχει. ὁ μὲν γάρ ἐντὸς πέντε ἐτῶν τῆς στρατείας
 ἀπολυθεῖς οὐδεμίαν ἐάγτῳ ἐκδικήσει ἀλειτογρησίαν, ὁ δὲ μετὰ πέντε ἐνὸς ἐνιαγτοῦ ἔχει ἀλει-
 4 τογρησίαν, ὁ δὲ μετὰ ὀκτὼ διετείας, ὁ δὲ μετὰ δώδεκα τριετείας, ὁ δὲ μετὰ δεκαέξη τετραετείας,
 5 ὁ δὲ μετὰ εἴκοσιν, ὡς προείπομεν, διηνεκώς ἀπολυθήσεται. Ὁ δὲ ἐν τοῖς νύκτοφύλλαιν τοῖς ἐν 35
 F(WDEIC)

¹ οἱ ins. (Hercher) ² Paulus libro singulari de officio praetoris tutelaris. Mediocritas et rusticitas et domesticae lites interdum excusationem merentur ex epistula [scr. epistulis] diuorum Hadriani et Antonini et fratrū ad Caerellium Priscum praetorem tutelarem Uat.
³ ex Ulpiani de officio praetorie tutelaris libro singulari eadem afferunt Uat. ⁴ plane Uat.
⁵ docere Uat. ⁶ τῶν ins. (Hercher) ⁷ αὐτῷ del. (Hercher) ⁸ οἱ ins. (Hercher) ⁹ firmant B: ἐπιτροπῶν ἔχογιν ἀνάπτυγιν πλὴν μιᾶς συνβετέρανού ins.

plane non legitur in F: iερωσύνη Politianus, puto ex § 8 ueteraque uersione: Augustinus post ethnoyc agnouisti litteram 1, deinde post aliquot elementa euanda γ nec post hoc ullum litterae uestigium: Reifferscheidio post ethnoyc uisa sunt fuisse elementa quattuor, ad quae addiderit manus recente litteram γ: gentium praesidatus uetus uersio: οἱ iερεῖς τῶν επαρχῶν, τοῦτ' ἔστιν Ἀστικαι καὶ οἱ λοιποὶ B: iεράρχιαν ad h. l. nominant BS | sacris¹ F² 1 Βιθυνιαρχία F² 2 tutela non est seq.] οὔτε δημόσιον οὔτε επαρχικόν ἔστι τὸ τῆς ἐπιτροπῆς λειτογρίμα, ἀλλὰ πολιτικόν B (Anon.) | pe'trīnet F² 8 ceυμρογ F

9 φαινεται F 10 'ce'Βηρος F² 11 ταπινων F 12 ετ' F² 16 fratriū um F² 20 τῶν τῆς αὐτῆς hodis euauisse adnotat Reifferscheidius | inter κεκοινωνηκότων ει πλαί euauuisse litteras septem scribit Reifferscheidius: ...NTΩΝ legit Augustinus: καὶ πάντων Politianus, secutus opinor ut alia locis uersionem ueterem, in qua est et eorum qui olim milites fuerunt: καὶ spatio uacante contineri poesse negant Augustinus et Reifferscheidius, quorum ille proponit ἡ πάντων 23 οποιοις F² 31 διηνεκει F² | αλ' ε'πτογρησιαν F² 34 διετ'ε'ιας F² | τριετ'ε'ιας F² | τετραετ'ε'ιας F² 35 εικοci F | προείπαmen F²

ώστερ προείρηται, Ἡ διὰ νόσον καλούμένην καγκρίαν ἀφεσιν λάβωσιν (ἔστιν γάρ καὶ αὔτη ἐν-
6 τιμος). ὁ γάρ ἀτίμοι τυχών ἀφέσεως οὐκ ἔχει ἀνάπταγσιν. Σύνβετερα ήδη δὲ εἶναι πιστεύεται οὐ F. 380
μόνον ὁ λεγεωνάριος, ἀλλὰ καὶ πᾶς παντὸς τοῦ ὑπογούν στρατευσαμένου, ἐπιτίμως δὲ καὶ αὐτοῦ
7 ἀπολύθεντος· καὶ γάρ λεγεωνάριος¹ τοῦ ἐν τοῖς νύκτοφύλαξιν στρατευσαμένου παιδῶν ἐπίτροπος
8 γίνεται. "Ηδη δὲ καὶ στρατιώτου ἀφήλικος κουράτωρ δοθῆσται ὁ πάλαι στρατιώτης, ἀνλαδὴν ἐὰν 5
9 ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἀποθάνῃ· ἐὰν δὲ καὶ οὗτοι ἀπὸ χειρὸς ἀπολύθωσιν, ὡμοίως. Καὶ τούτοις ἀπασιν
10 διατάζεις μαρτυρούσιν. Γράφει δὲ καὶ Οὐλπιανὸς οὕτως· Sed ignominia missi ab ur- Uat. 177a
bicis plane tutelis excusabuntur, quia ingredi eis urbem non licet². plane si quis in (Uat.)
cohortibus urbanis permilitauerit, licet ante uiginti annos milititetur, tamēa perpetuam habet a
11 tutelis excusationem. "Ἐχνήθη δὲ πότερον μίαν καὶ ἀπαὶ ἐπίτροπην ἀναδέχονται³ οἱ πάλαι 10
στρατιώται, Ἡ ἐνὶ καιρῷ οὐ πλέον τοῦ ἀπάλη, παγομένης δὲ τῆς πρώτης ἐπίτροπης πάλιν⁴ ἀνα-
λήψονται. ἀλλὰ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ιδιωτῶν αἱ παγκάμεναι οὐ βοηθήσουσιν τοῖς ἐσχημάτοις οὐδὲ εἰς τὰς
12 τρεῖς ψηφίζονται, οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν πάλαι στρατιώτων οὐκ ὠφελεῖ τὸ γεγενῆσθαι. τοῦτο δέ καὶ
ἐπὶ τῶν κουρατοριών ἔστιν νενομοθετημένον, ὡς ἀναὶ θεία διάταξις Σεβίρου καὶ Ἀντωνίνου.
13 Καὶ οὐδὲν διαφέρει, πῶς δεῖχονται οἱ πάλαις τοῦ συνστρατιώτου ἐπίτροπου ἡ κουράτορος, πό- 15
14 τερον ἀπὸ χειρὸς ἀπολύθεντες ἡ τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος. Πριμιτιάριοι ἐκ διατάζεων Βασιλικῶν
παρατίησιν ἔχονται τῶν λοιπῶν ἐπίτροπων, πριμιτιλαρίοι δὲ γιών ἐπίτροπεύσογιν. πριμιτιάριοι
δὲ οὗτοι νομίζονται οἱ διανύσαντες τὸ πριμιτίλον ἐὰν δὲ μὴ διανύσας ἀποθάνῃ, τούτοις τῶν
παιδῶν πριμιτιλαρίος οὐκ ἐπίτροπεύσει.

9 ULPIANUS libro singulari de officio praetoris tutelaris. Si tribunus in cohortibus B. 38, 1, 9 E
praetoriis permilitauerit, etiam collegarum filiorum tutela excusabitur beneficio diuini
Seueri et imperatoris nostri.

10 MODESTINUS libro tertio excusationum. Οὐ μόνον δὲ οἱ τὰς ἀπὸ καλίγος στρα- B. 38, 1, 10 E
τειας καὶ τὰς λοιπὰς πριμιτιλαρίοις⁵ στρατευσάμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπωσοῦν χρείας ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΗΜΟΥ
1 Ψωμάιών ἔνεκα ἀποδημήσαντες ἐνιαγτοῦ ἔχονται ἀνάπταγσιν μετὰ τὸ ἐπανελθεῖν. Ὁ μέντοι ἐνιαγ- 25
τὸς οὗτος οὐ μόνον τοῖς πληρώσασιν τὸν συνήθη τῆς στρατείας καιρὸν ἐν ταῖς λοιπαῖς ΔΗΜΟΣΙΑΙΣ
χρείασις δίδοται, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπωσοῦν παγκάμενοις τῆς ΔΗΜΟΣΙΑΣ χρείας καὶ ἐπανελθούσιν, καὶ
2 ἐλάττονα χρόνον διατρίψωσιν τοῦ διατεταγμένου. "Ἄς μέντοι πρότερον εἶχον ἐπίτροπάς, διὰ δὲ
τοῦτο ἀπέθεντο οἵ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ἔνεκα πράγματος ἀπεδήμογυν, ταύτας ἐπανελθόντες παραγτὰ ἐπανα-
λήψονται οὐδὲν ἀγύτοις βοηθούντος τοῦ ἐνιαγτοῦ· ὁ γάρ ἐνιαγτὸς πρὸς τὰς μελλούσας καὶνὰς 30
3 δίδοται, οὐχὶ πρὸς τὰς ἀναληφθῆναι ὄφειλούσας. Ἐνιαγτὸς δὲ σύνημμένων ἡμερών ἐσταθῆ-
4 σται, ἐξ ὅτου τις ἐπανῆλθεν εὐθέσιαν ὀδὸν εὐθύνων ἡ διεγθύνειν γε ὄφειλων, οὐχὶ τὴν ἐκ πε-
ριόδων. Καὶ οἱ κατὰ διαθήκας δοθέντες ἐπίτροποι παρατίχονται κατὰ νόμοὺς τὸν χειρισμὸν τῶν
5 ἐν ἄλλῃ ἐπαρχίᾳ ὄντων κτημάτων, ὡς ἀναὶ ἡ γότεταγμένη τοῦ θειοτάτου Σεβίρου διάταξις·
"Dini Seuerus et Antoninus Augusti Ualerio. Testamento tutor datus ante praeſinitum diem
6 adire debuisti et postulare, ut ab administratione rerum, quae in alia prouincia erant, libe-
7 rareris. Οἱ πριμιτίλον διανύσας ἐὰν ἐπίτροπην δεζάμενος ἐνὸς παιδίοι πάλιν εἰς τὰς στρατιώ-
8 τικὰς χρείας ἀναληφθῇ, ἀποθήσται τὴν φροντίδα τῆς ἐπίτροπης. Ὁμοίως καὶ εἰς τὸν τόπον
9 ἐκείνου τοῦ ἐπίτροπου, ὃν μετὰ ταῦτα συνκάθεδρον ἐαγτῷ τις ἀπήγαγεν, δοθῆσται κουράτωρ,
F(WDEIC)

¹ τῶν ins. (Hercher) ³ Ulpianus de officio praetoris tutelaris. [Non honesta missione non ex]cusantur et ita de ig[nominio]se dimissis imperatores] ..... riae Sabinas rescripserunt ..... exauktoratum e..... Ab urbicis planse tutelis excusabuntur, quia ingredi eis urbem non licet] Uat. ⁵ ἀναδέχονται (Hercher)? ⁴ πάλιν] ἀλλην (Hercher)? ⁶ πριμιτιλαρίοι del. (u. i.)

6 δέ] τε F 11 παγομένοις Taur. | ANA-
10 ληψώνται F¹ 14 σεγνρού F 23 modeſti-
14 nus ... excusationum om. F¹ 24 πριμιτιλ-
18 lařioi] miliči caligato, id est gregario infimis or-
22 dinis, primipilaris ita adiungi non potest, cum
26 praesertim hic omnia militia comprehendatur.
cf. C. Iust. 5, 4, 21: a caligato milite usque ad
30 protectoris personam et D. 3, 2, 2 pr.: accipere
debetus militem caligatum uel si quis olim

usque ad centurionem uel praefectum ... uel
tribunum ... dimissus est et Orelli 1646: euo-
catus) Aug(usti) ... aram ... posuit, quam
caligatus uouerat | ΔΗΜΟΣΙΑΣ om. F¹ 27 χρειαὶς
καὶ F¹ 28 διατρίψωσιν F¹, διατρίψας F²
29 επαναληψώνται F¹ 32 διεγθύνειν F²
34 ως] ac F | σεγνρού F 36 liberaberis F²
37 δεζάμενος καὶ enoc F² 38 απωθήσται F,
39 αποτίθεται B

ῶς φίσιν διάταξις τοῦ θειοτάτου Σεβήρου· ἡνὶ ὄρθως ἐφαρμόζων πᾶσιν τοῖς ὅμοιοις κεφαλλαίοις §. 380
 7 κουράτορα δίδοσθαι ἐρεὶ εἰς τὸν τόπον¹ τῶν χρόνου ἀνάπαγσιν λαμβανόντων. Έάν ἀπελεύθερος
 δοθῇ ἀφῆλιξ ὑπὸ πάτρωνος ἐπίτροπος τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, ἢ καὶ ἔτερος οἰօσανποτε ἐλάττων
 τῶν εἰκοσι πέντε ἐνιαγτῶν, ἔως μὲν ἀφῆλιξ ἦ, οὐκ ἐνοχληθήσεται. ἐν τοσούτῳ δὲ ἔτερος εἰς
 τόπον αὐτοῦ χειροτονήσεται κιδεμών. ὅμοιός ἐστιν τούτῳ καὶ ὁ νόμιμος ἐπίτροπος, ἐὰν ἀφῆλιξ²
 8 ὃν τύχην· καὶ γὰρ καὶ εἰς τὸν τόπον τούτου κιδεμών ἐν τῷ τέως δοθήσεται. Έάν τις σύτως
 νοσήσῃ, ὡς δεῖν αὐτὸν μὴ παντάπασιν ἀφεθῆναι ἐπίτροπην, εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ κουράτωρ δι-
 δοται. ράισας δὲ πάλιν οὗτος ἀναλήψεται τὴν ἐπίτροπην. εἰ δὲ καὶ τις εἰς μανίαν ἐμπέσῃ, ὅμοιός
 ἐστιν τούτῳ. σύτω καὶ ὁ Οὐλπιανὸς γράφει· *Aduersa quoque ualetudo excusat, sed ea, quae
 impedimento est, quo minus quis suis rebus superesse possit, ut imperator noster cum
 patre rescripsit:*

11 PAULUS libro singulari de excusatione tutorum. et non tantum ne incipient, [B. 38, 1, 11] *S
 sed et a coorta excusari debent.

12 MODESTINUS libro tertio excusationum. Idem Ulpianus scribit³: Sed in hoc [B. 38, 1, 12] E

rescripto adiectum est solere uel ad tempus uel in perpetuum excusari, prout ualetudo⁴, 15

1 qua adficitur. furor autem⁵ non in totum excusat, sed efficit, ut curator interim detur. Εἰσὶν
 καὶ ἄλλοι, οἱ, καὶ ἡδὲ ὡσὶν ἐπίτροποι ἡ κουράτορες, διηνεκῶς λοιπὸν ἀπολύονται τῆς φροντίδος,
 οἷον οἱ τὴν ἐξτίαν ἀλλαχοῦ μεταθεῖναι τυχόντες ἐξ ἀντιγραφῆς Βασιλέως, εἰδότος μὲν αὐτὸν ἐπι-
 τροπεύειν, τὸ δὲ μετοικῆσαι ῥήτως αὐτῷ φιλοτιμογένευ, καὶ τούτων ἐκάτερον ἀλογύντος τοῖς
 γράμμασιν.

13 IDEM libro quarto excusationum. Εἰδέναι χρὴ ὅτι οὔτε οἱ χειροτονηθέντες ἐπί- [B. 38, 1, 13] E

τροποὶ οὔτε οἱ κατὰ διαθήκην δοθέντες ἐκκαλεῖσθαι ἀνάγκην ἔχουσιν, ὡς ἀλοιδὶ διάταξις τῶν
 θειοτάτων Σεβήρου καὶ Ἀντωνίου. τούτῳ δὲ παραφύλαττειν δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν χειροτονηθέντων
 κουρατόρων· ἐν ὅλοις γὰρ πάνυ διαλλάττουσιν οἱ κουράτορες ἀπὸ τῶν ἐπίτροπων. κατὰ μέντοι
 1 τῶν ψήφων τῶν ἐκβαλλούσων αὐτοῖς τὰς ἐξογύστιονας ἀδειαν ἔζογκεν ἐκκαλεῖσθαι. Πολλὰ δὲ 25
 παραφύλαττειν προσκίνει, ἵνα ἐπίτραπων ἐπίτροποι ἡ κουράτορες τὰ δίκαια παρασχέσθαι τῆς
 ἀφέσεως. δεῖ γὰρ αὐτοὺς ἐμπροθέσμως προσελθεῖν τῷ δικαστῇ. εἰσὶν δὲ αἱ προθεσμίαι αὐταὶ· ὁ
 μὲν γὰρ⁶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ὁν, ὅποι κεχειροτόνηται, ἡ ἐντὸς ἐκαστοτοῦ μιλίου τῆς πόλεως ἐντὸς
 πεντίκοντα ἡμέρων παραίτησται, ἡ μετὰ τούτῳ οὐ συγχωρηθήσται, ἀλλ᾽ ἔσται τῆς φροντίδος.
 καὶ τούτων τι μὴ ποιήσῃ, ἔσται ἐν τῇ αὐτῇ αἰτίᾳ, ἐν ᾧ ἡνὶ ἀνὴρ εἰ ἀπεφάνθη τῷ ιδίῳ κινδύνῳ⁷ 30
 αὐτὸν ὀλιγωρεῖν πρὸς τὸ μηδὲ καταλείπεσθαι αὐτῷ τινα ὀδὸν πρὸς παραίτην. ὁ δὲ ὑπέρ ἐκατὸν
 μιλία τῆς πόλεως ἀποδημῶν εἰκοσι μίλια ἔζει ἀριθμογένεα αὐτῷ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἀφ' ἣς ἀν
 γνῷ (δεῖ δὲ αὐτῷ μηνύθηναι ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἡ κατὰ πρόσωπον ἡ ἐπὶ τῆς οἰκίας) καὶ ἔσωθεν
 τούτων ἄλλας τριάκοντα ἡμέρας ἔχει πρὸς δικαιολογίαν. τούτῳ δὲ διαφέρει καὶ τοῖς κατὰ διαθήκας
 δοθεῖσιν, ἐάν τε ἐπίτροποι ὡσὶν ἐάν τε κουράτορες, οὓς κουράτορας Βεβαίογέναι ἔθος ὑπὸ τοῦ⁸ 35
 ἡγούμενού. "Ἐτερον δὲ ἐκείνοις ἐγρίσκομεν ἐκ τῆς Μάρκου νομοθεσίας ζητήσεως ἀξιῶν· τῷ γὰρ
 2 ἐν αὐτῇ τῇ πόλει ὄντι, ἐν ᾧ κεχειροτόνηται ἡ ἐντὸς ἐκατὸν μιλίων πεντίκοντα ἡμέρων ἔδωκεν
 ὁ νομοθέτης προθεσμίαν. τῷ δὲ ὑπέρ ἐκατὸν μιλία διατρίβοντι καθ' ἐκάστην ἡμέραν δεῖν ἀριθμεῖσθαι
 εἴκοσι μίλια ἐκέλευσεν καὶ ἔσωθεν τούτων ἄλλας τριάκοντα ἡμέρας προσέθηκεν εἰς δικαιολογίαν.⁹ 40
 ὅθεν συμβαίνει, ἐάν ᾧ τις ἀπὸ ἐκατὸν ἔζηκοντα μιλίων τὰς διατρίβας ποιογένεος, τούτῳ εἶναι §. 381
 προθεσμίαν ὄκτω καὶ τριάκοντα ἡμέρων, ὄκτω μὲν τῶν ἐκατὸν ἔζηκοντα μιλίων, ὡς καθ' ἐκάστην
 ἡμέραν εἴκοσι μιλίων ἀριθμογένεων, τριάκοντα δὲ τὰς πρὸς τὴν δικαιολογίαν. ἔσται οὖν ἐν χει-
 ρονι τάχει ὁ πόρρωθεν διατρίβων τοῦ ἐντὸς ἐκατὸν μιλίων ὄντος ἡ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, εἴτε τού-
 τοις μὲν ἀεὶ πεντίκοντα ἡμέραι προθεσμίας εἰσὶν, ἐκείνοις δὲ ἐλάττονος. ἀλλ' εἰ καὶ τὰ μάλιστα
 τὸ ῥήτον τοῦ νόμου ταγήτην ἀποτελεῖ τὴν διάνοιαν, ὅμως ἡ γνώμη τοῦ νομοθέτου ἄλλο βούλεται.¹⁰ 45
 οὕτως γὰρ καὶ Κερβίδιος Σκαίβολας καὶ Παύλος καὶ Δομίτιος Οὐλπιανὸς οἱ κορυφαῖοι τῶν nomi-
 F(WDHEC)

¹ πάντων ins. ² idem Ulpianus scribit non sunt Modestini ³ εἰτις. (C) ⁴ item? ⁵ γὰρ del.

1 σεγηρογ F 2 ερεγ F¹ 8 παέικας F² om. F⁴ 25 πολλαίς δε F³ 28 εκαστοτοῦ F
 12 δε om. F¹ 16 interdum detur eius Graecis omisssis W, interim ei detur C 19 φιλοτιμογένεος F² 21 ἐπίτροποι... 22 δοθεῖσται
 81 πρὸς τὸ] προστῷ F 38 προθεσμίαν F
 45 η απὲ γνωμη om. Taur.

KΩΝ ΓΡΑΦΟΥΣΙΝ, ΦΑΣΚΟΝΤΕΣ ΟΥΤΩΣ ΔΕÎΝ ΤΑῦΤΑ ΠΑΡΑΦΥΛΑΤΤΕΙΝ, ὍΩΣ ΜΗΔΕΠΟΤΕ ΤΙΝΙ ἐΛΑΤΤΩ ΔΙΔΟΣΘΑΙ ΤΩΝ ΠΕΝΤΙΚΟΝΤΑ ἡΜΕΡΩΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ, ΤΟΤΕ Δὲ ΜΑΚΡΟΤΕΡΑΝ, ΟΠΟΤΑΝ ἡ ΔΙΑΡΙΘΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ἐΠΙ Τῇ ὁδῷ ἡΜΕΡΩΝ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΤΑῖς ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ἡμέραις, ἀς ΠΡΟΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑΝ ὁ ΝÓΜΟΣ ΔÍΔΩΣΙΝ, ΥΠΕΡΒΑΙΝΕΙ ΤΑῖς ΠΕΝΤΙΚΟΝΤΑ ἡμέρας, οἷον ἔΑΝ ΤΙΝΑ ΦΩΜΕΝ ἀπό ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΩΝ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΙΛΙΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΕΙΝ.
 8 ΟΥΤΟΣ ΓÀΡ Τῆς ΜὲΝ ὁδοῦ ἔΞΕΙ ἡμέρας εἰκοΣ ΛÝO, ΠΡΟΣ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΑΝ Δὲ ἄλλας ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ. ΠΑΡΑ-
 5 ΦΥΛΑΞΟΥΣΙΝ Δὲ ΤΑῦΤΗΝ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ ΠÁΝΤΕΣ ΟΙ ὅΠΩΣΟΥΝ ΠΑΡΑΙΤΟΥΜΕΝΟΙ ἐΠΙΤΡΟΠΗΝ ἡ ΚΟΥΡΑΤΟΡΙΑΝ
 4 ἡ ΜέΡΟΣ Γε ΤΑῦΤΗΣ. ἈΚΟΛΟΥΘΟΝ Δὲ ἔCΤΙΝ ΠΙCTEΥΕΙΝ, ὅτι εἰ καὶ ΤΙΝΙ εἰδεὶ ΠΑΡΑΙΤΗΣΕΩΣ ἡ ΤΙC χρώ-
 10 ΜΕΝΟΣ, ΟΥΓΚ ἄλλως ἀκούγθεται, ἔΑΝ Μὴ ΦΥΛΑΞΗ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ, Εἰ Μὴ ἄρα Τῆς¹ ἐΤΕΡΑΣ ΠΟΛΕΩΣ
 6 ΠΟΛΙΤΗΣ ἔCΤΙΝ. ΟΥΤΩΣ Δὲ ἐΠΑΝΑΓΚΕΣ ἔCΤΙΝ ΦΥΛΑΤΤΕΙΝ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ, ΟΤΙ ΚΑΝ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΣΑΜΕΝΟΣ
 ἀΦΕθῆ, Μὴ ἐΛΕΥΘΕΡΟΥΜΕΘΑΙ ΑΓΤΟΝ ΟΙ ΘΕΙΟΤΑΤΟΙ ΣεΒήρος ΚΑΙ ἈΝΤΩΝΙΟΣ ΔΗΛΟΥΣΙΝ ἐΝ ΔΙΑΤΑΞΕΙ ΚΕΛΕΥ-
 15 ΣΑΝΤΕΣ Μὴ ΚΡΑΤΕΙΣΘΑΙ ΤΟΝ ΕΙC ΤΟΠΟΝ ΑΓΤΟΥ χειΡΟΤΟΝΗΘΕΝΤΑ, ὍΩΣ ΟΥΓΚ έΖΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΟΝ ΕΙC ΤΟΠΟΝ
 7 ΟΥΤΟΣ ἐΠΙΤΡΟΠΟΥ. ἈΠΟΧΡΗ Δὲ ἐΝΤΟΣ Τῆς ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ ἐΝΤΥΧΕΙΝ ΜΟΝΟΝ· ἔΑΝ ΓÀΡ ΜΕΤΑ ΤΑῦΤΑ Μὴ ΕΚΩΝ
 ἀΠΟΛΕΙΦΘΗ, ΟΥΓΚ ΕСТАΙ ΠΑΡΑΓΡΑΨΙΜΟΣ. ΔΙΟΠΕΡ ἔΑΝ ΑΦΟΣΙΩΣΕΩΣ ΧΑΡΙΝ ΜΟΝΟΝ ἐΝΤΥΧΗ, Μὴ ἐΠΙΜΕΙΝΗ
 Δὲ ΜΕΤΑ ΤΑῦΤΑ Τῇ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙᾳ, ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ ΥΠΟΠΕΕΙΤΑΙ Τῇ ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ. ΚΑΙ ΛΕΓΕΙ ΤΟῦΤΟ
 20 ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΑΓΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΣεΒήρου ΚΑΙ ἈΝΤΩΝΙΟΥ. ἔΑΝ ΓÀΡ ΤΙC ΔΙΑ ΝΟCΟN ἡ ΔΙ' ἄλλην ἀΝΑΓΚΗΝ,
 15 ΟΙΟΝ ΘΑΛΑΣΣΗς ἡ ΧΕΙΜΩΝΟΣ ἡ ἐΦΟΔΟΥ ΛΗΞΤΩΝ ἡ ΤΙΝΑ ΕΤΕΡΑΝ ΠΑΡΑΠΛΗΣΙΑΝ, ἐΜΠΡΟΘΕΣΜΩΣ Μὴ ΔΥΝΗΤΑΙ
 ἐΝΤΥΧΕΙΝ, ΣΥΝΓΝΩΜΗΣ ΤΥΓΧΑΝΕΙΝ². ΟΥΓΚ ΤΗΝ ΠΙCTIN ΙΧΡΕΙ ΣΥΣΤΗΣΑΙ ΚΑΙ ἐΣ ΑΓΤΟΥ ΤΟΥ ΦΥΓΕΙ ΔΙΚΑΙΟΥ,
 8 ΠΑΝΗ ἄλλα ΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ἔCΤΙΝ ΤΗΝ ΑΓΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ ΣεΒήρου ΚΑΙ ἈΝΤΩΝΙΟΥ ΤΑῦΤΑ ΛΕΓΟΥΣΑ.
 ΕΙΔΕΝΑΙ Δὲ ΔΕῖ, ΟΤΙ ΟΥΓΚ ἀΠΟΧΡΗ Τὸ ΠΡΟΣΕΛΗΘΕΙΝ Τῷ ΔΙΚΑΖΟΝΤΙ, ἄλλα ΔΕῖ ΑΓΤΟΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ Τῆς
 25 ΑΦΕΣΕΩΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣΘΑΙ, ΚΑΙ ΕΙ ΠΟΛΛΑ ἔΞΕΙ ΠΡΟΣ ΑΦΕΣΙΝ ΔΙΚΑΙΑ, ΠÁΝΤΑ ΟΝΟMÁCAI· Εἰ Δὲ Μή, ΟΜΟΙΟΣ
 ΕCΤΙΝ Τῷ ΜΗΔΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗΝ ΠΡΟΣΕΛΗΘΘΟΤΙ ὁ ΠΡΟΣΕΛΘΩΝ ΜὲΝ, ΔΙΚΑΙΟΝ Δὲ ΑΦΕΣΕΩΣ Μὴ ΟΝΟMÁCAC.
 9 ΑΙ Δὲ ΠΕΝΤΙΚΟΝΤΑ ἡμέραι ΣΥΝΗΜΜΕΝΑΙ ΨΗΦΙΖΟΝΤΑΙ ἀΡΧΟΜΕΝΑΙ ἀΠΟ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ Τῆς ΓΝΩCΕΩΣ, ΕΝ Φ
 10 ΤΙC έΓΝΩ έΔΥΤΟΝ ΔΕΔΟΣΘΑΙ. ΧΡΗ Δὲ Μὴ ΜΑΡΤΥΡΑΣΘΑΙ³ ΠΡΟ ΒΗΜΑΤΟΣ ἡ Άλλως ἐΠΙ ΥΠΟΜΗΜΑΤΩΝ.
 11 ΔΥΝΑΤΑΙ Δὲ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΔΙΑ ΕΤΙΔΟΥΝΑΙ ΧΑΜΑΘΕΝ, ΩΣ ΟΙ ΑΓΤΟΙ ΦΑΣΙΝ ΑΓΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ. ΤΑῦΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ
 ΦΥΛΑΣΣΕΙΝ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ ΟΦΕΙΛΟΝΤΩΝ· ΠΕΡΙ Δὲ ΤΩΝ Μὴ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΑῖς ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΙΣ Φέρε
 12 ΣΚΕΨΩΜΕΘΑΙ. ΟΙ ΓÀΡ ΠΑΡΑΝΟΜΩΣ ΔΟΘΕΝΤΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΙ, ΤΟΥΤ⁴ ΕCΤΙΝ ἡ ΥΦ⁵ ΩΝ Μὴ ἔΧΡΗ, Η ΟΥΓΚΟΙ ΟΥC
 Μὴ ἔΧΡΗ, Η ΟΙC Μὴ ἔΧΡΗ, Η ΟΝ Μὴ ἔΧΡΗ ΤΡΟΠΟΝ, ΕΑΝ ΜΗΤΕ ΒΕΒΑΙΩΘΩCIN ΜΗΤΕ ΕΦΑΨΩΝΤΑΙ ΤΟΥ
 ΧΕΙΡΙΣΜΟΥ, ΕΙCIN ΑΝΕΥΘΥΝΟΙ, ΟΥΓΔΕ ΠΡΟΟΙΣΙ ΤΙC ΔΥΤΟΙΣ ΟΤΙ ΤΑῖς ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ ΟΥΓΚ ΕΤΗΡΗΣΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡΑ-
 20 ΤΙCΕΩΝ· ΟΥΓΔΕ ΓÀΡ έΧΟΥΣΙΝ ΠΑΡΑΙΤΗΣΕΩΣ ΑΝΑΓΚΗΝ, ΩΣ ΔΕΙΚΝΥΤΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΥΠΟΤΕΓΜΕΝΩΝ ΔΙΑΤΑΞΕΩΝ,
 Η ἀc παραδείγματος ΧΑΡΙΝ ΥΠΕΤΑΞΑ, ΕΦΑΡΜΟΖΟΙΝ Δὲ ΣΝ ΠΑCΙΝ. 'Diui Seuerus et Antoninus f. 381'
 'Augusti Narciso. Ab suo materno tutor datuS necesse non habuisti excusari, cum ipso
 iure non teneris: si igitur administrationi te non miscuisti, potes esse securus'. ομοίως δὲ
 καὶ έΑΝ ΤΟΝ Μὴ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΝ Τῇ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΔ ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΣΩCIN ΟΙ ἀΡΧΟΜΕΝΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΝ ἡ ΚΟΥΡΑΤΟΡΑ,
 ΟΥΓΔΕ ΟΥΤΟΣ ΑΝΑΓΚΗΝ ᔢΕΙ ΠΑΡΑΦΥΛΑΣΣΕΙΝ ΤΑῖς ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΣ, ΟΙΟΝ ΤΟΝ ΜΗΤΕ ΠΟΛΙΤΗΝ ΜΗΤΕ ΙΝΚΟΛΑΝ.
 34

14 IDEM libro quinto excusationum. 'ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΝ ἐΝ Τῷ ΛΟΓΩ Τῷ ΠΕΡΙ ΑΦΕΣΕΩΣ [B. 88, 1, 14] E
 ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΚΑΙ ΚΟΥΡΑΤΟΡΩΝ ΕΙΔΕΝΑΙ ΔΕῖ ΟΤΙ ΟΥΓΚ ΜΟΝΟΝ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΤΟΥ ὄΦΡΑΝΟΥ, ΆΛΛΑ ΚΑΙ⁶ ΜΗΤΡΟΣ
 1 ΝΟΕΙΣΘΑΙ ΧΡΗ. ΚΑΙ⁶ ΟΠΟΤΑΝ Δὲ ΖΗΤΩΜΕΝ ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΩΝ ΠΑΤΡΩΝΟΣ, ΕΙΔΕΝΑΙ ΧΡΗ ΟΤΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΗΓΟΡΙΑΝ
 ΤΑῦΤΗΝ ΟΥΓΚ έΝ Τῷ ΠΡΩΤΩ ΒΑΘΜῷ ΣΤΗCΟΜΕΝ, ΤΟΥΤ⁷ ΕCΤΙΝ ΥΙΟΝ ΚΑΙ ΘΥΓΑΤΕΡΑ, ΆΛΛΑ ΚΑΙ ΕΓΓΟΝΟΥΣ
 2 έΣ έΚΑΤΕΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥC ΕΦΕΞΗΣ. 'ΆΛΛΑ ΚΑΙ έΑΝ ΔΙΚΑΙΟΝ ΧΡΥΣΩΝ ΔΙΑΚΤΥΛΙΩΝ ΛΑΒΗ, ΕΤΙ ΔΙΑCΩΣΕΙ ΤΗΝ
 3 ΤΩΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΤΑΞΙΝ έΝ ΤΟΥΤΩ, ΔΠΕΡ ΑΝΤΕΓΡΑΨΕΝ ΟΘΕΙΟΤΑΤΟΣ ἈΝΤΩΝΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ. 'Ο ΙΔΙΩ
 4 ήΡΓΥΡΙΩ ΩΝΗΘΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΘΕΙΣ ΟΥΓΔΑΜΩC ΣΥΓΚΡΙΝΕΤΑΙ ΤΟΙC ΛΟΙΠΟΙC ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΟΙΣ. 'ΈΑΝ ΠΟΛΛΟΙ
 ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩCΩCIN έΝΑ, ΠÁΝΤΩΝ ΤΟΙC ΤΕΚΝΟΙC ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΔΟΘΗΣΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΡΙΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΟΥΓΚ
 ΑΠΟΛΥΘΗΣΤΑΙ.

F(WDEIC)

¹ Τῆς del. (Hercher) ² ΤΥΓΧΑΝΕΙ (G. Hermann)? ³ ΧΡΗ Δὲ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΑΣΘΑΙ (Krueger)? ⁴ Τῆς
 ινε. (Hercher) ⁵ καὶ del. (Hercher)

⁶ ΤΟΤΕ⁸ ΔΕ F² ³ α^c F² ⁶ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ F⁸ εἰ ΜΗ ... 9 ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ ΟΤ. F¹: Ο Δὲ Μὴ ΦΥ-
 λάξας ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΜΙΑΝ έΝΕΧΕΤΑΙ, ΕΙ Μὴ ἄρα ΑΝΙ-
 ΣΧΥΡΩΣ έΔΟΘΗ ΤΥΧΩΝ ΠΟΛΕΩΣ ΕΤΕΡΑΣ ΩΝ ΠΟΛΙΤΗΣ
 B (Anon.) 18 ΑΠΟΛΗΦΗ F¹ | ΕΠ' ΙΜΕΙΝΗ F⁶
 17 ΣΥΓΝΩΜΗΣ F²⁴ ΧΑΜΟΘΕΝ Taur. 25 ΠΡΟ-
 ΘΕΣΜΕΙΑΝ F³¹ AUGUSTI¹ F² | ΤUTOR F¹ 33 ΧΕI-

ΡΟΤΟΝΗΣΟΥΣΙ F⁴¹ ΟΝΗΘΕΙC F | έΑΝ ΠΟΛΛΟΙ ΑΠΕ-
 ΛΕΥΘΕΡΩCΩCIN έΝΑ ΠΑΝΤΩΝ] F¹, έΑΝ ΠΟΛΛΟΙ ΑΠΕ-
 ΛΕΥΘΕΡΟΙ ΩCIN, ΕΙC ΑΝΑΠΤΩΝ F², item ad eandem
 ineplam interpolationem ΠΟΛΛΩΝ ΟΝΤΩΝ ΑΠΕΛΕΥ-
 ΘΕΡΩΝ ΕΙC ΕΠΙΤΡΟΠΕΥΕΙ ΚΑΙ ΤΡΕΙC ΕΠΙΤΡΟΠΑΙ ΟΥΓ-
 ΔΗΠΟΙΟΥCIN ΑΓΤῷ ΑΦΕΣΙΝ B (Anon.)

15 IDEM libro sexto *expositionem*. Σπάδοντα χειροτονίογυσιν ἐπίτροπον· οὔλεμίαν [B. 38, 1, 15] Ε
 1 γάρ ἔχει παραίτησιν, ὡς δείκνυσιν διάταξις τῶν ἀγύτοκρατόρων Κεβίρου καὶ Ἀντωνίου. Ὁ τῷ
 2 πατρὶ ἐπαγγειάμενος ἐπίτροπεύειν¹ τῶν παιδῶν ἀφίεσθαι ταῦτις τῆς ἐπίτροπης οὐ δύναται, καὶ
 3 ἄλλως ἔχη δίκαια ἀφέσεως. Εἰδέναι δεῖ ὅτι ἀξίωμα οὔλεμή παρέζει παραίτησιν. ὅθεν ἔαν τις
 4 γραψαν οἱ θειότατοι Μάρκος καὶ Κόμμοδος. Εἰ δέ τις ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ ὃν μὴ συγκλητικού
 5 ἢ ἄλλως ἀξιωματικού², εἴτα ὑστερόν γένηται συγκλητικός, διηνεκώς ἀπολύται τῆς φροντίδος. εἰ
 6 δὲ οἱ ἐπίτροπεύομενοι ἢ κουρατορεύομενοι πάρ αὐτοῦ παιδες ἥσαν συγκλητικού, οὐκ ἀπολύται
 7 τῆς ἐπίτροπης. Ὄμοιώς δὲ ὁ καταδεεστέρας τάξεως ὃν οὐ παραίτησται ἐπίτροπεύειν ἢ κουρα-
 8 τορεύειν τῶν μειζόνων. Μηδὲ λιβραρίος μηδὲ καλκογλάτορας, οὐδὲ διαγνοφίστας λέγομεν, ³ ἔχειν 10
 9 ἀλειτογρηγσιάν λέγογυσιν αἱ θείαι διατάξεις. "Ηδη δέ καὶ οἱ Ἰούδαιοι τῶν μὴ Ἰούδαιων ἐπίτροπεύ-
 10 γούσιν, ὡσπερ καὶ τὰ λοιπὰ λειτογρήγορυσιν· αἱ γάρ διατάξεις ἐκείνοις μόνοις ἀνεοχλήνογες αὐτοὺς
 11 εἶναι κελέγογυσιν, δι' ὃν ἡ θρησκεία χραίνεσθαι δοκεῖ. Λοριστεία πόλεως οὔλεμε εἰς ἀριθμὸν μιᾶς
 12 ἐπίτροπης προχωρεῖ. Ἀπελεύθεροι γυναικῶν συγκλητικῶν, καὶ διοικῶσιν τὰ αὐτῶν πράγματα, οὐκ
 13 ἀπολύτονται ἐπίτροπῶν· τοῦτο γάρ τοῖς τῶν ἀρρένων συγκλητικῶν ἀπελεύθεροις μόνοις συγκεχώ-
 14 ρηται. Ἐὰν ὁ τῆς πόλεως ἄρχων, τοῦτο ἔστιν ὁ στρατηγὸς διαπιπτούχης αὐτῷ τῆς χειροτονίας
 15 ὑπεύθυνος γένηται κινδύνῳ ἐπίτροπης, ταῦτη οὐ συναριθμίσει ἄλλας ἐπίτροπας, ὡσπερ οὔλε-
 16 16 ὁ ἐγγυάμενος ἐπίτροπην, ἀλλ ὁδέ οἱ κατὰ τιμὴν ἐπίτροποι γραφέντες. Ὁ τέλη μεμισθωμένος
 17 παρὰ πόλεων οὐκ ἀφίεται ἐπίτροπης. Ὁ πολλὰ δίκαια ἔχων εἰπεῖν, ὃν ἔκαστον καθ' ἑαυτὸν οὐκ
 18 ἔστιν ἴχυρόν, εἰ δύναται ἀφεθῆναι ἐξητήθη. οἷον ἐβδομίκοντα μὲν ἐτῶν οὐκ ἔστιν οὔλεμε τρεῖς ²⁰
 19 ἔχει ἐπίτροπὰς οὔλεμε πέντε τέκνα ἢ ἄλλο τι δίκαιον ἀφέσεως, ἔχει μέντοι δύο ἐπίτροπὰς καὶ δύο
 20 παιδες καὶ ἔσηκοντά ἔστιν ἐτῶν, ἢ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα λέγει καθ' ἑαυτὰ μὲν ἐντεῦθεν τῶν Βοϊθειαν
 21 μὴ παρέχοντα, τῷ δὲ πρὸς ἄλλα ¹ κοινωνίᾳ ὄντα δίκαιοφανάν. ἀλλ ἔδοζεν τούτον μὴ ἀφίεσθαι. f. 383
 22 22 Ο λαβὼν ἢ ἔχων ἀλειτογρηγσιάν πολιτικῶν ἢ δημοσίων λειτογριών οὗτος⁴ ἐπίτροπης οὐκ ἀφε-
 23 θίσται. Ο ἀπολύθεις ἐπίτροπης ἢ κουρατορίας οὐ πάντως τοῖς ὑπομνήμασιν πρὸς ἀφεσίν ἐτέρας ²⁵
 24 χειροτονίας χρήσται, ἐὰν μὴ ὑπάρχῃ αὐτῷ δίκαια ἀφέσεως. Ο φάσκων ἑαυτὸν ἀγνωστον εἶναι
 25 25 τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ τοῦ ὄφανοῦ οὐ διὰ τούτο ἀφεθίσται. "Εσθ' οὗτος καὶ οἱ τρεῖς ἔχων ἐπι-
 26 τροπὰς ἢ κουρατορίας οὐκ ἔχει δίκαιον ἀφέσεως, οἷον ἔαν τις ἐπιτιθέγχη ἀναδέξαθαι. Ήδη δὲ
 27 καὶ οἱ μετρίοι γενόμενος ἐπίτροπος ἐπιτιθέγχαι δοκεῖ. Ulpianus libro singulari de ex- ^{Uat. 189}
 28 curationibus ita scribit⁵: Si quis inter tres tutelas⁶ emancipati filii sui tutelam administret, ³⁰
 29 an ei haec in numerum procedit⁷, scio dubitatum: inuenio tamen⁸ rescriptum emancipatae
 30 filiae tutelam numerari⁹ inter onera oportere. Εάν τις χειροτονθῇ¹⁰ ἐπίτροπος ὃν ἐν τῷ ^{Uat.}
 31 τοῦ πατρὸς ἐξογισά, εἴτα ὁ πατέρι μὴ Βούλοιτο ὑπὲρ αὐτοῦ ἀσφαλίζεσθαι, ἐκέλευσαν οἱ νόμοι καὶ
 32 αὐτὸν τὸν πατέρα χειροτονεῖσθαι ἐπίτροπον, ὡς μηδὲν τρόπῳ διακρογθῇ τὸ ἐπὶ τῷ ἐπίτροπῷ ἀσφαλές,
 33 ως δηλοὶ τοῦ θείου Ἀδριανοῦ διάταξις· Imperator Hadrianus Uitrasio Polioni legato Lygdo- ³⁵
 34 nensi¹¹. Si Clodius Macer, quamuis filius familias sit, idoneus tutor esse uidebitur, pater
 autem eius idcirco canere non uult, ut filium suum tutela eximat, et in hoc artificio per-
 seuerauerit, existimo te huic fraudi recte occursurum, ut et filius et ipse ad tutelam libe-
 rorum Clementis gerendam compellantur'. .

F(WD EIC)

¹ ἐπίτροπεύειν (Krueger)? ² firmant B: εἰ δέ τις ἐπίτροπος ἢ ἢ κουράτωρ μὴ συγκλητικός
 27 ὃν μὴ συγκλητικού ἢ ἄλλως ἀξιωματικού²? ³ μηδὲ ζυγοστάτας sec. Graecos ins. (u. i.) ⁴ οὔτως?
 28 ⁵ eadem afferunt ex Ulpiani l. de officio praetoris tutelaris Uat. ⁶ tutelas om. Uat. ⁷ in
 29 numero cedat Uat. ⁸ Fulvio Aemiliano in persona (personam cod.) Manili Optiui ins. Uat.
 30 ⁹ ei ins. Uat. ¹⁰ εἰ τις χειροτονθεῖ (Hercher)? ¹¹ Lugdunensis (u. i.)?

4 εχει F 6 εἰ δέ τις seq. εἰ δέ ἰδιώτης μὴ συγκλητικού ἢ ἄλλως ἀξιωματικού κηδεμονεύων
 31 γένηται συγκλητικός B (Anon.) 10 μηδὲ λι-
 32 βραρίος seq.] Βιβλιογράφοι καὶ διαγνοφίσται καὶ ζυγοστάται οὐκ ἔχογυσιν ἀλειτογρηγσιάν B (Anon.)
 33 καλκογρατορας F² 18 αογέ ειστεια F² 14 διοι-
 34 κογυσιν F² 19 πόλεως Taur.: πολιτικά τέλη B
 35 (Anon.) 22 Βοηθιαν F² 24 ἀλειτογρηγσιαν F² |

λειτογρέειων F² 26 χρισται F² | γηραχει F²
 27 ορφανού ὀνομαζομενού ου F² 28 επιτι-
 28 δευσει F² 31 haecj hanc F² 33 ασφαλεί-
 29 zeisθai F² 34 διακρογθη F² | ασφαλεί-
 30 35 bitrasio F | lygdonensi] F, ligdonensi C,
 lugdunensis W: omittunt rescriptum Hadriani
 El 37 exsistat F²

- 16 IDEM libro secundo responsorum. Gaius testamento Nigidium filio suo tuto- [B. 38, 1, 16] rem dedit eundemque usque ad uicensimum quintum annum curatorem constituit: quaero, cum liceat Nigidio a curatione etiam citra appellationem se excusare, ex qua die tempora, quae in excusationibus obseruanda diuus Marcus statuit, computanda sunt, utrum ex die aperti testamenti, an ex quo ad negotia gerenda vocatur, id est post quartum decimum 5 annum impletum. Modestinus respondit excusationem a cura tunc necessariam esse, cum decreto praetoris seu praesidis confirmatus curator fuerit.
- 17 CALLISTRATUS libro quarto de cognitionibus. Non tantum [Pon. 19, 6 not. B. 38, 1, 17] magnitudo patrimoniorum ineunda est susceptarum trium tutelarum quaque suscipienda est, sed etiam aetas pupillorum consideranda est: nam si priorum pupillorum aetas prope 10 pubertatem sit, ita ut tantummodo semenstre tempus reliquum fuerit, aut eorum quorum suscipere tutelam cogitur, non dabitur excusatio: idque principalibus constitutio- [Pon. B] 1 nibus cauetur. Iliensibus et propter inclutam nobilitatem ciuitatis et propter coniunctionem originis Romanae iam antiquitus et senatus consultis et constitutionibus principum plenissima immunitas tributa est, ut etiam tutelae excusationem habeant, scilicet eorum pupillo- 15 rum, qui Ilienses non sint: idque diuus Pius rescrispit. Eos, qui in corporibus [Bas. 38, 1, 17] sunt ueluti fabrorum, immunitatem habere dicimus etiam circa tutelarum exterorum hominum administrationem habebunt excusationem¹, nisi si facultates eorum adiunctae fuerint, ut ad cetera quoque munera publica suscipienda compellantur: idque principalibus consti- 20 tutionibus cauetur. Non omnia tamen corpora uel collegia uacationem tutelarum habent, quamvis muneribus municipalibus obstricta non sint, nisi nominatim id priuilegium eis in- 25 dultum sit. Is qui aedilitate fungitur potest tutor dari: nam i aedilitas inter eos magistratus f. 382' 4 habetur qui priuatis muneribus excusati sunt secundum diuini Marci scriptum. Sane notum est, quod gerentibus honorem uacationem tutelarum concedi placuit, uacare autem² eos, qui tunc primum uocentur ad suscipiendum officium tutelae: ceterum eos, qui iam se miscue- 5 rent administrationi, ne tempore quidem magistratus uacare aequo notum est. Domini na- 6 uium non uidentur haberis³ inter priuilegia, ut a tutelis uacent, idque diuus Traianus re- 7 scrispsit. Inquilini castrorum a tutelis excusari solent nisi eorum, qui et ipsi inquilini sunt et in eodem castro eademque condicione sunt. 29
- 18 UPLIANUS libro uicensimo ad legem Iulliam et Papiam. Bello amissi ad tu- [B. 38, 1, 18] telae excusationem prosunt: quae sit est autem, qui sunt isti, utrum hi, qui in acie sunt interempti an uero omnes omnino, qui per causam belli parentibus sunt abrepti, in obesi- 20 dione forte. melius igitur probabitur eos solos, qui in acie amittuntur, prodesse debere, cuiuscumque sexus uel aetatis sint⁴: hi enim pro re publica ceciderunt. 34
- 19 IDEM libro trigesimo quinto ad edictum. Illud usitatissimum est, ut his, qui [B. 38, 1, 19] in Italia domicilium habeant, administratio rerum prouincialium remittatur.
- 20 IULIANUS libro uicesimo digestorum. Si pupillum patruus contendat exheredatum esse *S* et se heredem scriptum, aequum est tutorem pupillo dari recepta patrui excusatione uel, si nolit excusationem petere, remoto eo a tutela⁵ ita litem de hereditate expedire.
- 21 MARCIANUS libro secundo institutionum. Propter litem, quam quis cum pupillo habet, *S* excusare se a tutela non potest, nisi forte de omnibus bonis aut plurima parte eorum con- 41 trouersia sit. Qui se uult excusare, si plures habet excusationes et [I. 1, 25, 16. B. 38, 1, 20] 2 de quibusdam non probauerit, aliis uti intra tempora non prohibetur. Licet datus tutor [I.] ad uniuersum patrimonium datus est, tamen excusare se potest, ne ultra centensimum la- F(WDEIC)

¹ hab. exc. del. ² autem del. ³ habere? ⁴ cuiuscumque sexus uel aetatis sint uis sunt Ulpiani, sed postea adiecta ad explicandum u. omnes (similiter Hotomanus: u. i.) ⁵ et ins.

7 confirmatus] *F*¹, confirmatus *F*² 9 in- (Anon.) 23 habeatur *F*³ 34 cuiuscumque eunda] *FE*⁴*IC*, in eundem *D*, intuenda *WE*⁵ (tuiuscumque *F*⁴) sexus uel (uel om. *F*⁵) aetatis sint] οἱ ἐν παρατάζει πολέμῳ τελεγυῶντες, 11 seme'n'stre *F*², seme'stre *F*⁴ 13 in- οἰας ἀν εἰεν φύσεως καὶ ἡλικίας *B* (Anon.) similierteque *BS*, ut eadem eodemque loco legisse clytam *F*¹ 14 et senatus] et sen. *F*² 22 is qui aedilitate seq.] οἱ ἀγορανόμοι ιδιωτικῶν λει- τογρήων, οὐ μην ἐπιτροπῆς ἀπολύονται *B*

pidem tutelam gerat, nisi in eadem prouincia pupilli patrimonium sit: et ideo illarum rerum
8 dabunt tutores in prouincia praesides eius. Nec senatores ultra centensimum lapidem urbis
4 tutelam gerere coguntur. Habenti ergo tutorem tutor datur: sed aliarum rerum, non ea-
rundem datur.

- 22 1 SCAEUOLA libro primo regularum. Geometrae a tutelis non uacant. Hi uero, [B. 38, 1, 21] S
quibus princeps curam alicuius rei iunxit¹, excusantur a tutela, donec curam gerunt.
23 UPLANUS libro secundo responsorum. Propter magistratum, quem in muni- [B. 38, 1, 22] S
1 cipio quis erat administraturus, tutelae excusationem non habere respondi. Si in castris
merentes non ab eo tutores dentur, qui in castris merebat, excusationem habere respondi.
24 PAPINIANUS libro undecimo quaeestionum. ²Nequaquam credendum [Uat. 225. B. 38, 1, 23] P
est ei priuilegium excusationis ablatum, cui fideicommissaria³ libertas soluta est: nam in
toto fere iure manumissor eiusmodi nihil iuris ut patronus aduersus liberti personam con-
sequitur⁴, excepto quod in ius uocare patronum iniussu praetoris non debet⁵.
25 UPLANUS libro secundo de officio proconsulis. Excusare se tutor per libellos [B. 38, 1, 24] S
non poterit. ¹⁵
26 PAULUS libro singulari de excusationibus. Mensores frumentarios habere ius [B. 38, 1, 25] S^r
excusationis apparet ex rescripto diuorum Marci et Commodi, quod rescriperunt praefecto
annonae.
27 MARCIANUS libro quinto regularum. Legatarius, qui rogatus est alii omne [B. 38, 1, 26] S^f
legatum || restituere, si maluit se excusare a tutela, legatum propter fideicommissarium ¹ 383
consequitur: cui similis est, qui de falso egit nec optimuit.
28 PAPINIANUS libro quinto responsorum. Tutor petitus ante decreti diem si ali- [B. 38, 1, 27] P
1 quod priuilegium quaerit, recte petitionem institutam excludere non poterit. Quae tutoribus
remunerandae fidei causa testamento parentis relinquuntur, post excusationem ab heredibus
extrariis quoque retineri placuit. quod non habebit locum in persona filii, quem pater im- ²⁵
puberi fratri coheredem et tutorem dedit, cum iudicium patris ut filius, non ut tutor pro-
2 meruit. Tutorem ad tempus exulare iussum excusari non oportet, sed per tempus exilii
curator in locum ipsius debet dari.
29 MARCIANUS libro secundo institutionum. Plane si in exilium datus sit tutor, [B. 38, 1, 28] S
1 potest se excusare, si in perpetuum datus est. Facilius autem exulis ignorantia, qui con- so
tutorem suspectum facere non potuerit, ueniam habebit.
30 PAPINIANUS libro quinto responsorum. Iuris peritos, qui tutelam gerere co- [B. 38, 1, 29] P
perunt, in consilium principum adsumptos optimi maxime principes nostri constituerunt
excusandos, quoniam circa latus eorum agerent et honor delatus finem certi temporis ac
1 loci non haberet. Cum oriundus ex prouincia Romae domicilium haberet, eiusdem curator ²⁵
decreto praesidis ac praetoris constitutus rerum administrationem utrubique suscepit.
placuit eum duas curationes administrare non uideri, quod uidelicet unius duo patrimonia
2 non uiderentur. Qui priuilegio subnixus est, fratris curationem suscipere non cogitur.
3 Patronus impuberi liberto quosdam ex libertis tutores aut curatores testamento dedit.
quamvis eos idoneos esse constet, nihilo minus iure publico potuerunt excusari, ne decreto ⁴⁰
confirmentur.
31 PAULUS libro sexto quaeestionum. Si is, qui tres tutelas administrabat, duobus [B. 38, 1, 30] P
F(WDQ, qui incipit a u. 42 uoc. paulus, EIC)

¹ iuinxit (u. i.)? ² et hoc quidem de eo, cui beneficium datae libertatis exprobrari
potest: alioquin add. Uat. ³ fideicomissa Uat. ⁴ aduersus personam modo liberti con-
sequitur, licet in bonis eius patroni ius exerceat Uat. ⁵ debeat Uat.

⁵ non om. F¹: οὐκ ἔχοντι ἀφεσίν ἐπιτρόπης οἱ
γεωμέτραι B (Anon.) 6 iuinxit] FWDE, iunxe-
rit I, iuinxit C 8 qui's e'a'rat F² 9 qui
in castris merebat] παρὰ τοῦ ἐν τῷ αὐτῷ κά-
τρῳ στρατευμένου BS, παρὰ στρατιωτικῶν
ἀρχόντων B (Anon.) 11 e's't si F⁴ 12 manu-
misser F¹ | ut om. Uat. 14 διὰ λιβέλλου δγ-

NATΩΝ παρατείσθαι B (Anon.): at excidiesset ibi
οὐ ostendit BS 38, 1, 13: οὔτε γὰρ ἀφεσίς διὰ
λιβέλλου πράττεται, ὡς διγ. κε' (i.e. h. l.) 27 exu-
lare in iussum F² | excusare F¹ 30 est] F¹,
sit F² WDEIC 31 potuerit] F²EIC, potue-
rint F² W, potuit D 34 et om. F² 39 liber-
to's quosdam F²

pupillis diuersis decretis datus est qui potuit¹ excusari, et priusquam causas excusationis allegaret, unus ex pupillis, quorum iam tutelam administrabat, decessit, ubi desiit ei competere excusatio, statim tenuit eam prius decretum, quasi in loco tertiae tutelae quarta subroganda: nam ipso iure tutor est et² antequam excusetur. potuit ergo tutela eius, qui nunc quarto loco inuenitur, excusari: sed cum non sit excusatus, necessario subeundum³ est onus illius quoque tutelae. nec me mouet, quod dicat aliquis hoc ne exigi, an⁴ administretur tutela: hoc enim eo pertinet, ne sit finita administratio: ceterum si periculum¹ sustineat cessationis, puto ei imputandam eam quoque tutelam. Idem euenire potest, si duobus testamentis, cum haberet tres tutelas, tutor datus est: ubi non apertarum tabularum tempus inspici debebit, si quaeratur, quae prior delata sit tutela, sed aditae hereditatis uel¹⁰ 2 condicionis existentis. Illa quoque erit differentia tutelarum, de quibus diximus, si tercia et quarta sit delata, licet in quartam⁴ prius detentus sit, quod huius, id est quartae, ex³ quo iussus est administrare, illius ex quo datus est periculum sustinet. Eum, qui pupillum⁴ bonis paternis abstinuerat, detinendum in quarta tutela existimauit quasi deposita illa. Ceterum putarem⁵ recte facturum praetorem, si etiam unam tutelam sufficere crediderit, si¹⁵ tam diffusa et negotiosa sit, ut pro pluribus cedat. neque igitur fratres consortes plurium f.³⁸³ loco habendi sunt, neque non fratres, si idem patrimonium habent et ratio administrationis pariter reddenda sit. et ex diuerso fratres diuisio patrimonio duae tutelae sunt: non enim, ut dixi, numerus pupillorum, sed difficultas rationum conficiendarum et reddendarum consideranda est.

- ²⁰
- 32 IDEM libro septimo quaestionum. Nesennius⁶ Apollinaris Iulio Paulo. Mater [B. 38, 1, 31] P filium suum pupillum uel quiuis alius extraneus extraneum aequa pupillum scripsit heredem et Titio legatum dedit eumque eidem pupillo tutorem adscriptis: Titius confirmatus excusauit se a tutela: quaero, an legatum amittat. et quid, si testamento quidem tutor non sit scriptus, legatum tamen acceperit datusque a praetore tutor excuset se, an aequa repellendus sit a legato? et an aliquid intersit, si a patre uel emancipato pupillo tutor datus sit uel puberi curator? respondi: qui non iure datus tutor uel curator a patre, confirmatus a praetore excusationis beneficio uti maluit, repellendus est a legato: idque et Scæuolæ nostro placuit: nam praetor, qui eum confirmat tutorem, defuncti sequitur iudicium. idem in matris testamento dicendum est. similius est matri quiuis extraneus, qui pupillum heredem instituit eique et in tute dando prospicere uoluit, quales sunt alumni nostri. recte ergo placuit eum, qui recusat id quod testator relinquit ab eo quod petit quod idem dedit⁷ repellli debere. non semper tamen existimo eum, qui onus tutelae recusauit, repellendum a legato, sed ita demum, si legatum ei ideo adscriptum appareat, quod eidem tutelam filiorum iniunxit, non quod aliquin daturus esset etiam sine tutela. id apparere potuit, si posueris testamento legatum adscriptum, codicillis uero postea factis tutorem datum: in hoc enim legato potest dici non ideo ei relictum, quia et tutorem esse uoluerit testator.
- 33 IDEM libro uicesimo tertio quaestionum. Sed haec nimium scrupulosa sunt [B. 38, 1, 32] P nec admittenda, nisi evidenter pater expresserit uelle se dare etiam, si tutelam non administravit: semper enim legatum aut antecedit aut sequitur tutelam.
- ⁴⁰
- 34 IDEM libro septimo quaestionum. Ex his apparet non esse his similem eum, [B. 38, 1, 33] P quem praetor tutorem dedit, cum posset uti inmunitate: hic enim nihil contra iudicium F(WDQEIC)

¹ qui potuit] potuitque?   ² et del. (Krueger)   ³ hoc exigi anne?   ⁴ quarta (Hal)?
⁵ putarim?   ⁶ Nasennius?   ⁷ id quod qui relinquit ab eo petiit, ab eo quod idem dedit?

1 prius quem F² 6 est 'onus F⁴ | nec me mouet seq.] καὶ οὐκ ἀντίκειται μοι τὸ δύνασθαι λέγειν, καίτοι [scr. ὅτι] τότε κέρχηται τις ἔξογος-
 θέτην τῆς τετάρτης ἐπιτροπῆς, ὅτε διοικεῖ τὴν τρίτην BS (πλατ.) | hoc ne exigi] FWD,
 hoc nec exigi QIC, hoc non exigi E 10 si quaeratur bis F² 21 apolinaris F 22 uel quinis] F'DEJ, uel qui ius W, uel quis F², uel quisvis C 22 excusabit F² 26 an
 aliquid] natali quid F² 27 datus tutor] F'EFC, datus sit uel tutor F'D, datus uel tutor W, datus sit tutor I² 28 scæbolæ F 29 nam 'et' praetor F² | eum] cum F² 35 ali'o'quin F² | tutelae F 41 his] eis F²

fecit testatoris. nam quem ille non dedit tutorem, eum uoluisse tutelam administrare filii dicere non possumus.

- 35 IDEM libro uicesimo tertio quaestionum. Quid autem, si se non excusauerit, [B. 88, 1, 34] ^P sed administrare noluerit contentus, quod ceteri idonei essent? hic poterit conueniri, si ab illis res seruari non potuisset. sed hoc non quaerendum est, sed contumacia punienda est ⁵ eius; qui quodammodo se excusauit. multo magis quis dicere debebit indignum iudicio patris, qui ut suspectus remotus est a tutela.
- 36 IDEM libro nono responsorum. Amicissimos quidem et fidelissimos parentes [B. 88, 1, 35] ^P liberis tutores eligere solere et ideo ad suscipiendum onus tutelae etiam honore legati eos persequi¹. sed cum proponatur is de quo quaeritur in testamento legatum meruisse et ¹⁰ idem pupillo substitutus, non est uerisimile hunc² demum eum testatorem substituere uoluisse, si et tutelam suscepisset: et ideo eum de quo ³ quaeritur a legato quidem, si adhuc ¹ 884 uiuenter pupillus, repellendum fuisse, a substitutione autem non esse summouendum, cum ¹⁵ eo casu etiam suscepta tutela finiretur. Lucius Titius ex tribus filiis incolubibus unum habet emancipatum eius aetatis, ut curatores accipere debeat: quaero, si idem Titius pater ¹⁵ petente eodem filio emancipato curator a praetore detur, an iure publico uti possit et nihilo minus trium filiorum nomine uacationem postulare. respondi praemium quidem patri, quod propter numerum liberorum ei competit, denegari non oportere. sed cum filio suo curator petatur, contra naturales stimulos facit, si tali excusatione utendum esse temptauerit. ¹⁹
- 37 SCAEUOLA libro secundo responsorum. Qui testamento tutor datus fuerat, [B. 88, 1, 36] ^P adito praetore dixit se tres liberos habere, adiecit praeterea habenti patrum legitimum tutorem se uitiose tutorem datum. praetor ita decreuit: 'si legitimum tutorem habenti tutor datus es, non est tibi necessaria excusatio'. quaero, cum nemo patruus impuberi tutor esset⁴, an nihilo minus tutor remansit. respondi secundum ea quae proponerentur, quamuis iustas excusationis causas haberet, non tamen esse excusatum propter uitium pronuntiationis. Item quaero, si adquiesceret sententiae, an ob id, quod non gessit tutelam, utilis actio in hunc dari debeat. respondi, si errore potius (quod se pro iure trium liberorum, quod allegabat, excusatum crederet) quam malitia ab administratione cessasset, utili actionem non dandam. ²⁵
- 38 PAULUS libro secundo sententiarum. Quinquaginta dierum spatium tantummodo ad contestandas excusationum causas pertinet: peragendo enim negotio ex die nominationis continui quattuor menses constituti sunt. ²⁹ [Pon. 17, 1 not. B. 88, 1, 37] ^P
- 39 TRYPHONINUS libro tertio decimo disputationum. Si cum ipse institueret⁵, [B. 88, 1, 38] ^P ut proferret⁶ excusationem, mora contradictionis impeditus est, quo minus decreto liberatur, excusationem recte probari. ³⁵
- 40 PAULUS libro secundo sententiarum. Post susceptam tutelam caecus⁶ aut [B. 88, 1, 39] ^P 1 surdus aut mutus aut furiosus aut ualestinarius deponere tutelam potest. Paupertas, quae operi et oneri tutelae impar est, solet tribuere uacationem.
- 41 HERMOGENIANUS libro secundo iuris epitomarum. Administrantes rem principium ex indulgentia eorum, licet citra codicillos, a tutela itemque cura tempore administrationis delata excusantur. Idemque custoditur in his, qui praefecturam annonae vel uigilum gerunt. Eorum, qui rei publicae causa absunt, comites, qui sunt intra statutum numerum, de tutela, quae absentibus vel profecturis delata est, excusantur: nam susceptam antea non deponunt. Qui corporis, item collegii iure excusantur, a collegarum filiorumque eorum⁷ tutela non excusantur, exceptis his, quibus hoc specialiter tributum est. ⁴⁵

F(WDQEIC)

¹ prosequi (ed.)? ² tunc (Hal.)? ³ cum nemo patruus impuberi tutor esset *insiticia sunt*? ⁴ insisteret? ⁵ proferret (Schulting)? ⁶ factus *ins.* ⁷ que eorum *det.* (cf. L. 42)

⁷ remotus] *FI*, remouendus *WDQEC* | tute- ¹⁵ retur *F* 15 quae^ero *F* 17 nomine^m *F* ¹⁷ *nomine* ^m *F*
la^e *F* 11 substitutos *F* | hunc] hanc *F*: ³² constituti's sunt *F* 34 proferet *F* 44 a
οὐκ ἔστι πιθανὸν ὅτι ὑπὸ αἱρεσὶν αὐτὸν ὑπο- ³⁴ collegarum filiorumque eorum tutela] τῶν κι-
κατέστησε τὴν εἰς καταδεῖσα τὴν εἰπιτροπὴν ³⁵ δεμονίας τῶν παιδῶν τῶν τοῦ αὐτοῦ συστήματος
BS (πλάτ.) 13 repellendu's *m* *F* 14 fine- ⁴⁵ *bis*] *sili* *F*

- 42 PAULUS libro singulari de cognitionibus. Plane ultra centesimum miliarium [B. 38, 1, 41] ^P
ab urbe filiorum collegarum suorum tutelam suscipere non coguntur.
- 43 HERMOGENIANUS libro secundo iuris epitomarum. Libertus senatoris filiorum [B. 38, 1, 42] ^P
eius tutelam administrans ab aliis tutelis non excusat.
- 44 TRYPHONINUS libro secundo disputationum. Cum ex oratione diui Marci ingenuus liber- ^P
tino tutor datus excusari debeat, eandem excusationem competere etiam ei, qui ius anulo-
rum impetrasset, || imperator noster cum diuo Seuero patre suo rescripsit. Ergo si pupillo f. 384'
libertino habenti ius anulorum datus sit ingenuus tutor uel curator, consequens est, ut ex-
cusatio eius ob hanc condicionum diuersitatem non debeat accipi. At¹ si antequam pupillus
uel pubes minor annorum uiginti quinque ius anulorum acciperet, Lucius Titius ei datus 16
ut ingenuus excusatus fuit, post impetratum beneficium denuo eidem tutor curatorue dari
poterit exemplo eo, quo placuit et rescriptum est eum, qui tempore, quod intra annum erat
ex quo rei publicae causa abesse desierat, excusatus fuit, praeterito eo ipsum suo loco dari
8 posse. Et quamvis libertinus, qui senatori patrono procurat, excusationem ab [B. 38, 1, 43]
aliorum tutela habeat, iste tamen, qui ius anulorum impetravit, qui² in ordinem ingenuo- 15
rum transit, tali excusatione uti non posset.
- 45 IDEM libro tertio decimo disputationum. Titius filii meis, quoad rei publicae [B. 38, 1, 44] ^P
'causa non abierit', tutor esto'. gessit tutelam ex testamento delatam, deinde rei publicae
causa abesse coepit et desiit. an quasi noua tutela nunc delata excusari debeat etiam⁴ ob
absentiam rei publicae causa, an, quia praecessit testamentum absentiam ob publicam cau- 20
sam et est ab eo iam administrata tutela, non oporteat eum excusari? ⁵ quid si liberos
interea suscepit aut aliam excusationem parauit? magis est, ut haec una tutela sit: ideo
1 nec excusationem ei competere nec agi tutelae ob prius tempus posse. Sed si ita scriptum
in testamento fuit: 'Titius tutor esto: cum rei publicae causa aberit, tutor ne esto: cum
'redierit, tutor esto', quid de excusatione aut ob absentiam rei publicae causa aut alias 25
quae post obuenit dici oporteat, uideamus. praecedit autem alia quaestio, testamento ex
die uel sub condicione tutores dati an se excusare ante diem condicionem necesse ha-
beant et in primis an iam dies quinquaginta eis cedant, intra quos necesse est causas ex-
cusationis exercere. sed uerum est non ante esse tutorem, quam dies uenerit: nam nec
antequam adita sit hereditas. quia igitur ex eodem testamento iam gesta fuit tutela et 30
qui excusatus est alias a futurus rei publicae causa, reuersus continuo haeret tutelis ante
susceptis etiam intra annum, sed hic ex ipso testamento desierit esse tutor⁶ et ideo ex
2 secunda tutela excusare se potest. Si a praetore detur curator mente capto aut muto siue
3 uentri, excusatur iure liberorum. Romae datos tutores eos tantum accipere debemus, qui
uel a praefecto urbis uel a praetore uel in testamento Romae confecto uel in continentibus 35
4 dati sunt. Si tanta corporis aut mentis ualeutudine ab agendis rebus libertus prohibeatur,
ut ne suis quidem negotiis sufficiat, necessitatibus erit subcumbendum, ne impossibile iniun-
F(WDQEIC)

¹ at? ² quia (Hal.: ἐπειδὴ δοκεῖ... ΜΕΤΑΒΑΙΝΕΙΝ BS)? ³ aberit (Brenemannus: u. i.)?
⁴ intra annum ins. (similiter Hofmann) ⁵ et ins. ⁶ eadem legerunt Graeci (u. i.), requi-
ritur autem tale quid: quia igitur ... iam gesta fuit tutela et alias qui excusatus est a fu-
turus rei publicae causa, reuersus continuo haeret ... etiam intra annum, [una tutela uideri
potest cogendusque administrare etiam intra annum]: sed hic ex ipso testamento desierat
(sic Hal.) esse tutor

1 centisium F 3 epitoma'tor'um F² 5 liber-
tini F² 10 annorum] F², annis F² WDEIC,
om. inter alia Q | ius] eius F² 11 impetratum F² 12 eum] num F² 15 tutela'e' F² |
impetravit F² 16 posset F² 17 quoad rei publicae causa non abierit] ὅτε μή ἀπο-
λιμπάνεται ρειπούβλικας καγά BS (πλ.) 20 rei publicae ... absentiam om. F²: ἡ μήτι, ὡς διοι-
κίκας ἡδη τὴν ἐπιτροπήν, ἐπειδὴ πρὸ τῆς ρει-
πούβλικας καγά ἀποδημίας ἐδέσθη ἐπιτροπος,

οὐκέτι δύναται χρήσασθαι τῇ ἐξκογάτιον BS
(πλ.) 29 uenierit F 30 quia igitur seq.]
ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ τῆς τοιαύτης διαθήκης ἔχει-
ρισεν ἡδη τὴν ἐπιτροπήν καὶ ὡς καθόλου τῇ ἐξ-
κογάτιον κεχριμένος ὡς μέλλων ἀποδημεῖν
ρειπούβλικας καγά ἐαν ἔλθῃ, παραχρήμα ἐμ-
πίγνυται τῇ ἐπιτροπῇ, ἢν πρότερον κατεδέζατο...
οὗτος οὐδὲ ἔγραψεν ἐξκογάτιονος μέλλων ἀπο-
δημεῖν, ἀλλὰ εἰς αὕτης τῆς διαθήκης ἐπαγάπατο
εἶναι ἐπιτροπος BS (πλ.) 31 δεῖται F

gatur tutelae munus, quod obiri a liberto non potest ¹cum incommodo pupilli et aduersus utilitatem eius.

- 46 PAULUS libro singulari de cognitionibus². Qui³ in collegio pistorum [Uat. 233. B. 38, 1, 45] ^P
sunt, a tutelis excusantur, si modo per semet⁴ pistrinum exerceant: sed non alias puto
1 excusandos quam qui intra numerum sunt⁵. Urbici autem⁶ pistores a colle- [Uat. 235 cf. 237] ⁵
2 garum quoque filiorum tutelis excusantur. Sed et hoc genus excusationis est, si [Uat.]
quis se dicit ibi domicilium non habere, ubi ad tutelam datus est: idque imperator Antoninus cum diuo patre significauit.

II.

R UBI PUPILLUS EDUCARI UEL MORARI DEBEAT ET DE SP
ALIMENTIS || EI PRAESTANDIS R

f. 385

- 1 ULPIANUS libro trigesimo quarto ad edictum. Solet praetor frequentissime adiri, ut con- ^S
stituat, ubi filii uel alantur vel morentur, non tantum in postumis, uerum omnino in pueris⁷.
1 Et solet ex persona, ex condicione et ex tempore statuere, ubi potius alendus [B. 38, 2, 1]
sit: et nonnumquam a uoluntate patris recedit praetor. denique cum quidam testamento 15
suo cauisset, ut filius apud substitutum educetur, imperator Seuernus rescripsit praetorem
aestimare debere praesentibus ceteris propinquis liberorum: id enim agere praetorem oportet,
2 ut sine ulla maligna suspicione alatur partus et educetur. Quamuis autem praetor recu-
santem apud se educari non pollicetur se coacturum, attamen quaestionis est, an debeat
etiam inuitum cogere, ut puta libertum, parentem vel quem alium de adfinibus cognatisue. 20
3 et magis est, ut interdum debeat id facere. Certe non male dicetur, si legatarius uel heres
educationem recuset testamento sibi iniunctam, denegari ei actiones debere exemplo tutoris
testamento dati: quod ita demum placuit, si idcirco sit relictum: ceterum si esset relicturus,
etiam si educationem recusaturum sciret, non denegabitur ei actio, et ita diuus Seuerus sac-
pissime statuit.

- 2 IDEM libro trigesimo sexto ad edictum. Officio iudicis, qui tutelae cognoscit, [B. 38, 2, 3] ^S
congruit reputaciones tutoris non improbas admittere, ut puta si dicat impendisse⁸ in ali-
1 menta pupilli uel disciplinas. Modus autem, si quidem praetor arbitratus est, is seruari
debet, quem praetor statuit: si uero praetor non est aditus, pro modo facultatium pupilli
debet arbitrio iudicis aestimari: nec enim permittendum est tutori tantum reputare quan- ³⁰
2 tum dedit, si plus aequo dedit. Hoc amplius et si praetor modum alimentis statuit, uerum-
tamen ultra uires facultatium est quod decretum est nec suggestis praetori de statu facul-
tatium, non debet ratio haberri alimentorum omnium, quia, si suggestisset, aut minuerentur
3 iam decreta aut non tanta decernerentur. Sed si pater statuit alimenta liberis quos heredes
scriperit, ea praestando tutor reputare poterit, nisi forte ultra uires facultatium statuerit: ³⁵
tunc enim imputabitur ei, cur non adito praetore desiderauit alimenta minui.

- 3 IDEM libro primo de omnibus tribunalibus. Ius alimentorum decernendorum pupillis prae- ^S
tori competit, ut ipse moderetur, quam summam tutores uel curatores ad alimenta pupillis
1 uel adolescentibus praestare debeant. Modum autem patrimonii spectare debet, [B. 38, 2, 3] ⁴⁰
cum alimenta decernit: et debet statuere tam moderate, ut non uniuersum redditum patri-
2 monii in alimenta decernat, sed semper sit⁹, ut aliquid ex redditu supersit. Ante oculos
habere debet in decernendo et mancipia, quae pupillis deseruiunt, et mercedes¹⁰ pupillorum
et uestem et tectum pupilli: aetatem etiam contemplari, in qua constitutus est cui alimenta

F(WDQEIC)

¹ nisi ins. ² eadem plane afferunt Uat. cum praescriptione Ulpianus de officio praetoris tutelaris.
³ sed qui Uat. ⁴ ipsos ins. Uat. ⁵ qui intra numerum constituti centenarium pistrinum
secundum litteras diuini Traiani ad Sulpicium Similem exerceant: quae omnia litteris praefecti
annonae significanda sunt Uat. ⁶ autem om. Uat. ⁷ pupillis (ēnī nāntōn tōn ἀνή-
βων BS)? ⁸ se ins. (Ruckerus) ⁹ sic (edd.)? ¹⁰ praceptorum ins. (similiter Leoninus)

3 collegio] F²D, collegii F¹, collegiis WQEIC 6 quoque} quode F¹

3 decernuntur. In amplis tamen patrimoniis positis non cumulus patrimonii, sed quod exhib-
4 bitioni frugaliter sufficit modum alimentis dabit. Sed si non constat, quis modus facultatum
sit, inter tutorem et eum, qui alimenta decerni desiderat, suspicere debet cognitionem nec
temere alimenta decernere, ne in alterutram partem delinquit: prius tamen exigere debet,
ut profiteatur tutor, quae sit penes se summa, et comminari grauiores ei usuras infligi eius, 5
5 quod supra professionem apud eum fuerit comprehensum. Idem || ad instructionem quoque f. 385'
pupillorum uel adulescentium pupillarum¹ uel earum, quae intra uicensimum annum con-
6 stituae sunt, solet decernere respectu facultatum et aetatis eorum qui instruuntur. Sed
si egeni sint pupilli, de suo eos alere tutor non compellitur. et si forte post decreta ali-
menta ad egestatem fuerit pupillus perductus, deminui debent quae decreta sunt, quemad- 10
modum solent augeri, si quid patrimonio accesserit.

4 IULIANUS libro uicesimo primo digestorum. Qui filium heredem instituerat, [B.38, 2, 4] S
filiae dotis nomine, cum in familia nupsisset, ducenta legauerat nec quicquam praeterea et
tutorem eis Sempronium dedit: is a cognatis et a propinquis pupillae perductus ad magi-
stratum iussus est alimenta pupillae et mercedes, ut liberalibus artibus institueretur, pu- 15
pillae nomine praeceptoribus dare: pubes factus pupillus puberi iam factae sorori suae du-
centa legati causa soluit. quaesitum est, an tutelae iudicio consequi possit, quod in alimenta
pupillae et mercedes a tutori ex tutela praestitum sit. respondi: existimo, et si citra magi-
stratum decretum tutor sororem pupilli sui aluerit et liberalibus artibus instituerit, cum
haec aliter ei contingere non possent, nihil eo nomine tutelae iudicio pupillo aut substitutis 20
pupilli praestare debere.

5 ULPIANUS libro tertio de officio proconsulis. Si disceptetur, ubi morari uel [B.38, 2, 5] Sf
ubi educari pupillum oporteat, causa cognita id praesidem statuere oportebit. in causae 24
cognitione exitandi sunt, qui pudicitiae impuberi² possunt insidiari.

6 TRYPHONINUS libro quarto decimo disputationum. Si absens sit tutor et ali- [B.38, 2, 6] P
ments pupillus desideret, si quidem neglegentia et nimia cessatio in administratione tutoris³
obiciatur, quae etiam ex hoc arguatur, quod per absentiam eius deserta derelictaque sunt
pupilli negotia, euocatis ad finibus atque amicis tutoris praetor edicto proposito causa cognita
etiam absente labore uel remouendum eum, qui dignus tali nota uidebitur, decernet uel
adiungendum curatorem: et ita qui datus erit, expediet alimenta pupillo. si uero necessaria 30
absentia tutoris et in prouisa acciderit, forte quod subito ad cognitionem principalem pro-
fectus nec rei suae prouidere nec consulere pupillo potuerit et speratur redire et idoneus
sit tutor nec expediat alium adiungi et pupillus alimenta de re sua postuleat: recte consti-
tuetur⁴ ad hoc solum, ut ex re pupilli alimenta expediat.

III.

35

R DE TUTELAE ET RATIONIBUS DISTRAHENDIS ET UTILI SEP
CURATIONIS CAUSA ACTIONE R

1 ULPIANUS libro trigesimo sexto ad edictum. In omnibus quae fecit tutor, cum [B.38, 3, 1] S^{*}
facere non deberet, item in his quae non fecit, rationem reddet hoc iudicio, praestando
1 dolum, culpam et quantam in suis rebus diligentiam. Unde quaeritur apud Iulianum libro 40
uicensimo primo digestorum, si tutor pupillo auctoritatem ad mortis causa donationem ac-
commodauerit, an tutelae iudicio teneatur. et ait teneri eum: nam sicuti testamenti factio,
inquit, pupillis concessa non est, ita nec mortis quidem causa donationes permittendae
2 sunt. Sed et si non mortis causa donauerit tutori auctore, idem Iulianus scripsit pleros-
que quidem putare non ualere donationem, et plerumque ita est: sed nonnullos casus posse 45
F(WDQEIC)

¹ ue ins.   ² impuberis (DQC)?   ³ tutori?   ⁴ curator ins. (similiter Faber)

5 profiteatur F⁴ 13 nupsisset F² 14 eis] 32 neconsulere F
τοις δέ τοις πατέρεσσι BS (πλ.) 29 dignos F²

existere, quibus sine reprehensione tutor auctor f. 286
licet interueniente: ueluti si matri aut sorori, quae aliter se tueri non possunt, tutor ali-
menta praestiterit: nam cum bonae fidei iudicium sit, nemo feret, inquit, aut pupillum aut
substitutum eius querentes, quod tam coniunctae personae aliae sint: quin immo per con-
trarium putat posse cum tute agi tutelae, si tale officium praetermisserit. Officio tutoris 5
incumbit etiam rationes actus sui confidere et pupillo reddere: ceterum si non fecit aut si
factas non exhibet, hoc nomine iudicio tutelae tenebitur. de seruis quoque interrogations,
sed et quaestiones habendas et hoc officio iudicis conuenire placuit. nam diuus Seuerus
decreuit, cum neque inuentaria neque auctionalia proferentur, remedio eo uti debere, ut
rationes a seruis qui rem gesserant proferantur: has rationes si esse mala fide conscriptas 10
a seruis dicunt tutores, etiam in quaestionem serui interrogari poterunt. Praeterea si ma-
trem aluit pupilli tutor, putat Labeo imputare eum posse: sed est uerius non nisi per quam
egenti dedit, imputare eum oportere¹ de largis facultatibus pupilli: utrumque igitur con-
currere oportet, ut et mater egena sit et filius in facultatibus positus. Sed si munus nuptiale
matri pupilli miserit, non eum pupillo imputaturum Labeo scripta: nec per quam necessaria 15
est ista muneration. Si pupillis tutores pater dedit, inter quos et libertum suum, perque
eum uoluerit tutelam administrari, et tutores certam summam ei statuerunt, quia aliter se
7 exhibere non poterat, habendam eius rationem quod statutum est Mela existimat. Ergo et
si ex inquisitione propter rei notitiam fuerit datus tutor eique alimenta statuerint contu-
tores, debebit eorum ratio haberri, quia iusta causa est praestandi. Sed et si seruis cibaria 20
praestiterit uel libertis, scilicet rei pupilli necessariis, dicendum est reputaturum: idemque
9 et si liberis hominibus, si tamen ratio praestandi iusta intercedat. Item sumptus litis tutor
10 reputabit et uiatica, si ex officio necesse habuit aliquo excurrere uel proficiisci. Nunc
tractemus, si plures tutelam pupilli administrauerint, pro qua quisque eorum parte conue-
11 niendus sit. Et si quidem omnes simul gesserunt tutelam Iulianus coll. de contutor. p. 69 Pith. 25
et omnes soluendo sunt, aequissimum erit diuidi actionem inter eos pro portionibus uiri-
12 libus exemplo fideiussorum. Sed et si non omnes soluendo sint, inter eos qui soluendo sunt
13 diuiditur actio. sed² prout quisque soluendo est, poterunt conueniri. Et si forte quis ex
facto alterius tutoris condemnatus praestiterit uel ex communi gestu nec ei mandatae sunt
actiones, constitutum est a diuo Pio et ab imperatore nostro et diuo patre eius utilem 30
14 actionem tutori aduersus contutorem dandam. Plane si ex dolo communi conuentus pra-
estiterit tutor, neque mandandae sunt actiones neque utilis competit, quia proprii delicti
poenam subit: quae res indignum eum fecit, ut a ceteris quid consequatur doli participibus:
15 nec enim ulla societas maleficiorum uel communicatio iusta damni ex maleficio est. Usque

F(WDQEIC)

¹ imputare eum oportere *del.*

² firmat *Iulianus* (*u. i.*): qui soluendo sunt *ins.*

3 sit] si in *F¹* 4 'e' eius *F²* | qu'a'erentes *F²*
9 auctionalia] *FD*, actionalia *WE* (*ubi in mar-*
gine: al. rationabilia, al. ratiōnalia), ratiōnalia *QI* (*ubi in margine*: al. accionalia), ratiōnabilia *C*: τραπεζιτικοὶ λόγοι *BS* (*πλ.*), δι-
καιώματα *B* (*Anon.*) 10 proferuntur *F²*
14 egen'd'a *F²* 20 ciuaria *F²* 21 uel] bel *F²*
23 reputauit *F²* 24 si plu's'res *F²* 25 et
si quidem omnes *seq.*] §§ 11—15 sic in com-
pendium rediget *Iulianus in collectione de con-*
tutoribus (cod. Berol. Lat. fol. n. 269 f. 193,
quem expressimus: ed. *Pithoeuuae p. 69*): [§ 11]
Si tamen rem de qua agitur omnes gesserunt,
sed [sed *del.*] si quidem omnes soluendo sint
litis contestate tempore, diuiditur in eos actio.
[§ 12] Si autem quidam eorum eo tempore
soluendo non sit [*scr. sint.*], onera eorum hii
qui soluendo sunt recipiunt. [§ 13] Sed si qui-
dem ex neglegentiam (*scr. — tia*) cummuni uel

eorum tantum culpam [*scr. culpa qui*] soluendo
non sunt condemnati fuerint idonei tutores,
ceduntur eis actiones pupilli uel habebunt
utilem actionem aduersus contutores suos.
[§ 14] Quod si ob dolum cummune condamnati fuerint, nulla eis cessionesque [*scr.*
cessio neque] opitulatio datur. [§ 15] In tan-
tum autem idoneis contutoribus constitutis
alii tutores ob culpam cummune non con-
demnatur [*scr. condemnantur*] in solidum, ut
etiam magistratus municipalis et fideiussores
necesse [sit *ins.*] ante eos conueniri, si sol-
uendos [*scr. soluendo*] sint: tunc enim ultimae
personae publicae, cum querella pupilli in
eo sit, quod non remoti fuerint tutores ut
suspecti uel quod satidatio exacta non sit.
Et haec omnia manifestissime dicta sunt
lib. XXVI [*scr. XXVII*] titulo III digestorum.

adeo autem ad contutores non uenitur¹, si sint soluendo contutores, ut prius ad magistratus qui eos dederunt uel ad fideiussores ueniantur: et ita imperator noster Ulpio Proculo rescripsit. quod enim Marcellus libro octauo digestorum scripsit quodque saepissime || re- f. 286' scriptum est, quamdiu uel unus ex tutoribus idoneus est, non posse ad magistratus qui dederunt ueniri, sic erit accipendum, si non contutor ob hoc conueniatur, quod suspectum 5
 16 facere uel satis exigere noluit. Hanc actionem etiam in heredem tutoris compe- [Julianus]
 17 18 tere constat. Sed et heredi pupilli aequa competit similibusque personis. Non tantum ante condemnationem, sed etiam post condemnationem desiderare tutor potest mandari sibi
 19 actiones aduersus contutorem, pro quo condemnatus est. Rationibus distrahendis actione non solum hi tenentur tutores, qui legitimi fuerunt, sed omnes, qui iure tutores sunt et 10
 20 gerunt tutelam. Considerandum est in hac actione, utrum premium rei tantum duplicitur an etiam quod pupilli intersit. et magis esse arbitror in hac actione quod interest non
 21 uenire, sed rei tantum aestimationem. In tutela ex una obligatione duas esse actiones constat: et ideo, siue tutelae fuerit actum, de rationibus distrahendis agi non potest, siue
 22 contra, tutelae actio quod ad speciem istam perempita est. Hunc tamea tutorem, qui inter- 15
 cepit pecuniam pupillarem, et furti teneri Papinianus ait: qui etsi furti teneatur, hac actione conuentus furti actione non liberatur: nec enim eadem est obligatio furti ac tutelae, ut quis dicat plures esse actiones eiusdem facti, sed plures obligationes: nam et tutelae et furti
 23 obligatur. Hanc actionem sciendum est perpetuam esse et heredi similibusque personis dari ex eo quod uiuo pupillo captum est: sed in heredem ceterosque successores non da- 20
 24 bitur, quia penal is est. Haec actio tunc competit, cum et tutelae actio est, hoc est finita demum tutela.

2 PAULUS libro octauo ad Sabinum. Actione de rationibus distrahendis nemo [B. 28, 8, 2] S
 1 tenetur, nisi qui in tutela gerenda rem ex bonis pupilli abstulerit. Quod si furandi animo fecit, etiam furti tenetur. utraque autem actione obligatur et altera alteram non tollit. sed 25 et conductio ex furtiva causa competit, per quam si consecutus fuerit pupillus quod fuerit
 2 ablatum, tollitur hoc iudicium, quia nihil absit pupillo. Haec actio licet in duplum sit, in
 simplo rei persecutionem continet, non tota dupli poena est.

3 POMPONIUS libro quinto ad Sabinum. Si tutelae aut negotiorum gestorum [B. 28, 8, 3] S
 agatur incerto hoc, quantum ab aduersariis debetur tutori procuratoriue, arbitratu iudicis 30
 canendum est, quod eo nomine eis absit.

4 PAULUS libro octauo ad Sabinum. Nisi finita tutela sit, tutelae agi non potest: [B. 28, 8, 4] S
 1 finitur autem non solum pubertate, sed etiam morte tutoris uel pupilli. Filium familias
 2 emancipatum, si tutelam administret, etiam directo teneri Julianus putat. Si adhuc impubes
 3 tutelae agat, nihil consumitur. Cum furiosi curatore non tutelae, sed negotiorum gestorum 35
 actio est: quae competit etiam dum negotia gerit, quia non idem in hac actione, quod in
 tutelae actione, dum impubes est is cuius tutela geritur, constitutum est.

5 ULPIANUS libro quadragesimo tertio ad Sabinum. Si tutor rem sibi depositam [B. 28, 8, 5] S
 a patre pupilli uel commodatam non reddit, non tantum commodati uel depositi, uerum
 tutelae quoque tenetur. et si acceperit pecuniam, ut reddit, plerisque placuit eam pecu- 40
 niam uel depositi uel commodati actione repeti uel condici posse: quod habet rationem,
 quia turpiter accepta sit.

F(WDQEIC)

² firmat Julianus (u. i.): ad contutores non [administrantes non] uenitur?

1 non ... contutores bis F¹ 4 quamdiu uel
 unius et seq.] ὅτε δέ εἰς πάντες ἄποροι, πρὸ τῶν
 συνεπιτρόπων οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἐργάται ἐνά-
 γονται. εἰ μέντοι ὑπόπτους ὀφείλοντες ποιῆσαι
 τοὺς συνεπιτρόπους ὑπερέθητο ἡ λαβεῖν παρ'
 αὐτῶν ἐργάς, ἀγότοι πρὸ τῶν στρατηγῶν ἐνά-
 γονται B (Anon.): Graecum interpretem, qui
 priorem huius capituli partem omisit, posteriora
 apparet non aliter legisse, sed eorum ueram sen-
 tentiam minime assecutum esse 8 sed etiam

post condemnationem om. F¹ | tu'r'tor F¹
 11 ge'ne'runt F¹ 15 tutela'e' F¹ 17 tute-
 las F¹ 25 tolle'a't F¹ | sed et] sed ex F¹
 30 tutori procuratoriue] F²DQE-IC similiter-
 que τῷ ἐπιτρόπῳ ἢ τῷ διοικητῷ BS (πλάτ.),
 tutor procuratoriue F¹, tutor procuratoriue W,
 τῷ ἐπιτρόπῳ ἢ τῷ κογράτῳ B (Anon.) loco
 non recte intellecto, tutori curatoriue E¹ | arbi-
 tratu'o' F¹ 34 e'mancipatum F²

- 6 IDEM libro trigesimo primo ad edictum. || Si filius familias tutelam admini- [B. 38, 3, 6] ^{S f. 387}
strauerit et liberatus patria potestate dolo aliquid fecerit, an actio tutelae patrem quoque
hoc nomine teneat, quaeritur. et aequum est, ut eum dumtaxat dolum pater praestet, qui
commisus est ante emancipationem filii.
- 7 IDEM libro trigesimo quinto ad edictum. Si pupillus heres exsisterit ei, cuius [B. 38, 3, 7] ^S
tutelam tutor suus gesserat, ex hereditaria causa cum tutore suo habebit actionem. Si tutor
in hostium potestatem peruerterit, quia finita tutela intellegitur, fideiuſſores, qui pro eo rem
saluam fore sponderint, et si quis existat defensor eius, qui paratus est suscipere iudi-
cium tutelae, uel si quis sit curator bonis eius constitutus, recte conuenientur:⁴
- 8 PAPINIANUS libro uicensimo octauo quaestionum. quamuis iure postliminii [B. 38, 3, 8] ^P
tutelam pristinam possit integrare.
- 9 ULPIANUS libro uicensimo¹ quinto ad edictum. Si tutor rei publicae causa [B. 38, 3, 9] ^E
abesse cooperit ac per hoc fuerit excusatus, quod² rei publicae causa aberit, tutelae iudicio
locus est. sed si desierit rei publicae causa abesse, consequenter desinit qui in locum eius
1 datus est et tutelae conueniri poterit. Si duobus impuberibus fratribus tutor datus sit et 15
alter eorum in legitimam tutelam fratris sui perfectae aetatis constituti recidit, eum qui
datus esset tutorem esse desisse Neratius ait. quia igitur desinit, erit tutelae actio etiam
ex persona impuberis, quamuis, si testamento datus fuisset, non desineret esse tutor eius,
2 qui adhuc erat impubes, quia semper legitima tutela testamentariae cedit. Si testamento
sub condicione tutor datus sit, deinde aliis medio tempore ex inquisitione, dicendum est 20
8 locum esse tutelae iudicio existente condicione, quia tutor esse desinit. Sed et si quis testa-
4 mento usque ad tempus fuerit datus, idem erit dicendum. Et generaliter quod traditum
est pupillum cum tutore suo agere tutelae non posse hactenus uerum est, si eadem tutela
sit: absurdum enim erat a tute rationem administrationis negotiorum pupilli reposci, in
qua adhuc perseueraret. in qua autem desinit tutor et iterum coepit esse, sic ex pristina 25
administratione tutelae debitor est pupillo, quomodo si pecuniam creditam a patre eius ac-
cepisset. quem igitur effectum haec sententia habeat, uideamus: nam si solus tutor est,
utique ipse secum non aget. sed uel per speciale curatorem conueniens est uel pone
eum contutorem habere, qui possit aduersus eum iudicem accipere, ex qua causa cum eo
tutelae agi potest. quin immo si medio tempore soluendo esse desirerit, imputabitur contu-
5 toribus, cur non egerunt cum eo. Si tutori curator sit adiunctus quamuis suspecto postu-
6 lato, non cogetur tutelae iudicium tutor suscipere, quia tutor maneret. Sed et³ si fuerit
tutor confiscatus, aduersus fiscum dandam esse actionem constat ei qui loco eius curator
7 datus sit uel contutoribus eius. Ceterae actiones praeter tutelae aduersus tutorem com-
petunt, etsi adhuc tutelam administrant⁴, ueluti furti, damni iniuriae, conductio.³⁵
- 10 PAULUS libro octauo breuis edicti. Sed non dantur pupillo, dum tutor tute- [B. 38, 3, 10] ^S
lam gerit: quamuis enim morte tutoris intereant, tamen pupillus cum herede eius actionem
habet, quia sibi soluere debuit.
- 11 ULPIANUS libro trigesimo quinto ad edictum. Si filius familias [Pon. 24, 27 not. B. 38, 3, 11] ^S
tutelam || administrauerit, deinde fuerit emancipatus, remanere eum tutorem Julianus ait f. 387
et cum pupillus adoleuerit, agendum cum eo eius quidem temporis, quod est ante emanci-
pationem, in quantum facere potest, eius uero, quod est post emancipationem, in solidum,
cum patre uero dumtaxat de peculio: manere enim aduersus eum etiam post pubertatem
de peculio actionem: neque enim ante annus cedit, intra quem de peculio actio datur,
quam tutela fuerit finita.

F(WDQEIC)

¹ trigesimo (edd.)?   ² quoad (Goudsmi)?   ³ et del.   ⁴ administrat (Hal.)?

³ teneat] WQEIC, tenebat FD | ut] at F¹ | pater] patre F¹ 8 sponderit F¹ W 16 per-
fecta'e' F² 19 testamentaria'e' F² 25 in
qua autem desinit seq.] ὅσακις δέ παγέται είναι
επιτροπος καὶ ἄρχεται ἑτέρας ἐπιτροπής BS (πλ.)

27 haec sententia] DQEIC, haec ex sententia
(sententiae F²) FW: ποίον δέ ἄρα ἀποτέλεσμα
ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΓΝΩΜΗΣ BS (πλ.) 29 cum
tutorem F² 32 sed et si] sedem F² 44 de-
tetur F²

- 12 PAULUS libro octauo breuis edicti. Filius autem tutor propter hoc suum [B. 38, 3, 12] factum cum patre agere non potest ante pubertatem, quia nec finita tutela hoc ab eo exigi potest¹.
- 13 UPLIANUS libro trigesimo quinto ad edictum. Si tutor post pubertatem pu- [B. 38, 3, 13] pilli negotia administrauerit, in iudicium tutelae ueniet id tantum, sine quo administratio⁵ tutelae expediri non potest: si uero post pubertatem pupilli is qui tutor eius fuerat fundos eius uendiderit, mancipia et praedia comparauerit, neque uenditionis huius neque emptionis ratio iudicio tutelae continebitur. et est uerum ea quae conexa sunt uenire in tutelae actionem: sed et illud est uerum, si cooperit negotia administrare post tutelam finitam, deuolui iudicium tutelae in negotiorum gestorum actionem: oportuit enim eum a semet ipso¹⁰ tutelam exigere. sed et si quis, cum tutelam administrasset, idem curator adulescenti fuerit datus, dicendum est negotiorum gestorum eum conueniri posse.
- 14 GAIUS libro duodecimo ad edictum prouinciale. Si post pubertatem tempore [B. 38, 3, 14] aliquo licet breuissimo intermisserit administrationem tutor, deinde cooperit gerere, sine ulla dubitatione tam tutelae quam negotiorum gestorum iudicio cum eo agendum est.¹⁵
- 15 UPLIANUS libro primo disputationum. Si ex duobus tutoribus cum altero quis [B. 38, 3, 15] transegisset, quamuis ob dolum communem, transactio nihil proderit alteri, nec immerito, cum unusquisque dolii sui poenam sufferat. quod si conuentus alter praestitisset, proficiet id quod praestitit ei qui conuentus non est: licet enim dolii ambo rei sint, tamen sufficit unum satisfacere, ut in duobus, quibus res commodata est uel deposita quibusque² man-²⁰ datum est.
- 16 IDEM libro septuagesimo quarto ad edictum. Si cum tutore ex stipulatu [B. 38, 3, 16] E agatur uel cum his qui pro eo interuerunt, erit dubitatio, an, quia tutelae agi non potest, nec ex stipulatu agi possit. et plerique putant etiam hanc actionem propter eandem utilitatem differendam. Cum curatore pupilli siue adulescentis agi poterit, etsi usque adhuc²⁵ cura perseueret.
- 17 IDEM libro tertio de officio consulis. Imperatores Seuerus et Antoninus re- [B. 38, 3, 17] Ef scripsierunt in haec uerba: 'Cum hoc ipsum quaeratur, an aliquid tibi a tutoribus uel cu-
ratoribus debeatur, non habet rationem postulatio tua uolentis in sumptum litis ab his tibi pecuniam subministrari'.³⁰
- 18 PAPINIANUS libro uicesimo quinto quaestionum. Cum tutor negotiis impu- [B. 38, 3, 18] P beris administratis pupillum paterna hereditate abstinet, bonis patris uenditis tractari solet, utilis actio pupillo relinquiri an creditoribus concedi debeat. et probatur actionem inter pu-
pillum et credidores patris esse diuidendam, scilicet ut quod rationi bonorum per tutorem deerit creditoribus reddatur, quod autem dolo uel culpa tutoris in officio pupilli perperam³⁵ abstenti contractum est, puero relinquatur. quae actio sine dubio non prius competit, quam⁴ pupillus ad pubertatem peruerenter: sed illa confestim creditoribus datur.^{q. 41 f. 388}
- 19 UPLIANUS libro primo responsorum. Si probatum est nomen debitoris a no- [B. 38, 3, 19] *S uiissimo curatore, frustra tutorem de eo conueniri.³⁹
- 20 PAPINIANUS libro secundo responsorum. Alterius curatoris heredem mino- [B. 38, 3, 20] P
F(WDQEIC)

¹ non potest, quia nec ante pubertatem nec finita tutela hoc ab eo exigi potest (*u. t.*)?
² quibusue?

1 filius autem *seg.*] ὁ γὰρ γίος ἐπιτροπέων διὰ τὰ πάρ’ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἐπιτροπὴν ἀμαρτηθέντα οὐκ ἡδύνατο κινεῖν κατὰ τοὺς ἰδίου πατέρος (= filius autem tutor propter hoc suum factum cum patre agere non potest) ὄνοματι τοῦ πονηρόλογοῦ, ὃς ἔπεισεν τὸν αὐτοῦ, λέγω (*cod. λέγων*) ἐφ’ ὅσον ἡ ἐπιτροπὴ ἐσώζετο· ἀλλ’ οὐδὲ πληρωθείσης τῆς ἐπιτροπῆς (= nec finita tutela) *BS* (πλ.): οὔτε γὰρ ὁ γίος ἡδύνατο κινεῖν κατ’ αὐτοῦ ἐκ τοῦ οἰκείου φάκτου οὔτε μήν αὐτὸς ὁ γίος ἀπῆτο τὶ τῆς ἐπιτρο-

πῆς οὖτις *B* (*Anon.*). uidentur Graeci interpretes ea ipsa legisse quae habent libri nostri, sed interuidit alter eorum errorem et uerbis peruersis ante pubertatem substituit alia quamquam et ipsa uia aptiora 10 semet et ipso *F*² 22 cum tutore] *F'D*, cum adhuc tutore *F'WQEIC* et sic κατὰ τοὺς ἔτι ἐπιτρόπου *B* (*Anon.*) 23 interuerunt *F*: ἡ τῶν ἐγγυητῶν αὐτῷ *B* (*Anon.*) 31 tutor] *FQIC*, curator *WDE* (*ubi em. ex p[isana]*) 33 αὐτῷ *F'* 38 Παύλοι *B*

rem ut maiore pecunia condemnatum in integrum restitui placuit. ea res materiam litis aduersus alterum curatorem instaurandae non dabit quasi minore pecunia condemnatum, si non sit eius aetatis actor, cui subueniri debeat: sed aequitatis ratione suadente per 1 utillem actionem ei subueniri, in quantum alter relevatus est, oportet. Non idcirco actio, quae post nigrimi quinque annos aetatis intra restitutionis tempus aduersus tutorem minore 5 pecunia tutelae iudicio condemnatum redditur, inutilis erit, quod adulescenti curatores ob eam culpam condemnati sunt: itaque si non iudicatum a curatoribus factum est, per doli exceptionem curatores consequi poterunt eam actionem praestari sibi.

- 21 IDEM libro primo definitionum. Cum pupillus tutelae actione contra tutorem [B. 38, 3, 21] P alterum tutori, quem iudex in solidum condemnauit, cessit, quamvis postea iudicatum fiat, 10 tamen actio data non intercidit, quia pro parte condemnati tutoris¹ non tutela reddita, sed nominis pretium solutum uidetur.
- 22 PAULUS libro tertio decimo quaestionum. Defensor tutoris condemnatus non [B. 38, 3, 22] P auferet priuilegium pupilli: neque enim sponte cum eo pupillus contraxit. 14
- 23 IDEM libro nono responsorum. Conuento herede tutoris iudicio tutelae cu- [B. 38, 3, 23] P ratores eiusdem neque ipso iure liberatum uideri neque exceptionem rei iudicatae ei dannam: idemque in heredibus magistratum obseruandum.
- 24 IDEM libro secundo sententiarum. Postumo tutor datus non nato postumo [B. 38, 3, 24] P neque tutelae, quia nullus pupillus est², neque negotiorum gestorum iudicio tenetur, quis administrasse negotia eius quia³ natus non esset non uidetur: et ideo utilis in eum actio 20 dabitur.
- 25 HERMOGENIANUS libro quinto iuris epitomarum. Non solum tutelae priuile- [B. 38, 3, 25] P gium datur in bonis tutoris, sed etiam eius, qui pro tutela⁴ negotium gessit: uel ex cura- tione pupilli pupillae furiosi furiosaeue debebitur⁵, si eo nomine cautum non sit.

III.

R DE CONTRARIA TUTELAE ET UTILI ACTIONE R

25

SE

- 1 ULPIANUS libro trigesimo sexto ad edictum. Contrariam tutelae actionem [B. 38, 4, 1] S praeator proposuit induxitque in usum, ut facilius tutores ad administrationem accederent scientes pupillum quoque sibi obligatum fore ex sua administratione. quamquam enim sine tutoris auctoritate pupilli non obligentur nec in rem suam tutor obligare pupillum possit, 20 attamen receptum est, ut tutori suo pupillus sine tutoris auctoritate ciuiliter obligetur ex administratione scilicet. etenim prouocandi fuerant tutores, ut promptius de suo aliquid pro 1 pupillis impendant, dum sciunt se recepturos id quod impenderint. Haec actio non solum 2 tutori, uerum etiam ei, qui pro tutele negotia gessit, competere debet. Sed et si curator sit uel pupilli uel adulescentis uel furiosi uel prodigi, dicendum est etiam his contrarium 25 dandum. idem in curatore quoque uentris probandum est. quae sententia Sabini fuit existimantis ceteris quoque curatoribus ex isdem causis dandum contrarium iudicium. Finito autem officio hanc actionem || competere dicemus tutori: ceterum quamdiu durat, nondum f. 38⁶ F(WD, qui deficit u. 32 in aliquid, QEIC)

¹ condemnati tutoris] contutoris?   ² neque pro tutele, quia nulla significatio est ins. F²
cum Anonymo Byzantio male (u. i.)   ³ qui (u. i.)?   ⁴ pro tutele (edd.)?   ⁵ dabitur?

1 materium F¹ 8 debeat ... 4 subueniri om. F², debeat ... subueniri in quantum (uerbis in quantum mos rurus deletis) add. F²: ὁ γάρ δικαίος λογίσμος βούλεται διὰ τῆς οὐγγίλιας ἀγωγῆς βοηθείσθαι BS (πλ.) 7 iudicatum] F² WDQEIC, iudicium F¹ 11 pro parte condemnati tutoris] εἰς ἄμικυ τοῦ χρέογς BS (πλ.) 14 auferret F¹ 19 neque pro tutele quia nulla significatio est post pupillus est add. F² et libri reliqui: uidentur ea afuisse ab interpretatione Dorvthei, unde citantur haec:

ἐπειδὴν πούπιλλος οὐδαμοῦ ὑπεξτὶν καὶ οὐδὲ νεότια διώκησε τοῦ μηδὲ τεχθέντος. sunt quidem similis apud Anonymum οὔτε τῇ κατὰ τῶν ὡς ἐπιτρόπων ἀγωγῇ, sed apud eum protutelae actio tertium locum obtinet post tutelae et negotiorum gestorum putarim uerba haec inepta nec Paulo digna additamentum esse Byzantii cuiusdam petitum ex D. 27, 5, 1, 6 et receptum tam a correctore libri Florentini quam ab Anonymo 20 quia] FWDQE, qui IC 37 ceteris quoque add. F²

competit. sed si pro tute ^{re} negotia gessit vel etiam curam administravit, locus erit iudicio
 4 etiam statim, quia hoc casu in ipsum quoque statim actio competit. Praeterea si tutelae
 iudicio quis conuenietur, reputare potest id quod in rem pupilli impendit: sic erit arbitrii
 eius, utrum compensare an petere uelit sumptus. quid ergo, si iudex compensationis eius
 rationem non habuit, an contrario iudicio experiri possit? et utique potest: sed si repro-
 5 bata est haec reputatio et adquienit, non debet iudex contrario iudicio id sarcire. An [B]
 in hoc iudicio non tantum quae pro pupillo uel in rem eius impensa sunt ueniant, uerum
 etiam ea quoque, quae debebantur alias tutori, ut puta a patre pupilli si quid debitum fuit,
 quaeritur. et magis puto, cum integra sit actio tutori, non esse in contrarium iudicium de-
 6 ducendum. Quid tamen si ideo exspectauit, quia tutor erat et ideo non exigit? uideamus, 10
 an contrario iudicio tutelae indemnitatē consequatur. quod magis probandum est: nam
 sicuti quocumque aliud gessit pro utilitate pupilli, id contrario iudicio consequetur, ita
 7 etiam id quod sibi debetur consequi debet vel eius securitatem. Ego¹ et si ex causa, quae
 8 tempore finitur, obligatio aliqua fuit, tutelae contrarium iudicium esse ei opinor. Hanc
 actionem dandam placet et si tutelae iudicio non agatur: etenim nonnumquam pupillus id-
 15 circo agere tutelae non uult, quia nihil ei debetur, immo plus in eum impensum est, quam
 quod ei abest, nec impediendus est tutor contrario agere.

2 IULIANUS libro uicensimo primo digestorum. Longe magis dandum est et si [B.88, 4, 2] S*
 rationibus distractis actio intendatur. 19

3 ULPIANUS libro trigensimo sexto ad edictum. Quid ergo si plus in eum im- [B.88, 4, 3] S
 pendit, quam est in facultatis? uideamus an possit hoc consequi. et Labeo scripsit posse.
 sic tamen accipendum est, si expedit pupillo ita tutelam administrari: ceterum si non ex-
 1 et al. dicendum est absolui pupillum oportere: neque enim in hoc administrantur tutelae,
 ut mergantur pupilli. iudex igitur, qui contrario iudicio cognoscit, utilitatem pupilli spectabit
 2 et an tutor ex officio sumptus fecerit. Contrarium iudicium an ad hoc quoque competat, 25
 ut quis a pupillo exigat liberationem, uidendum est. et nemo dixit in hoc agere quem
 contrario posse, ut tutelae iudicio liberetur, sed tantum de his, quae ei propter tutelam
 absunt. consequitur autem pecuniam, si quam de suo consumpsit, etiam cum usuris, sed
 uel trientibus, uel his quae in regione obseruantur, uel his quibus mutuatus est, si necesse
 habuit mutuari, ut pupillo ex iusta causa prorogaret, uel his a quibus pupillum liberavit, so
 2 uel quibus caruit tutor, si nimium² profuit pupillo pecuniam esse exsolutam. Plane si forte
 tutor aliquid pecuniae debuit faenerare, aliquid ipse pro pupillo soluit, nec ipse usuras con-
 sequitur nec pupillo praestabit. Quare et si in usus suos conuertit, deinde aliquid impendit
 3 in rem pupillarem, quam impendit desinit uertisse et exinde usuras non praestabit. et si
 ante impendit in rem pupillarem, mox in usus suos uertit, non uidebitur uertisse quanti-
 4 tam, quae concurrit cum quantitate sibi debita, ut eius summae non praestet usuras. 35
 Usuras utrum tamdiu consequetur tutor quamdiu tutor est, an etiam post finitam tutelam,
 uideamus, an ex morta tantum. et magis est, ut, quoad ei reddatur pecunia, consequatur: f. 889
 5 nec enim debet ei sterilis esse pecunia. Si tamen fuit in substantia pupilli unde conse-
 6 querit³, dicendum est non oportere eum usuras a pupillo exigere. Quid ergo, si de re 40
 pupillari non potuit sibi solvere, quia erat deposita ad praediorum comparationem? si qui-
 dem non postulauit a praetore, ut promatur pecunia uel hoc minus deponatur, sibi imputet:
 si uero hoc desiderauit nec impetravit, dicendum est non deperire ei usuras in contrario
 7 iudicio. Sufficit tutori bene et diligenter negotia gessisse, et si euentum aduersum habuit
 8 quod gestum est. Iudicio contrario tutelae praestatur et id, quod in rem pupilli uersum 45
 ante tutelam uel⁴ post tutelam, si negotiis tutelae tempore gestis nexus probatur, et quod
 ante impensum est, siue pro tute negotia gessit et postea tutor constitutus est, uel uenit
 F(WQEIC)

¹ ergo (deit.)? ² nimirum (det. quidam)? ³ conqueretur? ⁴ ante tutelam uel] est (similiter Hal.)?

3 conuertitur F⁵ 5 reprovata F¹ 13 se-
 curitate m¹ F² 15 dandum F¹ 24 spectabit
 et] F², 'spectauit et' F¹ 29 uel trien-
 tibus F² 38 praestauit F¹ | qua're F²
 34 praestauit F¹ 38 quo'd ad F¹ 42 pro-
 matus F¹

erat curator: sed et si non pro tutore negotia gerebat, debet uenire quod ante impensum est: deducuntur enim in tutelae iudicium sumptus, quoscumque fecerit in rem pupilli, sic 9 tamen, si ex bona fide fecit. Hanc actionem perpetuam esse palam est, et heredi et in heredem dari ceterosque successores et¹ ad quos ea res pertinet et in eos.

4 IULIANUS libro uicesimo primo digestorum. A tutela remotus eo loco haberi [B. 38, 4, 4 S] debet, quo esset finita tutela, et sicut actiones patitur perinde ac si pupillus pubes factus esset, ita contrario iudicio, si quid ei aberit, persecui debebit: nihil enim prohibet suspectum tutorem esse, quamvis complura in rem pupilli impenderit, quae eum amittere non oportet.

5 ULPIANUS libro primo responsorum. Heredem tutoris, si eam summam sol- [B. 38, 4, 5 S] uerit, in quam obligati pupilli fuerunt, actionem contrariam aduersus eos habere posse 10 respondi.

6 PAULUS libro quinto ad Plautium. Si tutor pro pupillo se obligauit, habet [B. 38, 4, 6 E] contrariam actionem et antequam soluat.

V.

14

R DE EO QUI PRO TUTORE PROUE CURATORE NEGOTIA SE
GESSIT R

1 ULPIANUS libro trigesimo sexto ad edictum. Protutelae actionem necessario [B. 38, 5, 1 S] praetor proposuit: nam quia plerumque incertum est, utrum quis tutor an uero quasi tutor pro tutore² administrauerit tutelam, idcirco in utrumque casum actionem scripsit, ut siue tutor est siue non sit qui gessit, actione tamen teneretur. solent enim magni errores intercedere, ut discerni facile non possit, utrum quis tutor fuerit et sic gesserit, an uero non 1 fuerit, pro tutore tamen munere functus sit. Pro tutore autem negotia gerit, qui munere tutoris fungitur in re impuberis, siue se putet tutorem, siue scit non esse, finget tamen 2 esse. Proinde et si seruus quasi tutor egerit, diuus Seuerus rescripsit dandum in dominum 3 iudicium utile. Cum eo, qui pro tutore negotia gessit, etiam ante pubertatem agi posse 4 nulla dubitatio est, quia tutor non est. Quare³ si quis finita tutela pro tutore negotia im- 5 puberis gessit, tenebitur. Sed et si prius pro tutore administrauerit, deinde quasi tutor, aequre tenebitur ex eo quod pro tutore administravit, quamvis deuoluatur hic gestus in 6 tutelae actionem. Si quis quasi tutor negotia gesserit || eius qui iam pubes est neque tu- 7 torem habere potest, protutelae actio cessat: simili modo et si eius, qui nondum natus est. nam ut pro tutore quis gerat, eam esse personam oportet, cuius aetas recipiat tutorem, id 8 est impuberem esse oportet. sed erit negotiorum gestorum actio. Si curator impuberi a praetore datus negotia gesserit, an, quasi pro tutore gesserit, teneatur, quaeritur. et est uerius cessare hanc actionem, quia officio curatoris functus est. si quis tamen, cum tutor non esset, compulsus a praetore uel a praeside, dum se putat tutorem, gesserit tutelam, uidendum, an pro tutore teneatur. et magis est, ut, quamvis compulsus gesserit, teneri tamen debeat, quia animo tutoris gessit, cum tutor non esset. at iste curator non quasi 9 tutor, sed quasi curator gessit. In protutelae iudicio usurae quoque ueniant. Sed utrum solummodo in id quod gessit tenebitur an uero in id etiam quod gerere debuit? et si quidem omnino non attigit tutelam, non tenebitur: neque enim attingere debuit qui tutor non fuit. quod si quaedam gessit, uidendum, an etiam eorum quae non gessit teneatur: et hactenus tenebitur, si alias gesturus fuit. sed et si cognito, quod tutor non fuit, abstinuit se F(WQEIC).

¹ ceterosque successores et] ceterisque (Krueger: cf. D. 50, 16, 70, 1)? ² utrum quis quasi tutor an uero pro tutore (cf. § 5 et h. t. l. 3)? ³ firmant BS: quare del.

2 pupilli's sic F⁴ 15 proue curatore] F, pro uel curatore ind. F, uel pro curatore ind. P W, uel curatore IC, procuratoreue E 21 possit ... uero non bis FW (posteriore loco fuit pro fuerit et tunc pro sic W) 22 ta-

men ... pro tutore bis F⁴ 24 seruos F⁴ 36 a'ri F⁴ 37 quia] F² QEIC cum BS (ἐπειδὴ μιστέων ἐλύτον εἰναι ἐπίτροπον διόφκησε), qui F¹ W 40 atti'n'git F²: μη ἡγατο BS (πλ.) 41 'h'actenus F⁴

administratione, nideamus, an teneatur, si necessarios pupilli non certiorauit, ut ei tutorem peterent: quod uerius est.

- 2 CELSUS libro uicesimo quinto digestorum. Si is, qui pro tutore negotia ge- [B. 38, 5, 2] *E*
rebat, cum tutor non esset, rem pupilli uendidit nec ea usucpta est, petet eam pupillus,
quamquam ei cautum est: non enim eadem huius quae tutoris est rerum pupilli admini- 5
stratio.
- 3 IAUOLENUS libro quinto epistularum. Quaero, an is qui, cum tutor testamento [B. 38, 5, 8] *E*
datus esset et id ipsum ignoraret, pro tutore negotia pupilli gesserit, quasi tutor an quasi
pro tutore negotia gesserit, teneatur. respondit: non puto teneri quasi tutorem, quia scire
quoque se tutorem esse debet, ut eo affectu negotia gerat, quo tutor gerere debeat. 10
- 4 POMPONIUS libro sexto decimo ad Quintum Mucium. Qui pro tutore negotia [B. 38, 5, 4] *E*
gerit, eandem fidem et diligentiam praestat, quam tutor praestaret.
- 5 UPLIANUS libro decimo ad edictum. Ei qui pro tutore negotia gessit con- [B. 38, 5, 5] *E**
trarium iudicium competit.

VI.

15

R QUOD FALSO TUTORE AUCTORE GESTUM ESSE
DICATUR R

ES

- 1 UPLIANUS libro duodecimo ad edictum. Huius edicti aequitas non est ambi- [B. 38, 6, 1] *E*
1 gua, ne contrahentes decipientur, dum falsus tutor adhibetur. Uerba autem edicti haec
2 sunt. 'Quod eo auctore' inquit 'qui tutor non fuerit'. uerbis edicti multa desunt: quid enim 20
si fuit tutor, is tamen fuit qui auctoritatem accommodare non potuit? puta furiosus uel ad
3 aliam regionem datus. Sed¹ Pomponius libro trigesimo scribit interdum quamvis a non
tutore gestum est, non pertinere ad hanc partem edicti: quid enim si duo tutores, alter
4 falsus, alter uerus auctoritatem accommodauerint, nonne ualebit quod gestum est? Item
hoc edictum licet singulariter scriptum sit, si tamen plures interuenierint, qui tutores non 25
5 erant, tamen locum habere debere Pomponius libro trigesimo scribit. Idem Pomponius
scribit, etiamsi pro tutore negotia gerens auctoritatem accommodauerit, nihil minus hoc
edictum locum habere, nisi forte praetor decreuit ratum se habiturum id, quod his aucto-
6 ribus gestum est: tunc enim ualebit per praetoris tuitionem, non ipso iure. Ait praetor: f. 390
'si id auctor ignorauit, dabo in integrum restitutionem'. scienti non subuenit, merito, quo- 30
niam ipse se decepit.
- 2 PAULUS libro duodecimo ad edictum. 'Si id', inquit, 'auctor ignorauerit'. Labeo: [B. 38, 6, 2] *E*
et si dictum sit ei et bona fide non crediderit.
- 3 UPLIANUS libro duodecimo ad edictum. Plane si is sit qui auxilio non in- [B. 38, 6, 2] *E*
diget, scientia ei non nocet, ut puta si pupillus cum pupillo egit: nam cum nihil actum 35
sit, scientia non nocet.
- 4 PAULUS libro duodecimo ad edictum. Minori uiginti quinque annis succur- [B. 38, 6, 2] *E*
retur, etiamsi scierit.
- 5 UPLIANUS libro duodecimo ad edictum. Interdum tamen etsi scientia noceat, [B. 38, 6, 3] *E*
tamen restitutio facienda erit, si a praetore compulsus est ad iudicium accipendum. 40
- 6 PAULUS libro duodecimo ad edictum. Pupilli scientia computanda non est, [B. 38, 6, 4] *E*
tutoris eius computanda est: utique² etsi pupillo cautum sit, melius dicitur rem suam re-
stitui pupillo quam incertum cautionis euentum eum spectare: quod et Iulianus, si alias
circumuentus sit pupillus, respondit.
- 7 UPLIANUS libro duodecimo ad edictum. Nouissime praetor ait: 'in eum qui, [B. 38, 6, 5] *E*
'cum tutor non esset, dolo malo auctor factus esse dicetur, iudicium dabo, ut quanti ea
F(WQEIC)

¹ et ins.   ² si pupillo cautum est: sed ins.

4 eam] eum *F¹* 22 sed] set *F¹* 24 ba- *IC*, ...c *F*, sic *WE*, uel sic *Q* 46 auctor
lebit *F¹* 29 tunc]*f* (*in margine manu saec. XV*) 'fuit quid si compulsus' factus *F⁴*

- 1 'res erit, tantam pecuniam condemnetur'. Non semper tutor conuenitur nec sufficit, si sciens auctor fuit, uerum ita demum, si dolo malo auctor fuit. quid si compulsus aut metu,
 2 ne compelleretur, auctoritatem accommodauerit, nonne debebit esse excusatus? Quod ait praetor 'quanti ea res erit', magis puto non poenam, sed ueritatem his uerbis contineri.
 3 Pomponius libro trigesimo recte scribit etiam sumptuum in hoc iudicio rationem haberit,
 4 quos facturus est actor restitutorio agendo. Si plures sint qui auctores fuerunt, perceptione
 ab uno facta et ceteri liberantur, non electione:
 8 PAULUS libro duodecimo ad edictum. et ideo si nihil aut non totum serua- [B. 38, 6, 6] E
 tum sit, in reliquos non denegandam in id quod deest Sabinus scribit.
 9 ULPIANUS libro duodecimo ad edictum. Huius actionis exemplo Pomponius [B. 38, 6, 7] E
 libro trigesimo primo scribit dandam actionem aduersus eum, qui dolo malo adhibuit, ut
 1 alias¹ auctoraretur inscius. Has in factum actiones heredibus quidem competere ceterisque
 successoribus; in eos uero non redi Labeo scribit nec in ipsum post annum, quoniam et
 factum puniunt et in dolum concipiuntur: et aduersus eas personas, quae alieno iuri sub-
 iectae sunt, noxales erunt.
 10 GAIUS libro quarto ad edictum prouinciale. Si falso tutore auctore actum sit [B. 38, 6, 8] E/
 et interea dies actionis exierit aut res usucpta sit, omnia incommoda perinde sustinere
 debet, ac si illo tempore uero tutore auctore egisset.
 11 ULPIANUS libro trigesimo quinto ad edictum. Falsus tutor, qui in contra- [B. 38, 6, 9] S
 hendo auctor minori duodecim uel quattuordecim annis fuerit, tenebitur in factum actione 20
 1 propter dolum malum. Cuiuscumque condicoris fuerit uel sui juris uel alieni, qui dolo
 2 malo auctoritatem accommodauit, tenebitur hoc edicto. Sed et si quis filiae familias auctor
 factus sit ad contrahendum, tenetur. idemque juris est, si ancillae quis tutore auctore cre-
 didisset: nam omnibus istis modis propter tutorem decipitur is qui contraxit, quia aliter
 3 cum impubere contracturus non fuit, quam si tutoris auctoritas intercessisset. Julianus 25
 libro uicesimo primo digestorum tractat, in patrem debeat dari haec actio, qui filiam i. 390
 minorem duodecim annis nuptum dedit. et magis probat patri ignoscendum esse, qui
 filiam suam maturius in familiam sponsi perducere uoluit: affectu enim propensiore magis
 4 quam dolo malo id uideri fecisse. Quod si intra duodecim annos haec decesserit, cum
 haberet dotem, putat Julianus, si dolo malo conuersatus sit is ad quem dos pertinet, posse 30
 maritum dolii mali exceptione condicentem summouere in casibus, in quibus dotem uel in
 totum uel in partem, si constabat matrimonium, fuerat lucraturus.
 12 IDEM libro primo responsorum. Ex eo, quod interrogatus tutorem se esse [B. 38, 6, 10] S
 respondit, nulla eum actione teneri: si tamen, cum tutor non esset, responso suo in ali-
 quam captionem adulescentem induxit, utilem actionem aduersus eum dandam. 35

F(WQEIC)

¹ adhibuit alium, ut?

3 accommodauerit F² 6 restitutorio agendo] κινῶν ἐεστίουτοιώς ἡν ἔκίνησε πρότερον ἀγω-
 γύν BS (πλ.) 11 qui dolo malo adhibuit] ὁ
 κατὰ δόλον επογάσας BS (πλ.), ὁ δόλῳ πα-
 ρακεγάσας B (Anon.) 16 si falso tutore
 auctore actum sit] Ist edd. cum B (Anon.):
 ἐὰν ὁ πλαστὸς ἐπίτροπος ἐπὶ δίκῃ αὐθέντης
 et BS (Cyr.): ὁ πλαστὸς ἐπίτροπος αὐθέντης,
 si falso t. actum sit (om. auctore) FWQEIC
 17 omnia incommoda seq.] περιποιεῖ τὸ ἀζή-
 μιον τῷ ἐνάγοντι ὅπερ ἔμελλεν ἔχειν ἀληθοῦς

δόντος ἐπιτρόπου B (Anon.) | suntinere F¹
 19 in contrahendo] quasi legiesset in tradendo
 uerit Anonymus: παραδιδόντι πράγμα 22 acom-
 modauit F² 24 quia] F²EI, ut quia C, qui
 F²WQ: οὐδὲ γάρ ἔμελλεν αὗτος συναλλάσσειν
 τῷ ἀνθεψ BS (πλ.) 25 ab iulianus I. inc. F²
 26 post tractat add. an etiam F²: εἰ κατὰ
 πατρὸς ἐνδέχεται ταύτην δοθῆναι τὴν ἀγωγήν
 BS (πλ.) 27 quij QE³IC, om. FWE² 29 dolo
 'malo' id F²: κατὰ δόλον κακόν BS (πλ.)

VII.

R DE FIDEIUSSORIBUS ET NOMINATORIBUS ET HEREDIBUS SP
TUTORUM ET CURATORUM R

- 1 POMPONIUS libro septimo decimo ad Sabinum. Quamvis heres tutoris tutor [B.88, 7, 1 S] non est, tamen ea quae per defunctum inchoata sunt per heredem, si legitimae aetatis et 5 1 masculus sit, explicari debent: in quibus dolus eius admitti potest. Quod penes tutorem fuit, heres quoque eius reddere debet: quod apud pupillum is reliquerit si heres capit, non quidem crimine caret, sed extra tutelam est et utili actione hoc reddere compellitur.
- 2 ULPIANUS libro trigesimo nono ad Sabinum. Postulare tutorem uidetur et [B.88, 7, 2 S] qui per alium postulat: item nominare et qui per alium hoc idem facit. 10
- 3 IDEM libro trigesimo quinto ad edictum. Etiam fideiussorem et heredes fide- [B.88, 7, 3 S] iussoris ad rationem eandem usurarum renocandos esse constat, ad quam et tutor reuocatur.
- 4 IDEM libro trigesimo sexto ad edictum. Cum ostendimus heredem quoque [B.88, 7, 4 S] tutelae iudicio posse conueniri, uidendum, an etiam proprius eius dolus vel propria administratio ueniat in iudicium. et exstat Seruui sententia existimantis, si post mortem tutoris 15 heres eius negotia pupilli gerere perseuerauerit aut in arca tutoris pupilli pecuniam inuenierit et consumpserit vel eam pecuniam quam tutor stipulatus fuerat exegerit, tutelae iudicio eum teneri suo nomine: nam cum permittatur aduersus heredem ex proprio dolo 1 iurari in litem, appareat eum iudicio tutelae teneri ex dolo proprio. Neglegentia plane pro- 2 pria heredi non imputabitur. Usuras quoque eius pecuniae, quam pupillarem agitauit, praestare 20 debet heres tutoris: quantas autem et cuius temporis usuras praestare debeat, ex 3 bono et aequo constitui ab iudice oportet. Fideiussores a tutoribus nominati si praesentes fuerunt et non contradixerunt et nomina sua referri in acta publica passi sunt, aequum est perinde teneri, atque si iure legitimo stipulatio interposita fuisset. eadem causa uidetur 25 affirmatorum, qui scilicet cum idoneos esse tutores adfirmauerint, fideiussorum uicem sustinent.
- 5 PAULUS libro trigesimo octauo ad edictum. Si cum fideiussoribus tutoris ex [B.88, 7, 5 S] stipulatione rem saluam fore agetur, easdem reputaciones habebunt, quas tutor.
- 6 PAPINIANUS libro secundo responsorum. Pupillus contra tutores eorumque [B.88, 7, 6 P] fideiussores iudicem accepit: iudice defuncto, priusquam ad eum iretur, contra solos fideiussores alter index datus est. officio cognoscentis conueniet, si tutores soluendo sint et 20 administratio non dispar, sed communis fuit, portionum uirilium admittere rationem ex f. 891 persona tutorum.
- 7 IDEM libro tertio responsorum. Si fideiussores, qui rem saluam fore pupillo [B.88, 7, 7 P] canerant, tutorem adulescens ut ante conueniret petierant atque ideo stipulant promiserunt se reddituros quod ab eo seruari non potuisse: placuit inter eos, qui soluendo essent, 25 actionem residui diuidi, quod onus fideiussorum susceptum uideretur: nam et si mandato plurium pecunia credatur, aequo diuiditur actio: si enim quod datum¹ pro alio soluitur, cur species actionis aequitatem divisionis excludit?
- 8 PAULUS libro nono responsorum. Heredes eius, qui non iure tutor vel curator [B.88, 7, 8 P] datus administrationi se non immiscuit, dolum et culpam praestare non debere. Paulus 40 respondit tale iudicium in heredem tutoris transferri oportere, quale defunctus suscepit. hoc eo pertinet, ut non excusat heres, si dicat se instrumenta tutelaria non inuenisse: nam cum ex² omnibus bona fide iudiciis propter dolum defuncti heres teneatur, idem puto obseruandum et in tutelae actione. sed constitutionibus subnentum est ignorantiae heredum. hoc tamen tunc obseruandum est, cum post mortem tutoris heres conueniatur, non si lite 45 contestata tutor decesserit: nam litis contestatione et poenales actiones transmituntur ab utraque parte et temporales perpetuantur.

F(WD, qui denuo incipit u. 9 in ... orem uidetur, QEIC)

¹ quod datum] quodam modo (quodam modo)?   ² ex] in?

18 quo's que F⁴   15 ex'stat F³   36 diu' di' F²   46 contestatione's' F¹

VIII.

R DE MAGISTRATIBUS CONUENIENDIS R

SE

1 ULPIANUS libro trigesimo sexto ad edictum. In ordinem subsidiaria actio non [B. 38, 8, 1] 8
dabitur, sed in magistratus, nec in fideiussores eorum: hi enim rem publicam saluam fore
promittunt, non pupilli. proinde nec nominatores magistratum ex hac causa tenebuntur, 5
sed soli magistratus. sed si ordo receperit in se periculum, dici debet teneri eos, qui
praesentes fuerunt: parui enim refert, nominauerint uel fideiusserint an in se periculum re-
ceperint: utilis ergo in eos actio competit. sed si a magistratibus municipalibus tutor
1 datus sit, non uidetur per ordinem electus. Neque praetor neque quis alius, cui tutoris
2 dandi ius est, hac actione tenebitur. Si praeses prouinciae denuntiare magistratus tantum 10
de facultatibus tutorum uoluit, ut ipse daret, uideamus, an et quatenus teneantur. et extat
diui Marci rescriptum, quo uoluit eos, qui praesidi renuntiant, non perinde teneri atque
si ipse dedissent, sed si deceperunt, gratia forte aut pecunia falsa renuntiantes. plane si
praeses prouinciae satis eos exigere iussit, non dubitabimus teneri eos, etiam si praeses
8 dederit. Si praeses prouinciae nominibus ab alio acceptis ad magistratus municipales re- 15
miserit, ut se de nominibus instruant, et perinde instructus dederit tutores: an exemplo
eorum qui praetorem instruant debeat magistratus teneri, quaeritur: utique enim interest,
utrum ipse magistratus nomina electa dederint praesidi an ea, quae ab alio praeses ac-
cepit, inquisierint. et puto utroque casu sic teneri, quasi dolo uel lata culpa uersati sunt.
4 6 Non tantum pupilli, sed etiam successores eorum subsidiaria agere possunt. Si curatores 20
fuerunt minus idonei dati, dicendum est teneri magistratus oportere, si ex suggestu eorum
uel nominibus ab eis acceptis praeses dederit. sed et si ad eos remiserit, ut ipsi dent uel
6 post dationem ut exigerent satisfactionem, periculum ad eos pertinebit. Magistratibus im-
putatur etiam, si omnino tutor uel curator datus non sit: sed ita demum tenentur, si f. 39¹
moniti non dederint. ideo damnum, quod impuberis uel adulescentes medio tempore passi 25
sunt, ad eos magistratus pertinere non ambigitur, qui munere¹ mandato non paruerunt.
7 Sciendum autem est, si magistratus municipales data opera tutelam distulerint in succes-
sores suos uel si satisfactionem data opera traxerint quoad successores accipiant, nihil eis
8 prodesse. Diuus Hadrianus rescriptsit etiam in eum, qui electus est ad aëstimandas tuto-
rum satisfactiones, actionem dandam. Si inter magistratus hoc conuenerit, ut alterius 30
tantum periculo tutores darentur, conuentiones pupillo non praeiudicare diuus Hadrianus
rescriptsit: conuentione enim duumuirorum ius publicum mutari non potest. prius tamen
arbitror conueniendum eum, qui hoc suscepit, deinde excussis facultatibus eius² tunc ue-
niendum ad collegam, quemadmodum, si solus dedisset, diceremus prius eum, deinde col-
10 legam adgrediendum. Si quando desint in ciuitate, ex qua pupilli oriundi sunt, qui idonei 35
uideantur, officium est magistratum exquirere ex uiciniis ciuitatibus honestissimum quemque
11 et nomina praesidibus prouinciae mittere, non ipsos arbitrium dandi sibi vindicare. Si
magistratus ab initio tutorem idoneum dedit et satis non exegit, non sufficit: quod si satis
exegit et idoneum exegit³, quamuis postea facultatibus lapsi sint tutores uel fideiussores,
nihil est, quod ei qui dedit imputetur: non enim debent magistratus futuros casus et for- 40
12 tunam pupillo praestare. Sed et si satis non exegit, idoneus tamen tutor eo tempore fuit,

F(WDQEIC)

¹ iniuncto ins.   ² deinde excussis facultatibus eius del.   ³ elegit (dett. guidam)?

2 et heredibus eorum (eorum heredibus E)
pos/ conueniendis add. ind. F WDQE, om. FIC
cum B 6 soli] DQEIC, dol. FW 11 ex-
'stat F² 14 dubitauimus F¹ 25 moniti'o
non F⁴ 27 data opera tutelam] QE⁴, data
opera traxerint quod ad successores suos
tutelam F⁴, data opera traxerint (contraxe-
rint I, sed con del.) quod (quam E) tutelam

WE (ubi deletis uerbis traxerint quam adno-
tatur in margine pi[sis] non est) I, data opera
detraxerunt quod tutelam D, traxerint quod
data opera tutelam C 31 diu'u's F⁴ 35 de-
sin't F⁴ 38 quod si satis exegit et ido-
neum exegit] εἰ δὲ ἔλαθεν εὐπόροις ἐγγύητά
altero commate omisso B (Anon.)

- 13 quo tutelae agi potest, sufficit. Probatio autem non pupillo incumbit, ut doceat fideiussores soluendo non fuisse cum acciperentur, sed magistratibus, ut doceant eos soluendo fuisse.
- 14 Priuilegium in bonis magistratus pupillus non habet, sed cum ceteris creditoribus partem 15 habiturus est. Exigere autem cautionem magistratus sic oportet, ut pupilli seruus aut ipse pupillus, si fari potest et in praesentiarum est, stipuletur a tutoribus, item fideiussoribus eorum rem saluam fore: aut, si nemo est qui stipuletur, seruus publicus stipulari 16 debet rem saluam fore pupillo, aut certe ipse magistratus. Plane ubi seruus publicus uel 17 ipse magistratus stipulatur, dicendum est utilem actionem pupillo dandam. Si filius familiias fuit magistratus et caueri pupillo non curauerit aut non idonee cautum sit culpa eius, an et quatenus in patrem eius actio danda sit, quaeritur. et ait Julianus in patrem de 10 peculio dandam, siue uoluntate eius filius decurio factus sit siue non: nam et si uoluntate patris magistratum administravit, attamen non oportere patrem ultra quam de peculio conueniri, quasi rem publicam saluam solam fore promittat, qui dat uoluntatem, ut filius decurio creetur.
- 2 IDEM libro tertio disputationum. Proponebatur duos tutores a magistratibus [B. 88, 8, 2] S municipalibus datos cautione non exacta, quorum alterum inopem decessisse, alterum in solidum conuentum satis pupillo fecisse, et quaerebatur, an tutor iste aduersus magistratum municipalem habere possit aliquam actionem, cum sciret a contutore suo satis non esse exactum. dicebam, cum a labore satis pupillo factum sit, neque pupillum ad magistratus redire posse neque tutorem, cum numquam tutor aduersus magistratus habeat actionem: 20 senatus enim consultum pupillo subuenit: praeassertum cum sit, quod || tutori imputetur, quod f. 892 satis a contutore non exigit uel suspectum non fecit, si scit, ut proponitur, magistratibus 25 cum non cauisse.
- 3 IULIANUS libro uicesimo primo digestorum. Quod si tutor ab hac parte culpa [B. 88, 8, 3] S* uacet, non erit iniquum aduersus magistratus actionem ei dari.
- 4 ULPIANUS libro tertio disputationum. Non similiter tenentur heredes magi- [B. 88, 8, 4] S tnum, ut ipsi tenentur: nam nec heres tutoria negligentiae nomine tenetur. nam magistratus quidem in omne periculum succedit, heres ipsius dolo proximae culpae succedaneus est.
- 5 IULIANUS libro uicesimo primo digestorum. Duo tutores partiti sunt inter se [B. 88, 8, 5] Sf administrationem tutelae: alter sine herede decessit: quaesitum est, in magistratum, qui 20 non curasset ut caueretur, an in alterum tutorem actio pupillo dari deberet. respondi aequius esse in alterum tutorem dari quam in magistratum: debuisse enim eum, cum sciret pupillo cautum non esse, uniuersa negotia curare, et in ea parte, quam alteri tutori commisisset, similem esse ei, qui ad administrationem quorundam negotiorum pupilli non accessisset: nam etsi aliquam partem negotiorum pupilli administraverit, tenetur etiam ob 25 rem, quam non gessit, cum gerere deberet.
- 6 ULPIANUS libro primo ad edictum. Quod ad heredem magistratus [B. 88, 8, 6. cf. BS. 38, 8, 4] E pertinet, exstat diuini Pii rescriptum causa cognita debere dari actionem: nam magistratus si tanta fuit negligentia, ut omnem cautionem omitteret, aequum est haberis eum loco fideiussoris, ut et heres eius teneatur: si uero cauit et tunc idonei fuerunt et postea desierunt, 40 sicut et ipse magistratus probe recusaret hanc actionem, ita et heres multo iustius. nouissime non alias ait in heredem actionem dandam, quam si euidenter magistratus cum minus idoneis fideiussoribus contrahunt.
- 7 CELSUS libro undecimo digestorum. In magistratus qui tutorem dederunt [B. 88, 8, 7] E rogo rescribas utrum pro uirili portione actio danda sit, an optio sit eius qui pupillus fuit, 45 cum quo potissimum agat. respondit, si dolo fecerunt magistratus, ut minus pupillo caueretur, in quem uult actio ei danda in solidum est: sin culpa dumtaxat eorum neque dolo F(WDQEIC)

1 incu'mbit *F⁴* 4 sic] sis *F¹* 13 rem
publicam saluam solam fore] μόνη γάρ τῷ πόλει ὑπόκειται ὁ πατέρ *BS* (πλ.), μόνη γάρ τῷ πόλει τὸ ἀζήμιον ὁ πατέρ *synainōn* ἐπαγγελλεται *B* (*Anopl.*), τούτῳ γάρ προς μόνην τὴν

πόλιν ποιεῖ αὐτὸν ἔνοχον *BS* (*Cyr.*) 21 tutor imputetur *F* 27 negligentia's' *F²* 28 dolo's' proxim'a'e *F⁴* 33 alteri' *F⁴* 34 non accessisse ('ac'cessisse posteriorē loco *F⁴*, accessisse't' *F²*) nam... pupilli bis *F** 38 ex'stat *F²*

malo id factum est, aequius esse existimo pro portione in quemque eorum actionem dari, dum pupillo salua res sit.

- 8 MODESTINUS libro sexto responsorum. Magistratus a curatoribus adulti cau- [B. 38, 8, 8] E
tionem¹ exegerunt rem saluam fore: ex his alter sine herede decessit: quaero, an in-
demnitatem in solidum collega eius praestare debeat. Modestinus respondit nihil proponi, s'
cur non debeat.
- 9 IDEM libro quarto pandectarum. An in magistratus actione data cum usuris [B. 38, 8, 9] E
sors exigi debeat, an uero usurae peti non possint, quoniam constitutum est poenarum
usuras peti non posse, quae situm est. et rescriptum est a diuis Seuero et Antonino et
usuras peti posse, quoniam eadem in magistratibus² actio datur, quae competit in tutores. 10

VIII.

R DE REBUS EORUM, QUI SUB TUTELA UEL CURA SUNT, SP SINE DECRETO NON ALIENANDIS UEL SUPPONENDIS R

- 1 ULPIANUS libro trigesimo quinto ad edictum. Imperatoris Seueri oratione [B. 38, 9, 1] S
1 prohibiti sunt tutores et curatores praedia rustica uel suburbana distrahere. Quae oratio f. 337
in senatu recitata est Tertullo et Clemente consulibus³ idibus Iuniis et sunt uerba eius 16
2 huiusmodi: Praeterea, patres conscripti, interdicam tutoribus et curatoribus, ne praedia
rustica uel suburbana distrahant, nisi ut id fieret, parentes testamento uel codicillis caue-
rint. quod si forte aes alienum tantum erit, ut ex rebus ceteris non possit exsolui, tunc
praetor urbanus uir clarissimus adeatur, qui pro sua religione aestimet, quae possunt⁴ 20
alienari obligariue debeat, manente pupillo actione, si postea potuerit probari obreptum
esse praetori. si communis res erit et socius ad diuisionem prouocet, aut si creditor, qui
8 pignori agrum a parente pupilli acceperit, ius exsequetur, nihil nouandum censeo'. Si de-
functus dum uiueret res uenales habuerit, testamento tamen non cauerit, uti distrahe-
rentur, abstinendum erit uenditione: non enim utique qui ipse uoluerit uendere, idem etiam 25
4 postea distrahenda putauit. Si minor uiginti quinque annis emit praedia, ut, quoad pre-
tium solueret, essent pignori obligata uenditori, non puto pignus ualere: nam ubi dominium
quaesitum est minori, coepit non posse obligari.
- 2 PAULUS libro singulari ad orationem diui Seueri. Sed hic uidetur illud mo- [B. 38, 9, 2] S
uere, quod cum dominio pignus quaesitum est et ab initio obligatio inhaesit. quod si a 20
fisco emerit, nec dubitatio est, quin ius pignoris saluum sit. si igitur talis species in pri-
uato uenditore inciderit, imperiali beneficio opus est, ut ex rescripto pignus confirmetur.
- 3 ULPIANUS libro trigesimo quinto ad edictum. Sed si pecunia alterius pupilli [B. 38, 9, 3] S
alteri pupillo fundus sit comparatus isque pupillo uel minori traditus, an pignoris obliga-
tionem possit habere is, cuius pecunia fundus sit emptus? et magis est, ut saluum sit ius 15
pignoris secundum constitutionem imperatoris nostri et diui patris eius ei pupillo, cuius
1 pecunia comparatus est fundus. Pignori tamen capi iussu magistratus uel praesidis uel
alterius potestatis et distrahi fundus pupillaris potest. sed et in possessionem mitti rerum
pupillarium a praetore quis potest et ius pignoris contrahitur, siue legatorum seruandorum
F(WDQEIC)

¹ firmant Graeci: non ins.   ² magistratus (edd.)?   ³ p. C. 195   ⁴ quae possunt] quae
possident (cf. l. 5 § 10 h. t.)?

1 οὐστ F² 3 magistratus seq.] ἔαν οἱ στρα-
τηγοὶ τὴν ἀσφάλειαν λάβωσι [ἰσως ἀπόρους
ἔγγυας add. glossa] καὶ ὁ εἰς αὐτῶν μὴ κληρονο-
μήθη, ὁ ἄλλος εἰς ὅλοκληρον ἐνέχεται B (Anon.)
4 exegerunt bis F² 8 constitututum F 16 ter-
tullo F, tertullio I, theophilo WDQEIC
19 ceteris F² 22 creditor F² 23 ap' p'a-
rente F² | ex'sequetur F² 24 uti] ut F,
ut WDQEIC 25 uenditione] WI²C, a uen-

ditione E⁴, uenditioni FDQEIC² 38 sed
et in seq.] καὶ πέμπεσθαι δὲ τις εἰς νομὴν δύ-
ναται πογπιλλαρίων κτημάτων ὑπὸ τοῦ πρά-
τωρος (= sed et in possessionem mitti re-
rum pupillarium a praetore quis potest) καὶ
διὰ ταύτης τῆς νομῆς κτάσθαι πρατώριον ἐνέ-
χυρον ἐπὶ αὐτοῖς (= et ius pignoris contra-
hitur) εἴτε προφάσει τῆς λεγατόρου μερβανάδο-
ρουμ εἴτε δάμνη ίνφέκτι (= siue legatorum

causa siue damni infecti, ut procedat¹, iuberi etiam possideri² poterit: hae enim obligations siue alienationes locum habent, quia non ex tutoris uel curatoris uoluntate id fit,
 2 sed ex magistratum auctoritate. Item quaeri potest, si fundus a tute petitus sit pu-
 pillaris nec restituatur, an litis aestimatio oblata alienationem pariat, et magis est, ut
 3 pariat: haec enim alienatio non sponte tutorum fit. Idemque erit dicendum et si fundus
 5 petitus sit, qui pupilli fuit, et contra pupillum pronuntiatum tutoresque restituerunt: nam
 4 et hic ualebit alienatio propter rei iudicatae auctoritatem. Si ius ἐμφύγευτικὸν uel ἐμβα-
 10 τευτικὸν habeat pupillus, uideamus, an distrahi hoc a tutoribus possit. et magis est non
 5 posse, quamvis ius praedii potius sit. Nec usus fructus alienari potest, etsi solus fuit
 usus fructus pupilli. an ergo hic nec non utendo amittatur, si tutor causam præbuerit
 15 huius rei? et manifestum est restaurari debere. sed³ si proprietatem habeat pupillus, non
 potest usum fructum uel usum alienare, quamvis oratio nihil de usu fructu loquatur. si-
 mili modo dici potest nec seruitutem imponi fundo pupilli uel adulescentis nec ser-
 6 uitutem remitti, quod et in fundo dotali placuit. Si lapidicinas uel quae alia metalla pu-
 14 pillos habuit styptericas uel cuius alterius materiae, uel si cretifodinas argentifodinas uel f. 393
 quid aliud huic simile,

4 PAULUS libro singulari ad orationem diui Seneri. quod tamen priuatis licet [B. 38, 9, 4] *S**
 possidere:

5 UPLANUS libro trigesimo quinto ad edictum. magis puto ex sententia ora- [B. 38, 9, 5] *S*
 1 2 tionis impediri alienationem. Sed et si salinas habeat pupillus, idem erit dicendum. Si 20
 pupillus alienum fundum bona fide emptum possideat, dicendum puto ne hunc alienare
 3 tutores posse: ea enim, quae quasi pupillaris nero distractus est⁴, uenditio ualet. Si fundus
 pupillo pigneratus sit, an uendere⁵ tutores? hunc enim quasi debitoris, hoc est alienum
 uendunt. si tamen impetraverat pupillus uel pater eius, ut iure dominii possideant⁶, con-
 sequens erit dicere non posse distrahi quasi praedium pupillare. idemque et⁷ si fuerit ex 25
 4 causa damni infecti iussus possidere. Si fundus legatus uel per fideicommissum fuerit re-
 lectus Seio a pupillo herede instituto, an tutores restituere hunc fundum possint sine auctor-
 itate praetoris? et putem, si quidem rem suam legauit, cessare orationem, sin nero de
 5 re pupilli, dicendum erit locum esse orationi nec inconsulto praetore posse alienare⁸. Si
 pupillus stipulanti spoponderit, an soluere possit sine praetoris auctoritate? et magis est, 30
 6 ne possit: alioquin inuenta erit alienandi ratio. Sed si pater stipulanti fundum spopon-
 derit successeritque pupillus in stipulatum, fortius dicetur sine praetoris auctoritate posse
 7 eum reddere. idemque et si iure hereditario alii successerit, qui erat obligatus. Eadem
 ratione et si parens fundum uendidit uel quis alius, cui pupillus successerit, potest dici
 8 pupillum cetera uenditionis inconsulto praetore posse perficere. Fundum autem legatum 35
 repudiare pupillus sine praetoris auctoritate non potest: esse enim et hanc alienationem,
 9 cum res sit pupilli, nemo dubitat. Non passim tutoribus sub optentu aeris alieni permitti
F(WDQEIC)

¹ *talía fere exciderunt*: siue damni infecti [mittitur: denique usucapio ex causa damni infecti] ut procedat (*similiter Cuiacius, item Graeci, u. i.*) ² possidere? ³ et ins. ⁴ *talía fere excide- runt*: ea enim quae quasi [nostra bona fide possidemus, quodammodo nostra sunt. si fundum tutor uendidit, qui eius est, quasi] pupillaris nero distractus est (cf. 27, 10, 10, 1) ⁵ possunt ins. (dett.: δύναται πωλεῖν *B*) ⁶ possideat (*Hal.*)? ⁷ et est? ⁸ alienari (*Hal.*)?

seruandorum causa siue damni infecti): καὶ
 ἐπὶ τῷ δεσπόσαι τὸν γείτονα τοῦ οἴκου ἢ τῷ
 ἀργοῦ τοῦ πογύπλου (= et usucapio ut pro-
 cedat) καλῶς εἰς δευτέραν νομῆν πέμπει δύτόν
 ὁ πράτωρ (= iuberi etiam possidere poterit)
BS (τὸ πλάτος), si ex conjectura, certe felici
 5 hae^c *F²* | fit¹ *F⁴ WDQEIC*, fuit *F⁶* | em-
 7 ualeytikon *F¹*, embatikón *B* (*Anon.*) | 10 usus
 fructus alienari potest etsi s' pupilli *F⁴* 13 im-
 pon... seruitutem om. *F¹* | 14 permitti *F¹*
 16 hūric *F⁴* | 22 ea (eam *E¹*, eius *B⁴* et
 margo *I*) enim quae (sic *FQIC*, qui *DE*, qua

Taur.) quasi pupillaris (pupill. om. *B*) nero
 (nero *habent FI*, om. *DQEIC*) distractus est
 uenditio (non ins. *E*, p. non *supra versum I*,
 addens in margine: pi[sis] deest non et tunc
 sub interrogatione legendum est ualet?) ualet?
 ei δὲ πρᾶμα τοῦ ἐπιτρόπου ὡς ὄφανικὸν ἐκ-
 ποιθῇ ἔρρωται *B* (*Anon.*): cf. *BS*. 38, 10, 10
 sch. 2 | 35 praetore posse] *fWDQEIC*, praetor
 esse *F*: δύναται καὶ μὴ ἐπιτρέπομενος παρὰ
 τοῦ πράτωρος πληρούν τὴν πράσιν, ὃς ἔτερος
 ἤριστο *BS* (πλ.).

debuit uenditio: namque¹ non esse uiam eis distractionis tributam. et ideo praetori arbitrium huius rei senatus dedit, cuius officio in primis hoc conuenit excutere, an aliunde possit pecunia ad extenuandum aes alienum expediri. quaerere ergo debet, an pecuniam pupillus habeat uel in numerato uel in nominibus, quae conueniri possunt, uel in fructibus conditis uel etiam in redditum spe atque obuentionum. item requirat, num aliae res sint⁵ praeter praedia, quae distrahi possint, ex quarum pretio aeri alieno satisfieri possit. si igitur deprehenderit non posse aliunde exsolvi quam ex praediorum distractione, tunc permettit distrahi, si modo urgeat creditor aut usurarum modus parendum aeri alieno² suadeat. Idem praetor aestimare debebit, utrum vendere potius an obligare permittat nec non illud uigilanter obseruare, ne plus accipiatur sub obligatione praediorum faenoris, quam¹⁰ quod opus sit ad soluendum aes alienum: aut³ distrahendum arbitrabitur, ne propter modicum aes alienum magna possessio distrahat, sed⁴ si sit alia possessio minor uel minus utilior pupillo, magis eam iubere distrahi quam maiorem et utiliorem. In primis igitur quotiens desideratur ab eo, ut remittat distrahi, requirere debet eum, qui se instruat de fortunis pupilli, nec nimium tutoribus uel curatoribus credere, qui nonnumquam lucri sui gratia¹⁵ adsenerare praetori solet necesse esse distrahi possessiones uel obligari. requirat ergo necessarios pupilli uel parentes || uel libertos aliquos fideles uel quem alium, qui notitiam^{1. 33} rerum pupillarium habet, aut, si nemo inueniatur aut suspecti sint qui inueniuntur, iubere debet edi rationes itemque synopsin bonorum pupillarium, aduocatumque pupillo dare, qui²⁰ instruere possit praetoris religionem, an adsentire uenditioni uel obligationi debeat. Illud²⁰ quaeri potest, si praetor aditus permiserit distrahi possessionem prouincialem, an ualeat quod fecit. et putem ualere: si modo tutela Romae agebatur et hi tutores eam quoque¹⁸ administrationem subierant. Ne tamen titulo tenus tutores aere alieno allegato pecunia abutantur quam mutuam acceperunt, oportebit praetorem curare, ut pecunia accepta creditoribus solvatur et de hoc decernere dareque uiatorem, qui ei renuntiet pecuniam istam ad²⁵ hoc conuersam, propter quod desiderata est alienatio uel obligatio. Si aes alienum non interueniat, tutores tamen allegent expedire haec praedia uendere et uel alia comparare uel certe istis carere, uidendum est, an praetor eis debeat permittere. et magis est, ne possit: praetori enim non liberum arbitrium datum est distrahendi res pupillares, sed ita demum, si aes alienum immineat. proinde et si permiserit aere alieno non allegato, conse-³⁰ quenter dicemus nullam esse uenditionem nullumque decretum: non enim passim distrahi iubere praetori tributum est, sed ita demum, si urgeat aes alienum. Manet actio pupillo, si postea poterit probari obreptum esse praetori. sed uidendum est, utrum in rem an in personam dabimus ei actionem. et magis est, ut in rem detur, non tantum in personam³⁵ aduersus tutores sive curatores. Communia praedia accipere debemus, si pro indiuiso com- munia sint: ceterum si pro diuiso communia sint, cessante oratione decreto locus erit.

6 IDEM libro secundo de omnibus tribunalibus. Sed si forte alius proprietatem B. 38. 9. 6⁸ fundi habeat, alius usum fructum, magis est, ut casset haec pars orationis, quae de diu-
sione loquitur: nulla enim communio est.39

7 IDEM libro trigesimo quinto ad edictum. Si pupillorum sint communia praedia B. 38. 9. 7⁸ qui diuersos tutores habent, uideamus, an alienatio locum habere possit. et cum prouocatio necessaria sit, puto alienationem impediri: neuter enim poterit prouocare, sed ambo prouocationem exspectare. item si eosdem tutores habeant, multo magis quis impeditam alienationem dicet. Si pupillus dedit pignori ex permisso praetoris, nonnulla erit dubitatio, an alienatio possit impediri. sed dicendum est posse creditorem ius suum exsequi: tutius⁴⁴ F(WDQEIC)

¹ expedit ins.² carendum alieno (u. i.)?³ ubi ins.⁴ sed del.

⁵ obuentionum] WDE (*in margine* p. uen-
dicionum) IC, obuenditionum FQ ⁶ quarum]
EI¹, quorum FW DQI¹C ⁸ aeri om. F¹
13 ut*liorem* F² ¹⁹ synopsin] FW, simi-
norsini E (*suprascr. rationes, in margine* gg.
sinospin), si inops Q (*hic supra u. graece*) C,

om. D et in sp. uac. I (*postea in eo spatio scr.*
est: al. inops. sinōpin et supra hoc grēc: item
in margine: sic est in libro Rog.: al. si non
sit) ²⁹ praetori¹ F¹ ³⁶ "oratione F²
38 p'rars F¹ ⁴³ ex'spectare F² ⁴⁵ ex'se-
qui F²

- 2 tamen fecerit, si prius praetorem adierit. Si pater uel parens tutor sit alicui ex liberis, an praetor adeundus sit, si obligare uelit? et magis est ut debeat: pronior tamen esse
 3 debet praetor ad consentiendum patri. Si praetor tutoribus permiserit uendere, illi obli-
 gauerint uel contra, an ualeat quod actum est? et mea fert opinio eum, qui aliud fecit,
 4 quam quod a practore decretum est, nihil egisse. Quid ergo si praetor ita decreuerit 5
 'nendere obligarene permitto', an possit liberum arbitrium habere, qui¹ faciat? et magis
 est ut possit, dummodo sciamus praetorem non recte partibus suis functum: debuit enim
 5 ipse statuere et eligere, utrum magis obligare an uendere permittat. Si obligauit rem tutor
 sine decreto, quamuis obligatio non ualeat, est tamen exceptioni doli locus, sed tunc, cum 9
 6 tutor ^{f. 894} || acceptam mutuam pecuniam ei soluerit, qui sub pignore erat creditor. Item ui-
 dendum est, an et obligare ei² rem possit: et dicendum est, si eandem sortem acceperit
 nec grauioribus usuris, ualere obligationem, ut ius prioris creditoris ad sequentem transeat.
 8 IDEM libro secundo de omnibus tribunalibus. Qui neque tutores sunt ipso iure [B. 88, 9, 8] S
 neque curatores, sed pro tute negoia gerunt uel pro curatore, eos non posse distrahere
 1 res pupillorum uel adolescentium nulla dubitatio est. Sed si curator sit furiosi uel cuius 15
 alterius non adolescentis, uidendum est, utrum iure ueteri ualebit uenditio an hanc oratio-
 nem admittemus. et puto, quia de pupillis princeps loquitur et coniuncti tutoribus curatores
 2 accipiunt, pertinere³: et de ceteris puto ex sententia orationis idem esse dicendum. An
 obligari communia possint, quaeritur, sed non puto sine decreto obliganda: nam quod ex-
 cepit oratio, ad hoc tantum pertinet, ut perematur communio, non ut augeatur difficultas 20
 communionis.
 9 IDEM libro quinto opinionum. Quamuis antecessor praesidis decreuisset ea [B. 88, 9, 9] S
 praedia uenundari, quae tutor pupilli, subiecto nomine alterius emptoris, ipse sibi com-
 parabat, tamen, si fraudem et dolum contra senatus consulti auctoritatem et fidem tutori
 commissam deprehendisset successor eius, aestimabit, quatenus tam callidum commentum 25
 etiam in exemplum coercere debeat.
 10 IDEM libro sexto opinionum. Illicite post senatus consultum pupilli uel adu- [B. 88, 9, 10] S
 lessentis praedio uenundato, si eo nomine apud iudicem tutelae uel utilis actionis aesi-
 matio facta est eaque soluta, uindicatio praedii ex sequitate inhibetur. ²⁹
 11 IDEM libro tertio de officio proconsulis. Si praedia minoris uiginti quinque [B. 88, 9, 11] S
 annis distrahi desiderentur, causa cognita praeses prouinciae debet id permittere. idem
 seruari oportet et si furiosi uel prodigi uel cuiuscunque alterius praedia curatores uelint
 distrahere.
 12 MARCIANUS libro singulari ad formulam hypothecariam. Non fit contra senatus con- S
 sultum, si cuius tutor creditori patris pupilli exsoluit, ut eius loco sucedat. ³⁵
 13 PAULUS libro singulari ad orationem diui Seueri. Si fundus sit sterilis uel [B. 88, 9, 12] S
 saxosus uel pestilens, uidendum est, an alienare eum non possit. et imperator Antoninus
 et diuus pater eius in haec uerba rescripserunt: 'Quod allegasti infructuosum esse fundum,
 'quem uendere uultis, mouere nos non potest, cum utique pro fructuum modo pretium in-
 1 'uenturus sit'. Quamquam autem 'neque distrahere neque obligare tutor pupillare praedium 40
 possit, attamen Papinianus libro quinto responsorum ait tutorem pupilli sine decreto praetoris
 non iure distrahere: si tamen, inquit, errore lapsus uendiderit et pretium acceptum
 creditoribus paternis pueri soluerit, quandoque domino praedium cum fructibus uindicanti
 doli non inutiliter opponitur exceptio pretium ac medi temporis usuras, quae creditoribus
 debentur, non offerenti, si ex ceteris eius facultatibus aes alienum solui non poterit⁴. ego 45
 F(WDQEIC)

¹ quid? ² ei¹ alii? ³ quia de pupillis princeps loquitur et coniuncti tutoribus curatores
 [nominantur, ad ipsam orationem eos quoque qui propter aetatem curatores] accipiunt perti-
 nere? uel si maius et coniungit tutoribus curatores, ad ipsam ... pertinere ⁴ potuerit?

2 et] est F 8 obligabit F² W 11 an et καλώς ὑποτίθεται, ex interpretatione opinor
 obligare ei rem possit] quasi legisset rem obli- 12 creditoribus F: τὸ δίκαιον τοῦ πρώτου δα-
 gatam priori creditori uertit Cyrilus: αὐτὸ δέ νειστού B (Anon.) 23 praedii F² 41 a pa-
 τὸ πρᾶγμα τὸ ὑποκείμενον τῷ πρώτῳ δανειστῷ 43 uindicanδ'α F¹

autem notani: etsi solvi potuerit, si tamen illae res saluae erunt, ex quarum pretio acri alieno satisfieri potuit, dicendum est adhuc doli exceptionem obstare, si lucrum captet pupillus ex damno alieno.

- 14 PAULUS libro nono responsorum. Paulus respondit, etsi testamentum patris [B. 88, 9, 13 P postea irritum esse apparuit, tamen tutores pupilli sive curatores // filii nihil contra orationem diuorum principum fecisse uideri, si secundum voluntatem defuncti testamento scriptam & praedium rusticum pupillare uendiderunt.

X.

R DE CURATORIBUS FURIOSO ET ALIIS EXTRA MINORES SEP
DANDIS R 10

- 1 ULPIANUS libro primo ad Sabinum. Lege duodecim tabularum prodigo inter- [B. 88, 10, 1 S dicitur bonorum suorum administratio, quod moribus quidem ab initio introductum est. sed solent hodie praetores uel praesides, si talem hominem inuenient, qui neque tempus neque finem expensarum habet, sed bona sua dilacerando et dissipando profudit¹, curatorem ei dare exemplo furiosi: et tamdiu erunt ambo in curatione, quamdiu uel furiosus sanitatem uel ille sanos mores repererit: quod si enuerit, ipso iure desinunt esse in potestate curatorum. Curatio autem eius, cui bonis interdicitur, filio negabatur permittenda: sed extat diuini Pii rescriptum filio potius curationem permittendam in patre furioso, si tam² probus sit.
- 2 PAULUS libro primo de officio proconsulis. Sed et aliis dabit proconsul curatores, qui rebus suis superesse non possunt, uel dari iubebit, nec dubitabit filium quoque patri curatorem dari³.
- 3 ULPIANUS libro trigesimo primo ad Sabinum. Dum deliberant heredes in- [B. 88, 10, 3 S stituti adire, bonis a praetore curator datur.
- 4 IDEM libro trigesimo octauo ad Sabinum. Furiosae matris curatio ad filium [B. 88, 10, 4 S pertinet: pietas enim parentibus, etsi inaequalis est eorum potestas, aequa debebitur. 25
- 5 GAIUS libro nono ad edictum prouinciale. Curator ex senatus consulto con- [B. 88, 10, 5 S stituitur, cum clara persona, ueluti senatoris uel uxorius eius, in ea causa sit, ut eius bona uenire debeant: nam ut honestius ex bonis eius quantum potest creditoribus solueretur, curator constituitur distrahendorum bonorum gratia uel a praetore uel in prouinciis a praeside. 29
- 6 ULPIANUS libro primo de omnibus tribunalibus. Observare praetorem oportet, ne cui temere citra causae cognitionem plenissimum⁴ curatorem det, quoniam plerique uel furorem uel dementiam fingunt, quo magis curatore accepto onera ciuilis detrectent.
- 7 IULIANUS libro uicesimo primo digestorum. Consilio et opera curatoris tueri [B. 88, 10, 7 S 1 debet non solum patrimonium, sed et corpus ac salus furiosi. Curator dementi datus decreto interposito, ut satisdaret, non cauit et tamen quasdam res de bonis eius legitimo modo alienauit. si heredes dementis easdem res uindicent, quas curator alienauit, et exceptio opponet 'si non curator uendiderit', replicatio dari debet 'aut si satisdatione interposita secundum decretum uendiderit'. quod si pretio accepto curator creditores furiosi 2 misit, triplicatio doli tutos possessores praestabit. Cum dementis curatorem, quia satis non dederat et res male administraret, proconsul remouerit a bonis aliquaque loco eius substituerit curatorem, et hic posterior, cum nec ipse satisdisset, egerit cum remoto negotiorum gestorum, posteaque heredes dementis cum eodem negotiorum gestorum agant et F(WDQEIC)

¹ profundit?   ² tamen (*van de Water*)?   ³ dare (*Hal.*)?   ⁴ plenissimam (dett.)?

1 illa^ee^f F² 2 satisfieri potuit] *FDEIC*, sa-
tisfieri non potuit *WQ* 4 paulus] idem *F²*
18 neque tempus neque finem] μήτε μέτρον
μήτε καιρόν *B* (*Anon.*) 14 ei] *DQEIC*,
eis *FW* 17 negebatur *F¹* 19 danit *F²*
20 dubitauit *F²* 27 ut eius ... 28 debeat]

QEIC, ut eius ... debeat *D*, ut eius ... debent *F*, eius ... debent *W* 35 res p'de *F²*
37 aut si satisdatione] ἀλλ' εἰ μὴ οὐκ ἔδωκε
τὰ ικανά κατὰ τὴν διαλλαγὴν ὁ πεπρακώς σοι
τὸ πρᾶγμα *BS* (*πλ.*) 39 praestauit *F¹* 40 ma-
le's' *F²*

is exceptione rei iudicatae inter se et curatorem utatur: heredibus replicatio danda erit: 'aut si is qui egit satisdederat'. sed an replicatio curatori¹ profutura esset, iudex aestimabit: nam si curator sequens pecuniam, quam ex condemnatione consecutus fuerat, in rem furiosi 3 uertisset, doli triplicatio obstat. Quae situm est, an || alteri ex curatoribus furiosi recte f. 395 soluetur uel an unus rem furiosi alienare possit. respondi recte solui. eum quoque, qui 5 ab altero ex curatoribus fundum furiosi legitime mercaretur, usucaptum, quia solutio uenditio traditio facti magis quam iuris sunt ideoque sufficit unius ex curatoribus persona, quia intellegitur alter consentire: denique si praesens sit et uetus solui, uetus² uenire uel tradi, neque debitor liberabitur neque emptor usucapiet.

8 UPLIANUS libro sexto de officio proconsulis. Bonorum uentris nomine cura- [B. 38, 10, 8 S] torem dari oportet eumque rem saluam fore uiri boni arbitratu satisdare proconsul iubet: sed hoc, si non ex inquisitione detur: nam si ex inquisitione, cessat satisdatio.

9 NERATIUS libro primo membranarum. Cuius bonis distrahendis curatores [B. 38, 10, 9 S] facere senatus permisit, eius bona creditoribus uendere non permisit, quamvis creditores post id beneficium bona uendere malent: sicut enim integra re potestas ipsorum est utrum 15 uelint eligendi, ita cum alterum elegerint, altero abstinere debent multoque magis id seruari aequum est, si etiam factus est curator, per quem bona distrahentur, quamvis nondum explicato eo negotio decesserit. nam et tunc ex integro alias curator faciendus est neque heres prioris curatoria onerandus, cum accidere possit, ut negotio uel propter sexus uel propter aetatis infirmitatem uel propter dignitatem maiorem minoremque, quam in priore 20 curatore spectata erat, habilis non sit, possint etiam plures heredes ei existere neque aut per omnes id negotium administrari expediat aut quicquam dici possit, cur unus aliquis ex his potissimum onerandus sit.

10 UPLIANUS libro sexto decimo ad edictum. Julianus scribit eos, quibus per [B. 38, 10, 10 E] praeisdem bonis interdictum est, nihil transferre posse ad aliquem, quia in bonis non ha- 25 1 beant, cum eis deminutio sit interdicta. Curator furiosi rem quidem suam quasi furiosi tradere poterit et dominium transferre: rem uero furiosi si quasi suam tradat, dicendum, ut non transferat dominium, quia non furiosi negotium gerens tradidit.

11 PAULUS libro septimo ad Plautium. Pignus a curatore furiosi datum ualeat, [B. 38, 10, 11 E] si utilitate furiosi exigente id fecit.

12 MARCELLUS libro primo digestorum. Ab adgnato uel alio curatore furiosi [B. 38, 10, 12 E] rem furiosi dedicari non posse constat: adgnato enim furiosi non usquequa competit rerum eius alienatio, sed quatenus negotiorum exigit administratio.

13 GAIUS libro tertio ad edictum prouinciale. Saepe ad alium e lege duodecim [B. 38, 10, 13 E] tabularum curatio furiosi aut prodigi pertinet, alii praetor administrationem dat, scilicet cum 55 ille legitimus inhabilia ad eam rem uideatur.

14 PAPINIANUS libro quinto responsorum. Uirum uxori mente captae curato- [B. 38, 10, 14 P] rem dari non oportet.

15 PAULUS libro tertio sententiarum. Et mulieri, quae luxuriose [Paul. 3, 4 a, 6. B. 38, 10, 15 P] uiuit, bonis interdici potest. In bonis curatoris priuilegium furiosi furiosaeue ser- [(Paul.) 40] uatur: prodigus et omnes omnino, etiamsi in edicto non fit eorum mentio, in bonis curatoris decreto priuilegium consequuntur.

16 TRYPHONINUS libro tertio decimo disputationum. Si furioso puberi quam- [B. 38, 10, 16 P] quam maiori annorum uiginti quinque curatorem pater testamento dederit, eum praetor F(WDQEIC)

¹ curatori del. (van de Water et similiter Cuiacius)   ² uetus] uel etiam?

1 replicatio F 2 aut si is cet.] ἀλλ' εἰ μή om. Q⁴C, inc. E⁷ 20 priore curat.] DE⁴IC, ὁ ἐναργῶν σοι κούρατωρ οὐ δεῖωκε τὰ ίκανά priore a curat. FWE⁷, priore acusatore Q BS (πλ.) | sed an replicatio curatori profutura 36 in h'abilis F⁷ 39 et m. quae] m. qui Pauli eset, iudex aestimabit] ἔξεταστω δέ οἱ ΔΙΚΑ- liber Paris. 4403 ex paucis, qui caput hoc habent, CTΙC, μήποτε φύλαττειν ὄφειλει ἀζήμιον τὸν solus collatus 40 interdici potest] sic teste ἐπαχθέντα κούρατωρα BS (πλ.) | aestimauit F⁷ Degenkolbo etiam Pauli liber: interdicitur 4 obstauit F⁷ 8 praece[n]s F⁷ 13 Ερμογέν. B Haenelius errore 44 annorum] F⁷, annis 19 curatoris] FDE⁴I, creditoris W, creditos Q⁷, F⁷ WDQEIC

dare debet secutus patris voluntatem: manet enim ea datio curatoris apud praetorem, ut
 1 rescripto diui Marci continetur. His consequens ¹ est, ut et si prodigo curatorem dederit ¹ ~~398~~
 pater, voluntatem eius sequi debeat praetor eumque dare curatorem. sed utrum omnimodo,
 an ita, si futurum esset, ut, nisi pater aliquid testamento cauisset, praetor ei bonis inter-
 2 dicturus esset? et maxime si filios habeat iste prodigus? Potuit tamen pater et alias pro-
 uidere nepotibus suis, si eos iussisset heredes esse et exheredasset filium eique quod suf-
 ficeret alimentorum nomine ab eis certum legasset addita causa necessitateque iudicij sui:
 aut si non habuit in potestate nepotes, quoniam emancipato iam filio nati fuissent, sub
 8 condicione eos heredes instituere, ut emanciparentur a patre prodigo. Sed quid si nec ad
 hoc consensurus esset prodigus? sed per omnia iudicium testatoris sequendum est, ne, ¹⁰
 quem pater nero consilio prodigum credidit, eum magistratus propter aliquid forte suum
 uitium idoneum putauerit.

- 17 GAIUS libro primo de manumissionibus. Curator furiosi nullo modo liber- ^{B. 38, 10, 17 P}
 tatem praestare potest, quod ea res ex administratione non est: nam in tradendo ita res
 furiosi alienat, si id ad administrationem negotiorum pertineat: et ideo si donandi causa ¹⁵
 alienet, neque traditio quicquam ualebit, nisi ex magna utilitate furiosi hoc cognitione iu-
 dicis faciat.

F(WDQEIC)

---

11 propter aliquid forte suum uitium] ἵκως
 αἱ οἰκεῖον ἐλάττωμα BS (πλ.) 15 ideo] DQEIC, idoneo FW: δθεν ὁ [ώc scr.] Δωρούμενος τρα-
 διτεγχη BS (πλ.)